

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΣ'

ΜΑΪΟΣ 1951

ΑΡ. 191

ΣΚΙΡΤΗΜΑ ΖΩΗΣ

"Α, τὴν ἀνείπωτην ἀφῆ σ' ὄλα τὰ μέλη ἐπῆρα
τὴν πρώτη ἀφῆ μου, ἀθάνατη στοῦ δάκρου τοῦ νιφτήρα"
κί' ὄλα νά τάκουα σάν και πρίν, τὸ μισμημένο αἰῶνα
καθὼς τὸ λάδι ὀλάκερο καρπίζει τὸν ἐλαιῶνα,
σά σέ πελάου ἐαρινουὺ τὴν ἀκρὴ νημεῖα
τὸ πλάτος τὸ ἀνεκύμαντον, ἡ ἀγάπη μου ἦταν μία!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ [«Μήτηρ Θεοῦ»]

Νερό πού μέσ τὸ βύθο σου λαχτάρεισεν ἡ ἀχτίδα
ἀτάραγη καὶ διάφανη σά νάταν λαμπυρίδα.
Χῶμα ζεστό πού πλάθεσαι λάσπη στά δύο μου χέρια
καὶ τρέμει μέσα σου ὁ σκοπὸς πού γέννησε τ' ἀστέρια!

Ξερό κλαδάκι ὀλόφωτο, πού κείτεσαι στὸ χῶμα
καὶ σ' ἀναψεν ὁ θάνατος φλόγα πού καίει ἀκόμα.
"Άγρια λουλούδια, θότανα μυριστικά καὶ λεία,
πού χνάρι ἡ μνήμη σὰς κρατεῖ, σὲ ἀγαπητὰ βιθλία.
Χρυσὸ μελίσιν ἄγρυπνο, κεντρί ἀπὸ μαρκεθόνα
μέσα στῆς λίμνης τὸ βυθὸ χρυσοφτερεῖ γοργόνα!

Νερό ἀσημένιο τοῦ βουνοῦ σὲ κίτη ποταμία
μιά κρύα καὶ διάφανη φωνὴ μὲ φτάνει παιδακίσια:
«Ἐγὼ 'μαι τὸ μικρὸ παιδί στῆς μάνας τὴν ἀγκάλη
τὸ καθαρό καὶ ἀνέγγιχτο, πού στέκει προσκεφάλι.
'Ἐγὼ 'μαι ἡ ἀπνούχτερη λαλιά κ' ἡ πνοὴ πού τρέμει
σάν τρέμει τὸ μικρὸ πουλί, πού τὸ χτυπᾶν οἱ ἀνέμοι!

Μέσα στὴν κόκκινη ἀντηλιά καὶ κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα
τὸ σύψυχο ἀνασκίρτημα κ' ἡ πρώτη ἀνατριχίλα.
Μέρα θαμπὴ μου σκέπασε π' ἀγαπημένα μάκρη,
σάν τὴ βροχοῦλα ἐκόλησε στά μάτια μου τὸ δάκρυ.
Ζεστό στὸ χέρι ἐμύρισε τὸ παστρικό μαντήλι
καὶ μέσ τὰ φυλλακάρδια του φωνὴ γυναικεία ἐμίλει:

Ἐγὼ 'μαι ἡ ἔγνοια ἡ σπιτική κ' ἡ φλόγα πού δὲ σθῆνει.
Σφικτὴ στά μέλη μου ἐκλείσα μιά σωπηλὴν δόνη!

Σταρένο χέρι λυγερό σάν τὸ φτερό ξαμῶνει
γοργὰ τὸ κάτασπρο πανὶ μὲ τὸ πυκνὸ θελόνη.

Πλουμιὰ πληθαίνει ὀλόγουρα στὸ διάφανο κεντίδι
καθάριο μάτι ὀλόφωτο, καμαρωμένο φρύδι.
Μάτι πού σάναψε τὸ φῶς νά λαμπαδίζει αἰῶνια
μιά χάρι πρωτογνωρίστη καὶ μιά κρυφὴ συμπόνια,
Μάτι πού στέκει ἄγρυπνο στὴ δολερὴ φροντίδα
καὶ σάν τὴν τρίχα τοῦ πουλιοῦ σὲ σκέπ' ἡ βλεφαρίδα.
"Ὀλη σὲ γέμισε ἄξαφνα ἡ ἀνήσυχη γαλήνη
μιά λάμψη τόση θεικιά, πού ἀπάντεχα σὲ κλείνει!

—'Εγώ 'μαι ὁ ὕπνος ὁ ἄξαφνος πού μέρα μεσημέρι,
ἔρχεται, φεύγει κι' ἄφωνος ὁ νοῦς μας δὲν τὸ ξέρει.

Ξυπᾷ ἡ ψυχὴ καὶ μέσα της τὸ πλάνο φῶς ταραζέει
χαρὰ θαμπὴ πού τὴν χτυπᾷ καὶ δολερὸ μαράζι.

Καὶ μὲς τὰ πλατανόφυλλα καθὼς θωρεῖ καὶ στέκει
λάμπει στὴ δρόσο τοῦ νεροῦ πού ἀναπηδᾷ παρέκει.

Φεγγάρι ὁ νοῦς μὲς τὴ γυμνὴ πού τὸν κυκλώνει πάστρα,
μὲς τὸ κρυστάλλινο νερὸ σμᾶρι χωρίζουν τᾶστρα!»

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΛΕΙΩΣΕ...

'Η ἱστορία μας τελειώνει σήμερα,
ἓνα δίχως σύγνεφα πρωτῆ,
σέ μι' ἀγκαλιὰ τῆς γῆς χωρὶς καράβια....

Αὐτὴ τὴν "Ἀνοιξη, πού πέρασε,
δὲν εἶχα τί νὰ περιμένω.
Κι' ὄντας τὸ χρῶμα τοῦ κεχριμπαριοῦ
ἀνέβη στοὺς καρπούς,
τὴν τελευταία μαργαρίτα εἶχα μαδήσει
στὸ κατώφλι τῆς ὑπομονῆς.
(Δὲν εἶχα τί νὰ περιμένω...)

Κι' ὅμως τὰ θήματά μας
εἶχανε ἀπὸ Κάποιο χαραχτεῖ,
ἓνα τὸ ἓνα,
πρὶ σ' ἀγναντέψω,
ἀργὴ καὶ σοβαρὴ
μέσ' ἀπ' τὴν πεθαμένη πολιτεία
νὰ πορεύεσαι, πατώντας στὰ σπασμένα μάρμαρα,
νὰ μ' ἀνταμώνεις....

Τότε,
θλέποντας κάτι νὰ σαλεύει
στὸ φῶς καὶ στὸν ἀέρα,
εἶπα νὰ περιμένω...
"Ἔτσι ἀρχινάει ἐτούτῃ ἡ ἱστορία ἡ ἀπλῆ,
ἡ ἱστορία μας,
πού σήμερα τελειώνει
χωρὶς δάκρυα,
ἓνα δίχως σύγνεφα πρωτῆ
σέ μι' ἀγκαλιὰ τῆς γῆς χωρὶς καράβια...
.....

"Ἦτανε τότε ἓνα καιρό,
πού ἡ μικρὴ πεταλουδίτσα
ἄρχισε νὰ φτερουγάει
ἀνάμεσά μας...
.....

Δέξου τὸ χαῖρε τὸ στερνὸ, ἀγαπημένη...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΣΤΕΛΛΑΣ

ΑΠΟΦΕΙΣ

ΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΟΓΟ

Είχε προξενήσει έντύπωση σ' ένα ξενόγλωσσο φίλο μου—πού πρώτη φορά έρχότανε σ' έπαφή με τή νεοελληνική λογοτεχνία —τό συναισθηματικό στοιχείο πού δεσπόζει σ' όλες τīs έκδηλώσεις του έντεχνου λόγου μας, όχι μονάχα του ποιητικού αλλά και του πεζού. «Δέχομαι», μου έλεγε, «τή συγκίνηση και τό συναισθηματισμό στην ποίηση, τή δέχομαι ακόμη, ως ένα σημείο, στο θέατρο. Δεν μπορώ όμως να τή δεχθώ στον άφηγηματικό λόγο και μάλιστα στο μυθιστόρημα. Το μυθιστόρημα είναι ο κληρονόμος του αρχαίου έπους· και τό έπος είναι κάτι έντελώς διαφορετικό από τή λυρική ποίηση. Κι' όμως στο νεοελληνικό μυθιστόρημα υπάρχουν στοιχεία λυρικά, καμιά φορά περισσότερα άπ' όσα υπάρχουν σε μερικά νεοελληνικά ποιήματα». Ο φίλος μου έκανε μιάν άπλή διαπίστωση, χωρίς να υποτιμά γιαυτό τή νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή. Έξοικειωμένος με τό γαλήνιο ύφος του Άγγλικού άφηγηματικού λόγου και τό Άγγλοσαξωνικό διανοητισμό, δε μπορούσε να δικαιολογήσει όλον εκείνο τον κραδασμό και τό πάθος, τό λυρισμό και τήν ποίηση, τή νοσταλγία και τή συγκίνηση, τή μελαγχολία και τό όνειρο, πού κυριαρχούν όχι μονάχα στον ποιητικό, αλλά—κι' αυτό είναι τό σημαντικότερο—προπάντων στον πεζό, τον άφηγηματικό μας λόγο.

Τό πρόβλημα πού έθιξε ο φίλος μου είναι πολύ γενικότερο και δεν άφορά μόνο τή νεοελληνική λογοτεχνία, αλλά όλες σχεδόν τīs έκδηλώσεις τής νεοελληνικής ζωής. Κάτω από τό θερμόν ήλιο του Έλληνικού ούρανού οί μορφές των άντικειμένων διαγράφονται μέσα σε ζωηρές, ύποβλητικές φωτοσκιάσεις, δίνοντας με τή θερμότητα του τόνου και τήν ποικιλία των σχηματισμών τους άτελεύτητη τροφή στη φαντασία και τό συναίσθημα. Κι' είναι πολύ φυσικό ο Έλληνας, σαν μεσογειακός τύπος, να δίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στις συναισθηματικές μεταπτώσεις του, να προβάλλει διαρκώς το έσωτερο «εγώ» του και να φωτίζει μ' αυτό όλες τīs πτυχές τής δικής του και τής ξένης ζωής.

Όμως αυτό δεν είναι έπαρκής δικαιολογία. Υπάρχουν κι' άλλοι μεσογειακοί λαοί, υπάρχουν κι' άλλοι λαοί πού διαβιούν κάτω από ανάλογες κλιματολογικές συνθήκες, πού δεν παρουσιάζουν όμως αυτό τό έκπληκτικό φαινόμενο τής συναισθηματικής προβολής, ακόμη και των πιό πεζών και των πιό «διανοητικών», θάπρεπε να πώ, θεμάτων. Η νοσηλαρχία ούδέποτε έπιβλήθηκε σαν διέπουσα φιλοσοφική άρχή στην Έλληνική λογοτεχνία. Από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα, ούδέποτε ή νόηση και τα προϊόντα της υπερτιμήθηκαν από τους Έλληνες εις βάρος των άλλων ψυχικών έκδηλώσεων και τών άλλων ψυχικών λειτουργιών. Μέσα στους πιό περίπλοκους και άυστηρούς συλλογισμούς του Πλάτωνα υπάρχει πάντα χώρος για λεπτή συγκίνηση, δροσιά και γέλοιο. Είναι όχι μονάχα ο χαρακτήρας αλλά κι' ή μοίρα του Έλληνα να ζει έντονα και πολύπλευρα τή ζωή του. Να μεταπηδά εύκολα από τον κόσμο τής πραγματικότητας, στον κόσμο τής φαντασίας και του μύθου. Από τα πιό ψηλά πετάγματα του πνεύματος στις πιό άπίθανες έκρηξεις τής συγκίνησης και του πάθους. (Στην άρετην αυτήν, πού είναι άπόρροια ψυχικής ίσορροπίας και πληρότητας—άλλά και ένδειξη συνθετικών ικανοτήτων, όφείλεται ίσως έν μέρος κι' ή ανάπτυξη του αρχαίου δράματος, του τελειότερου δημιουργήματος του Έλληνικού πνεύματος). Η ιστορία του Έλληνισμού είναι μιá τέτοια άλυσίδα μεταπτώσεων, από τήν πιό ψηλή άνοδο στην πιό άδυσσαλέα κάθοδο, από τό βάραθρο τής δοκιμα-

σίας και του πόνου στο πιδ ψηλὸ σκαλοπάτι τῆς ἐπιτυχίας και τοῦ θρίαμβου. "Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐθνικὲς περιπέτειες ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ ἐντείνουν τὸ συναισθηματικὸ χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ μας, νὰ ὑποδαυλίσουν μέσα του ἀκόμη περισσότερο τὸ λυρικό στοιχείο και νὰ δώσουν περισσότερη τροφή στο πάθος και τὴ φαντασία του.

"Ἔτσι κατίσχυσε τὸ ποιητικὸ στοιχείο, σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος: Ἀπὸ τὴ φιλοσοφία μέχρι τοῦ ἔπους, κι' ἀπὸ τὴν ἱστορία μέχρι τοῦ δράματος. Ποίηση ὑπάρχει ὄχι μονάχα στὸν Ὅμηρο, τὸν Αἰσχύλο και τὸν Πίνδαρο, μὰ και στὸν Πλάτωνα, τὸν Ἡρόδοτο και τὸ Θουκυδίδη.

Μὰ κι' ὅταν, ὕστερα, ἦρθεν ἡ κατὰπτωση κι' ἡ παρακμή, ἡ ποιητικὴ αὐτὴ κληρονομία δὲν ἄφησε ποτὲς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ ἐντονα τὴ ζωὴ του. Οἱ τραγικὲς περιπέτειες τοῦ ἔθνους δίδουν, μὲ τὸν καιρὸ, στὴν ποιητικὴν αὐτὴν κληρονομία νέα δραματικὸτητα και ἔκταση. Οἱ δεσμοὶ τοῦ ἔθνους μὲ τὴ γῆ του γίνονται τώρα—χάρις στὶς ἀτελεύτητες θυσίαις αἵματος και τοὺς ἀδιάλειπτους ἀγῶνες—στενωτέροι. (Ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ἐκπηγάζει τὸ ἐντονο φυσιολατρικὸ στοιχείο ποῦ ὑπάρχει στὰ Ἑλληνικὰ Δημοτικὰ Τραγοῦδια κι' ὅλη τὴ νεώτερη Ἑλληνικὴ παραγωγή, ποιητικὴ και πεζή). Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ δὲν σταματοῦν οὔτε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Ὁ Ἑλληνισμὸς ζεῖ συνεχῶς σχεδὸν κάτω ἀπὸ μιὰν ἀπειλή. Γιαυτὸ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ μὲνει σταθερὰ προσηλωμένος στὰ στοιχεῖα ποῦ τοῦ κληροδόμησε ἡ ἐθνικὴ του παράδοση και ν' ἀντλεῖ ἀπ' αὐτὰ αὐτοπεποίθηση και θάρρος. Ἀπὸ τὴ συντηρητικὸτητα και τὴν προσήλωση αὐτὴ ἦταν φυσικὸ ν' ἀναπτυχθῆ ἀκόμη περισσότερο τὸ αἰσθημα τῆς νοσταλγίας, ποῦ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια συναισθηματικὰ στοιχεῖα τῆς νεώτερης λογοτεχνίας μας. Ἡ νοσταλγία ἐθνικὴ ν ο σ τ α λ γ ί α εἶναι ἀπότοκος τῶν κακουχιῶν και τῶν δοκιμασιῶν ἀλλὰ και τῶν οικονομικῶν και τῶν ἄλλων δυσχερειῶν τοῦ ἔθνους. Τὴν ἐποχὴ, ποῦ ἄλλοι λαοὶ κατῶρθωσαν χάρις στὴν ἐπίκαιρη γεωγραφικὴ θέση τους ν' ἀναπτύξουν ἀμέτρητον ἐθνικὸ πλοῦτο και ν' ἀνοίξουν ἐλπιδοφόρους δρόμους στοὺς ἀπογόνους τους, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἦταν ὑποχρεωμένος ν' ἀγωνίζεται γιὰ τὴν προάσπιση τῆς ἐλευθερίας του και τὴν οικονομικὴ του ἀνασυγκρότηση. Μπροστὰ στοὺς συσσωρευμένους αὐτοὺς κινδύνους και τὶς συνεχεῖς δοκιμασίες και δυσκολίες ἦταν πολὺ φυσικὸ ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος νὰ ἀναζητῆ στὶς πρόσφατες και τὶς μακρινὲς ὠραίες ἀναμνήσεις ψυχικὸ στήριγμα και ἠθικὴν ἐνίσχυση. "Ἔτσι ἡ νοσταλγία πῆρε θέση ὀργανικὴ μὲς τὴ ζωὴ του κι' ἀποτέλεσε — μαζί μὲ τ'ἄλλα συναισθηματικὰ στοιχεῖα — μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες ἐκδηλώσεις τῆς λογοτεχνίας του.

Μὰ τὸ θέμα δὲν ἐξατλείται. Κι' ἴσως χρειασθῆ νὰ ἐπανέλθουμε και πάλιν και νὰ ἐξετάσουμε ἐκ νέου μερικὰ ἀπὸ τὰ ζητήματα ποῦ ἐθίξαμε.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΠΑΛΗΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Παλὸ τραγοῦδι τῆς χρυσῆς ὄνειρεμένης νεότητος,
ὁ ἀντίλαλός σου ἀσίγαστη τὴ νοσταλγία ξυπνᾷ,
κι' ὁ ἥρωάς σου—ἓνας χλωμὸς, εὐγενικὸς ἱππότης,
μὲ τὸ σπαθὶ τῆς ὠμορφιάς τὴ μνήμη μου κεντᾷ...

Ν. ΚΥΡΗΝΟΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΞΕΝΗΣ

‘Η “Αϊρμαν έφερε στόν κήπο μας τήν παλέττα της καί βάλθηκε νά ζωγραφίζει ένα κομμάτι γαλάζιου ούρανοῦ καί μιὰ ἀνθισμένη ἀμυγδαλίτσα.

—“Αϊρμαν, τῆς μίλησα, ἀπό τή δυτική βεράντα μας πού ἔβλεπε πρὸς τή θάλασσα καί πρὸς τόν κήπο, ἄφισέ τα κι’ ἔλα νά παίξουμε.

—“Ὅχι, ἀπάντησε κείνη. Κοίτα, ὅσο πάει λιγοστεύει τὸ φῶς. ‘Ο οὐρανὸς σκοτεινιάζει! Πρέπει νά τελειώσω πρῶτα μὲ τὴ μυγδαλίτσα.

“Εγὼ καμώθηκα πὼς πειράχτηκα μὲ τὰ λόγια της. “Εκλείσα μὲ θυμὸ τὴν τζαμόπορτα καί βάλθηκα νά χαζεύω μιὰ σειρά χελιδόνια, πού μόλις, κείνο τὸ ἀπόγευμα, εἶχανε ξαναρθῆ. “Ἦτανε κι’ αὐτὰ σάν τὴν “Αϊρμαν; Τί ἦταν, ἀλήθεια, ἡ “Αϊρμαν γιὰ μένα περισσότερο ἀπ’ ἕνα χελιδόνι, ἀπ’ ἕνα ἀποδημητικό; Τὸ φθινόπωρο, τὸ ἴδιο φθινόπωρο, μήπως δὲ θάνοιγε καί κείνη τὰ φτερά της, δυὸ θελοῦδινα ὀνειρόκλειστα φτερά, γιὰ νά φύγει πέρα στὶς βόρειες θάλασσες, στὶς θάλασσες πού δὲν ἀγάπησα ποτέ;

Φυσικά ἡ σκέψη αὐτὴ δὲ μπορούσε παρὰ ν’ ἀνεβάσει ἕνα κόμπο λυγμοῦ στὸ λαιμὸ μου, νά βουρκώσει τὰ μάτια μου. ‘Αλλὰ μήπως θά μπορούσαν δυὸ παιδικὰ χέρια νά κρατήσουν, ὅσο κι’ ἂν τὸ ἐπιθυμοῦσαν πολὺ, μιὰ φυγὴ, νά σταματήσουν ἕνα ξεκίνημα;

‘Η ἀδελφὴ μου ἦρθε ἀλαφροπάτητη, ὅπως πάντα, στὸ δωμάτιο, γιὰ νά μαζέψει τὴν ἀκαταστασία καί νά γεμίσει τίς ἀνθοδόχες μὲ ἄσπρα τριαντάφυλλα.

—“Αγάπη, τῆς εἶπα, γιατί ἔφερες ἀπόψε τόσα λουλούδια στὸ δωμάτιο; Γιατί ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνθοπλημμύρα ἀπόψε;

—“Γιορτάζουν, μοῦ ἀπάντησε. Γιορτάζουν ὄλα μιὰν “Ανοιξη, ἕνα καινούργιο τραγούδι. Τὸν ἔρωτα γιορτάζουν ἀπόψε τὰ τριαντάφυλλα.

—“Μά, συνέχισα ἐγὼ, δὲ βλέπεις πὼς τὸ κορίτσι ἐπιμένει νά σχεδιάζει μὲ παράξενο χρῶμα τὸ βραδυνὸ οὐρανὸ καί τὸ ἀεράκι φέρνει κομμάτια ἀπὸ τὴν πανοπλία τοῦ φθινόπωρου; Γιατί ἐπιμένεις;

‘Η “Αγάπη ἦρθε κοντά μου, εἶπλα μου. “Απλωσε τὸ χέρι της νά μοῦ χαϊδέψει τὰ μαλλιά.

—“Τάσο, μοῦ εἶπε, πρέπει νά πάψεις ν’ ἀμφιβάλλεις, νά πάψεις νά φοβᾶσαι. Χάρισε γιὰ πάντα τὴν ψυχὴ σου σὲ κάτι, ἔστω καί σ’ ἕνα χελιδόνι ἀποδημίας. Δὲν ὑπάρχει τίποτα ὀραιότερο ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῆς ἀγάπης...

—“Μά, ἀδελφὴ, συνέχισα, πὼς νά χαρίσω τὰ δάκτυλά μου σὲ κάτι ψεύτικο; Πῶς ν’ ἀγκαλιάσω κάτι πού θά πονέσω ὕστερα γι’ αὐτό; Πῶς νά δοθῶ σὲ κάτι ἀβέβαιο;

“Η “Αϊρμαν ἦρθε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κήπου μὲ πολλὰ κλωνάρια τροφαντῆς μυγδαλιάς στὴν ἀγκάλη της.

—“Απόψε, μίλησε μπαίνοντας, ἦρθε ἕνα μεγάλο τετρακάταρτο καράβι ἀπὸ τὴν πατρίδα μου. “Ενα μεγάλο ἄσπρο μπάρκο μὲ κίτρινη τοιμινιέρα.

—“Καί τί μὲ νοιάζει, ἂν ἦρθε, τὴ δέκοψα ἀπότομα ἐγὼ...Καί τί μὲ νοιάζει ἂν καί σὺ ἀκόμα θέλεις νά μαῦ κάνεις συντροφιά αὐτὸ τὸ ἀπόγευμα;

‘Η “Αγάπη μαζέψε τίς κουρτίνες τῶν παραθυριῶν, μὰ τὸ φῶς ἦταν πολὺ λυπημένο.

—“Τότε νά φύγω, συνέχισε, στενοχωρημένα πολὺ ἡ κοπέλλα. ‘Αφοῦ ἡ παρουσία μου δὲν προσθετεῖ ἢ δὲν ἀφαιρεῖ τίποτα, νά φύγω.

—“Ὅστε θέλεις νά φύγεις, πείσμως περισσότερο ἐγὼ... “Ὅστε θέλεις νά μὲ ἀφίσεις ἀπὸ τώρα, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή...

“Η κοπέλλα μὲ κοίταξε ἤρεμη στὰ μάτια. Εἶχε δυὸ παράξενα μάτια μὲ ἀποχρώσεις ἀλλόκοτες, συναρπαστικές. “Ὑστερα ἦρθε κοντά μου στὸ ἴδιο τραπέζι, στὸ τραπέζι μὲ τὰ βιβλία μου, ἄνοιξε τὸ μικρὸ τσαντάκι της καί μοῦ ἔδειξε ἕνα δευατάκι γιασεμιά.

—“Εἶναι ἀπὸ τότε, μοῦ εἶπε, ἀπὸ τότε πού κυνηγοῦσαμε πεταλοῦδες στὰ χωράφια τοῦ μεταμεσονύχτιου ἡλίου, θυμᾶσαι;

“Εσοῦσα κοντὰ στὰ χέρια της, κοντὰ στὸ δευατάκι μὲ τὰ γιασεμιά. Κάποτε μοσοβολοῦσαν αὐτὰ τὰ λουλούδια, εἶχαν ἕνα λεπτὸ, παράξενο ἄρωμα. “Ὅμως ἡ μοῖρα τῶν ἀρωμάτων καί τῶν ἀποχρώσεων εἶναι ἡ παρακμὴ. “Ἰσως αὐτὸ νά εἶναι ἡ μοῖρα καί ὄλων τῶν ὀραίων πραγμάτων.

—“Αϊρμαν, τὴ ρώτησα, γιατί θέλεις νὰ φύγεις τὸ φθινόπωρο; Γιατί προσεύχεσαι μὲ τόση πίστη σ’ ἕνα ξένο θεό;

Ἡ μικρὴ μου φίλη ἄφησε τὰ μάτια της νὰ χαθοῦν πέρα, πίσω ἀπὸ τὶς κουρτίνες, πού εἶχε μαζέψει ἡ Ἀγάπη. Ἐκεῖ ἦταν μιὰ χώρα παράξενη, πού τῶν ἐλκύθρων οἱ καμπάνες σχεδιάζανε μιὰ λυγρινητὴ μουσικὴ, ἕνα ραγιαμένο τραγούδι. Ἐκεῖ ἦταν ἡ Σουηδία, ἡ πατρίδα της.

—Τάσο, μοῦ ἀπάντησε, τὸ χῶμα ξέρει νὰ κρατάει μὲ γερούς δεσμούς, νὰ σκλαβώνει. Στὴν πατρίδα ἔχω λημονήσει δυὸ γέρικά πρόσωπα, μιὰ φωτιά κι’ ἕνα σκύλο. Πῶς θέλεις νὰ μὴ φύγω τὸ φθινόπωρο; Πές μου, πῶς;

Ἡ Ἀγάπη στὴ γωνία, κοντὰ στὸ παράθυρο, κεντοῦσε ἀμίλητη, ἀπορροφημένη ἀπὸ τὶς γαλάζιες, μεταξωτὲς κλωστὲς. Κάποτε εἶχα σκύψει, πολὺ συλλογισμένος, πάνω ἀπὸ τὸ κέντημά της. Δὲν μπόρεσα ὅμως ποτὲ νὰ καταλάβω τὸ σχέδιο.

—Δὲν ἀνάβεις τὴ λάμπα; ἦρθε σιγανὴ ἡ φωνὴ τῆς κοπέλλας. Τὴ λάμπα τοῦ πέτρόλαδου, ντέ...

Τὸ φῶς ἔντυσε τὸ δωμάτιο καὶ τὶς μορφὲς τῶν πραγμάτων μὲ σκιερούς κύκλους. “Ἄν μιλοῦσες, φοβόσουν μήπως καὶ τὰ λόγια σου γίνουν κομμάτια σκιᾶς... ὅποτε...”

—“Αἶρμαν, σιγοψιθύρισα δίπλα στὸ αὐτὶ τῆς κοπέλλας, γιατί δὲν προχωρεῖς στὸ ἀλφαθητάρει τῆς ἀδελφῆς μου, γιατί δὲ θέλεις νὰ συλλαβίσουμε κι’ οἱ δυὸ μαζί μιὰ λέξη, «σ’ ἀγαπῶ»;

Ἡ κοπέλλα ἄφησε τὸ κορμί της νὰ λυγίσει, ἕνας μίσχος ἀναρριχητικοῦ. Τὸ χέρι της εἶχε μιὰ βελούδινη ἀφή, ἕνα τρέμιο σκίρτημα.

—Ἀπόψε, τῆς μίλησα ἀργότερα, ἕνα μικρὸ ἀγγελούδι γεννήθηκε πάνω στὴ γῆ. “Ἄνοιξε τὶς μακριὲς βλεφαρίδες του νὰ χαιρετήσῃ τὸν ἥλιο τῆς πρωϊνῆς θάλασσας.

—Αὐτὸ μουρμούρισε, μοιάζει μὲ τὸ παραμῦθι τοῦ “Ἀντερσεν. Κεῖνο μὲ τὶς ψυχὲς τῶν μικρῶν παιδιῶν πού γίνονται ἀστερία.

(Τὶ ἤθελε πάλι νὰ προχωρήσῃ ἕνα τόσο φωτεινὸ μονοπάτι στὸ ὄλοσκοτεινο δάσος; Ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν τίποτε ἄλλο παρά λόγια τῆς “Ἄνοιξης στὰ χεῖλι μου, τῆς τροφαντῆς “Ἄνοιξης, πού μπουμπούκισε μὲ πάλλευκες ὑποσχέσεις τὶς μυγαλιές; γιατί νὰ ταξιδέψῃ στὸν οὐρανὸ μας, μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια—δυὸ κλωνάρια μυγαλιαῖς—ἄλα τὰ φθινοπωρινὰ σύννεφα, ὄλα τὰ μαῦρα σημάδια;)

—“Αἶρμαν, τῆς μίλησα θυμωμένα, δὲν μ’ ἐνδιαφέρει οὔτε ὁ “Ἀντερσεν, οὔτε οἱ θρῦλοι τῶν πάντοτε παγωμένων φιόντ. Θὰ σοῦ μεταλλάξω τὸ παραμῦθι τους μὲ τὴ γαλάζια συμφωνία τοῦ δ’κοῦ μας οὐρανοῦ, αὐτοῦ πού σχεδιάζει ἡ ἀδελφὴ μου στὸ κέντημά της.

—“Ὅχι, ἐπέμενε ἡ κοπέλλα, αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ, ὅσο κι’ ἂν τὸ ἐπιθυμῶ, ὅσο κι’ ἂν τὰ χεῖλι σου προσπαθοῦν νὰ τοῦ δώσουν πραγματικότητα. Δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι γιὰ πάντα δεμένη πίσω ἀπὸνα χιονισμένον ἔλκυθρο.

Τότε ἤμουν ἐγὼ πού σκέφτηκα ἕνα παραμῦθι, τὸ παραμῦθι τοῦ γλάρου καὶ τῆς ἀλκυόνας πού χάθηκαν.

Ἡ Ἀγάπη, σκιά χιμαιρική, ἔκλεισε τὰ παντζούρια τοῦ παραθυριοῦ, μάζεψε τὸ κέντημά της καὶ μᾶς καληνύχτησε.

—Εἶναι ἀργά, μονολόγησε φεύγοντας, εἶναι τόσο ἀργά... Πῶς νὰ κεντήσεις μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς καὶ πῶς νὰ χαιρετήσῃς μ’ ἕνα ἄσπρο τριαντάφυλλο τὸν ἥλιο τῆς πρωϊνῆς θάλασσας;

“Ἐτσι ἀπομείναμε στὸ δωμάτιο μόνοι, ἐγὼ κι’ ἡ μικρὴ ξένη τοῦ Βορρά. Βέβαια ὑπῆρχαν τὰ βιβλία, κεῖνα μὲ τὶς φανταστικὲς ἱστορίες, πού τὸ βασιλόπουλο, πάντα στὸ τέλος τους, ταξιδεύει τὴν καλὴ του πάνω σ’ ἕνα ὀλόασπρο ἄλογο, ὑπῆρχε κι’ ἕνα δεμάτι γιασεμιά, πού μοσχοβολοῦσαν ἀκόμα, ὅσο κι’ ἂν ὁ χρόνος ἤθελε νὰ τοὺς φορέσει τὸ νεκρικό του ἔνδυμα, μιὰ παιδικὴ ἀλησμόνητη στιγμὴ, ἀλλὰ μήπως μποροῦσε ἐσύ, ἕνα παιδί μ’ ὀλόσυγoura μαλιὰ καὶ παραμυθένια μάτια, νὰ προχωρήσῃς ἀντίθετα πρὸς τὴ ροὴ τῶν πραγμάτων, πού ἔχουν γιὰ κυβερνήτη τους μιὰ μοῖρα, ἢ νὰ κτυπήσῃς τὴ βραδυνὴ ὥρα ἐν’ ἀφιλόξενο παράθυρο;

(Στήν πρώτην ανοιξιάτικη αύγή, στ' ὄρθρινό πέταγμα τῆς ζωῆς μου ἔπρεπε, ἀλλοίμονο, νά συναντήσω ὄχι τὸν ἄσπρο κύκνο, τὸ ἐφτάχρωμο τόξο τῆς ἐκπληρώσεως, ἀλλ' ἀντίθετα ἕνα χιονισμένο τάρανδο ἔτοιμο νά φορτώσει γιὰ μιὰ μελάγχολη γκρίζα πολιτεία ὅ,τι λεπτό κι' εὐαίσθητο ἦταν πεπρωμένο ν' ἀκουμπήσει τὰ δάκτυλά του στὴν ἄρπα μου: τὴν "Αἶρμαν.

"Ἴσως τὸ ἀστέρι μου, πόσες φορές δὲν τὸ σκέφτηκα, νά ὀδηγεῖ τὰ θήματα μου σὲ ὁάσεις πού δὲν πρόκειται νά μείνουν παρά ἀντικατοπτρισμοὶ μέσα στὴν ἔρημο καὶ νά σχεδιάζει μὲ παραμύθια τὴν κάθε μου μέρα· ἀλλὰ πόσο βάθελα, ἔστω καὶ σὰν ἀπατηλὴ αὐταπάτη, ν' ἄρπαζα, ἔστω καὶ γιὰ ἐλάχιστο, ἕνα γαλάζιο φτερό, ν' ἀγκάλιαζα σφιχτά-σφιχτά μέσα στὸ στήθος μου μιὰν οὐτοπία.)

* * *

Πάντως ἡ "Αἶρμαν θάφευγε τὸ ἐρχόμενο θινόπωρο.

Μάζεψα σὲ μιὰ κασετίνα ὄσες γαζίες πρωτομοσκοβόλησαν στὸν κῆπο μας κι' ὄσες στιγμές, στιγμές τοῦ περασμένου χρόνου, εἶχαν ἀκουμπήσει στὸ κορμάκι τῆς, εἶχαν αἰσθανθῆ τὴν ἐπαφή τῆς. Ἡ κοπέλλα ἀνοίξε τὴν κασετίνα, εἶδε τὸ περίλυπο περιεχόμενο τῆς καὶ μελαγχόλησε.

—Τάσο, ψιθύρισε, δὲ μπορῶ νά φύγω, δὲν ἔχω καρδιά γιὰ μιὰ φυγή. Κι' ὅμως τὸ ξέρω πὼς στὸ θάθος, ἐκεῖ στὸ χιονισμένο θάθος, στὴν ἄλλη γῆ, ὑπάρχει ἕνα χῶμα θρεγμένο ἀπὸ τὸν ἴδρο τῶν προγόνων μου, ἀπὸ τὰ δάκρυά τους. Πέσομαι, τί νά κάνω;...

"Ἦμουνα, κάπως παράξενο, ἄρκετὰ ψύχραιμος τὴν ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ. "Ἴσως γιὰτὶ ἀπὸ παλιά, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς γνωριμίας μας, ὁ ἀποχωρισμὸς ἦταν συνδεδεμένος πολὺ στενά μὲ τὴν παρουσία τῆς, συμπλήρωνε τὴν προσωπικότητά τῆς.

—"Αἶρμαν, τῆς μίλησα ἤρεμα, σὰ νά θρισκόμουνα σ' ἕνα δωμάτιο μόνος ἐγὼ κι' ὁ μέσα μου ἄνθρωπος, κανένας δὲν μπορεῖ νά σταματήσει κάτι πού πρέπει νά γίνει, τὴν εἰμαρμένη τῶν ἀνθρώπων. "Ὅσο κι' ἂν τ' ἀνθρώπινα χέρια μας, οἱ δυνάμεις μας προσπαθοῦν, ὅσο κι' ἂν ἀγωνιζόμαστε, ὑπάρχει στὸ θάθος μιὰ ματαιότης. Ποιὸς θὰ μποροῦσε νά χτυπήσει τὴν εἰμαρμένη;

Ἡ κοπέλλα ἔσκυψε τὸ κεφάλι τῆς στὴ γῆ, στὴν ξένη γῆ, πού τὴν ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τὴ δική της. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν ἀκόμα μερικά κίτρινα φύλλα, κάποια νεκρὴ παρουσία καλοκαιριῦ.

—Ἡ μοῖρα, μονολόγησε, τῶν ὥραιων στιγμῶν εἶναι μὲ ἀγκαλιὰ νεκρὲς ὑποσχέσεις· ἴσως ἴσως κι' ἕνα «γεια σου» τὴν ὥρα πού σφυρίζει ἡ σειρήνα τοῦ καραθιοῦ.

Δὲ μίλησα, δὲν εἶχα νά προσθέσω τίποτα. "Ἐφερα μονάχα τὰ δάκτυλά μου καὶ τῆς χάιδεψα τὰ μαλλιά, τὶς ξανθὲς ὀλόχρυσες μπούκλες.

—"Αἶρμαν, τὴ ρώτησα, θὰ μὲ θυμᾶσαι;

Εἶδα νά θορυκάνουνε τὰ μάτια τῆς. Μὲ δυσκολία μπόρεσε νά συλλαβίσει:

—Θὰ σὲ θυμᾶμαι; Τίποτα δὲ μπορεῖ νά σῆσει ἀπὸ τὴν ἀνάμνησή μου τὸ πρόσπο σου, πού καθρετίζει ὀλόλαμπρο τὸν οὐρανὸ τῆς γαλανῆς χώρας σας. Καὶ μὲ ρωτᾶς ἂν θὰ σὲ θυμᾶμαι...

Ἡ σειρήνα τοῦ καραθιοῦ καλοῦσε τὸν κόσμο. Ἦταν ἕνα ὀλόασπρο σκανδιναβέζικο ποστάλι. Ὀλόασπρο σὰν τὴν πατρίδα του. Σὰν τὴν ψυχὴ τῆς "Αἶρμαν.

"Υστερα τὰ μαντήλια μας προσπάθησαν, γιὰ λίγη ὥρα, νά συνεχίσουν μιὰ παιδικὴ συνομιλία, ἕνα πολὺ συγκινητικὸ ἀποχαιρετιστήριο. Ἡ "Αἶρμαν εἶχε φύγει πιά, εἶχε γίνει ἕνα μὲ τὸ μαντήλι, ἕνα μὲ τὸν καπνὸ τοῦ καραθιοῦ, μὲ τὰ σύννεφα πού στένευαν τὸν ὀρίζοντα.

Γυρίσα στὸ δωμάτιό μου κλαίμενος, σχεδὸν ἄρρωστος. Ἡ βεράντα ἦταν ἔρημη, χωρὶς θουλούδια καὶ χωρὶς πετάγματα. (Ποιὸς θὰ ζωγράφιζε τώρα μὲ γαλάζια χρώματα τὸν οὐρανὸ, τὸ γκρίζο οὐρανὸ τοῦ θινόπωρου, ἢ ἔστω τὶς μυγαλιτῆρες, πού θρηνοῦσαν ἀκόμη κάτω ἀπὸ τὰ φυσήματα τοῦ τρελλοβορῆ;))

Ἡ ἀδελφή μου ἤρθε νά μοῦ κάνει συντροφιά, νά μὲ παρηγορήσει. Φοροῦ-

σε τὴ βραδυὴν ρόμπα τῆς κι' εἶχε τὰ μαλλιά τῆς φυλακίσει σὲ μιὰ βελούδινη μαύρη κορδέλλα.

—'Αγάπη, τῆς μίλησα, ἀπόψε ἓνα μαχαίρι ἦρθε νὰ σκοτώσει μιὰ γαλάζια στιγμή, νὰ πνίξει τὰ τραγούδια ἀπὸ τὸ μαγιάτικο περιβόλι. Μὲ νοιώθει;

—'Αδελφέ μου, εἶπε κείνη ἀνάθοντας τὴ λάμπα, γιατί εἶσαι ἀχάριστος; 'Αφοῦ ἔζησες τόσες χαρούμενες ὥρες, ἀφοῦ γεύτηκες ἀχόρταγα τὸ διακοπτόηρο τῆς χαρᾶς, γιατί δὲν θέλεις νὰ προσφέρεις, ἀντάλλαγμα στὴν τόσην εὐτυχία, μιὰ περίλυπη βραδιά, μιὰν ἀνθοδόχη δάκρυα;

—Μά, συνέχισα, κοίταξε! 'Ο οὐρανὸς ἔχει σχεδιάσει ἀπόψε τὸ πιὸ μελαγχολικὸ σκηνικὸ του. 'Η γῆ ἔχει τὸ ἄρωμα τῆς πεθαμένης ἀπαντοχῆς. Φοβάμαι.

—Τίποτα δὲν εἶναι ὠραιότερο ἀπὸ τὸν πόνο, ἐξακολούθησε. Τὸν πόνο μας γιὰ τὰ ὠραία πράγματα ποὺ χάνονται.

('Αργότερα, πολὺ ἀργότερα, ὅταν κι' ἡ 'Αγάπη μας ταξίδεψε ἓνα δειλινὸ γιὰ τὸ μακρινὸ κόσμο, ὅταν ἡ ζωὴ, ὑπουλη ὅπως πάντα, ἔσκυψε γιὰ νὰ κρυφακούσει καὶ νὰ ματαιώσει τὴν κάθε ἐπιθυμία μου, τὰ τελευταῖα λόγια τῆς φτωχῆς μου ἀδελφῆς ξανάρθανε, σὰν ἀπόκοσμη ἠχώ, γιὰ νὰ ξεκουράσουνε τὴν πλημμυρισμένη ἀπὸ πικρὰ δάκρυα γέρικὴ μου καρδιά, γιὰ νὰ χύσουν λίγο βάλασμο στὶς πληγές μου.)

'Εκείνη ὅμως τὴ νύχτα, τὴ νύχτα ποὺ χάθηκε γιὰ πάντα μέσ' τὸ θαμπό, τρέμιο φῶς τοῦ δειλινοῦ ἢ πιὸ χρυσαφένια σκιά τῆς ζωῆς μου, ἡ κοπέλλα μὲ τὶς ξανθές, ἀπέριττες μπουκλές, πῶς νὰ παρηγορηθῆ κανένας μὲ τέτοια λόγια καὶ πῶς νὰ μπορέσει μέσα στὸ βαθύ σκοτάδι, ποὺ τοῦ σκόρπισε ἓνα θριαμβικὸ πρωῒνό, νὰ πιστέψει ὅτι πολλές, τὶς περισσότερες φορές, ὁ πόνος ξέρει νὰ στέκει παρηγορητὴς πάνω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο τοῦ ἀρρωστοῦ ἐφηβου;

—'Αγάπη, τέλειωσα, καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν θουρκώσει ἀπὸ μαργαριτάρια. 'Αγαπημένη μου ἀδελφή, 'Αγάπη, δὲ μπορῶ νὰ βαστάξω ἓνα τόσο τρομαχτικὸ φορτίο στοὺς παιδικούς μου ὤμους' θὰ λυγίσω.

'Η ἄλλη, ἤρεμη καὶ γλυκεῖα σὰ μητέρα, πῆρε τὸ κεφάλι μου στὴν ἀγκάλη τῆς. Τὰ δάκτυλά τῆς χάιδεψαν τὸ κλαμένο μου πρόσωπο.

—Τάσο, μοῦ ψιθύρισε, καὶ τὰ λόγια τῆς κυλοῦσαν σὰν βάλασμο στὶς πληγές, μικρὸ μου ἀγόρι... θὰ περάσει κι' αὐτό.

ΤΑΣΟΣ ΚΟΡΦΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Σ' ἐκάλεσα στὴ μνήμη μου σὲ ὦρες πλήξης
καὶ σ' ἔφερα στὴ σκέψη μου σὲ ὦρες πόνου.
Τὸ ἴδιο πάντα ὀλόχαρη, ξανθὴ καὶ λουλουδένια
καὶ πάντα τὴν παρηγοριὰ σκορποῦσες στὴν ψυχὴ μου.

* * *

Τὸ καλλίγραμμο σῶμά σου θυμήθηκα, ὅταν πῆγα
χθὲς στὸ μουσεῖο καὶ τὸ γυμνὸ τῆς 'Αφροδίτης εἶδα
τὸ σῶμα ποὺ ἐξάισιο ἀπὸ τὴ σμίλη βγῆκε.
Τὰ λεπτοδάχτυλα ἔβλεπα μὲ τέχνη σκαλισμένα
στὴν πέτρα τὴν κατάλευκη, ποὺ λευτερώθηκε ὅλη
τοῦ σώματός σου παίρνοντας τὸ σχῆμα, τῆς μορφῆς σου
τὴ θεϊκὴ ὁμορφιά.....

Ποιὸς τάχα ὁ καλότυχος νὰ ἦτανε τεχνίτης ;

* * *

'Η ὁμορφιά νὰ ξεχαστεῖ ποτὲ θεὲ νὰ μποροῦσε ;
Τοῦ ὠραίου ἢ αἰσθησι μονάχα ἂν ἐσθηνόταν.
Καὶ σὺ λοιπὸν στὴ μνήμη μου αἰώνια θὰ εἶσαι
καὶ στὴν καρδιά μου ρήγαινα θὰ βασιλεύεις μέσα.

Σ. ΑΓ. ΒΑΣΙΛΙΩΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

«Πόσο θά ἤθελα νά ἦμουν σάν αὐτόν», ἕνας χλομὸς νέος θά πῆ στ' ἀντίκρουσμα ἑνὸς ρομαλέου συνομηλικίου του μὲ ἀθλητικὸ παρὰστημα. Ὁ Κώστας Καρυωτάκης ἐξοτερικεύει γιὰ πρώτη φορὰ, τὸ σύμπλεγμα μειονεκτικότητος ποῦ ἀπὸ ζωρὸ τὸν βασάνιζε. Ὅποτερα, εἶναι τὰ πειράγματα τῶν συμμαθητῶν—τὰ μισοφιθηρισμένα λόγια μπροστά του καὶ μακρὰ του—ἡ περιφρόνησι καὶ χαιρεκαζία γιὰ τὴ σχεδὸν ἀσθενικὴ του ἐμφάνισι. Ἡ ἴδια ἡ μητέρα του θά παραπονεθῆ σὲ φίλες της, μπροστά του, πὼς ὁ Κώστας—ὁ Κωστάκης της— δὲν παίζει μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ— αὐτὸς δὲν εἶναι σάν τὰ ἄλλα παιδιὰ. Κι' ὁ Καρυωτάκης θά σκεφθῆ, γιομάτος πικρία καὶ παρόνο—ἐπειδὴ ἡ μητέρα εἶναι ὅ,τι πολῦτιμο κι' ἀγαπητὸ διαθέτει στὸ πλατὺ καὶ σκληρὸ αὐτὸ κόσμῳ. «Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι παιδί. Δὲν εἶμαι, δὲν μπορῶ, δὲν θέλω, δὲν πρέπει νά εἶμαι σάν τὰ ἄλλα παιδιὰ. Ἐγὼ θά γίνω—«ἦδη εἶμαι» κίολας—καλύτερος ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιὰ. Πρέπει νά ξεχωρίσω ἀπὸ τὸ κοπάδι—ἀπὸ τὴν ἀνώνημη ρουτινιόεσσι μᾶς. Ἡ μητέρα πρέπει νά νοιώσῃ κάποτε περὶφραν γιὰ μένα. Τοῦλάχιστο γι' αὐτὴν θά ξεχωρίσω. (Οἰδιπόδειον σύμπλεγμα).

Ἡ εἰσαισθησία του—ἡ ἐκ κληρονομικότητος νοσηρὴ—ἡ εὐθξία του καὶ μιὰ διάθεσι μονώσεως, θά τὸν ὠθήσουν νά βρῆ μιὰ διέξοδο. Αἰσθάνεται μέσα του δυνάμεις πρωτόγονες—κόσμιους παρὰξενους καὶ μαγικούς—μὰ δὲν μπορεῖ ἀκόμα νά τοὺς ἐκφράσῃ. Ὅρες ὥρες ἐρχεται σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἐαυτό του. Δὲν εἶμαι τίποτα—δὲν εἶμαι γιὰ τίποτα' ἔχουνε δίκην ὅλοι νά μὲ περιφρονοῦν ἔτσι.

Τὸ ἰσχυρότατο σεξουαλικὸ ἐνοτικτὸ του θά τὸν ὠθήσῃ στὸ πρῶτον ρομαντικὸ ἔρωτα. Στὴν ἐρηβεία ἡ libido ντύνει πλατωνικὰ τὸ sex. Ὁ ἀπαντήσῃ κάποτε, ὅπως συμβαίνει πάντα, τὴ μιλία, τὴ μουναδική. Θά τῆς χαμογελάσῃ, θά τοῦ χαμογελάσῃ κι' αὐτὴ. Θά τῆς δώσῃ ἕνα γράμμα σὲ βιολεττὴ χαρτί—μ' ἕνα γίαισμι καὶ μιὰ καρδιά μὲ βέλος. Μιὰ νύχτα καρναβαλιοῦ θά τὴν φιλήσῃ ἀκρίβως στὸ στόμα. Κι' ἡ γεύσι τοῦ πρώτου φιλοῦ τοῦ παιδικοῦ ἔρωτα θά μείνῃ πιστὴ σάν στίγμα ἀπὸ πυρακτωμένον σίδερο στὰ χεῖλη καὶ στὴν ψυχὴ του. Ὅως θανάτου.

Ἀργότερα ἡ Dulceina θά παντρευθῆ κάποιον στὴν ἐπαρχία μικροαστὸ—ὅπως συμβαίνει συνήθως—κι' ὁ Κώστας φοιτητῆς τῆς Νομικῆς πιά θά ἔχῃ ζωορὴ τὴ μνήμη τοῦ ἀγνοῦ του συνδέσμου. Ζωορὴ καὶ δξνάχημ. Ἡ εἶδσι τοῦ γάμου της θάρσῃ σὰ μαχαριά κατὰστηθα. Θά τοῦ δημιουργήσῃ τὸ πρῶτον ψυχικὸ τραῦμα ποῦ θά τὸν τυραννᾷ ὑποσυνείδητα ὡς τὸ θάνατον.

Ἐτσι ἀπὸ τὴν πρωτόλεια ποιητικὴ συλλογὴ του «Ὁ πόνος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πραγμάτων» θά ξεχωρίσῃ τὸ ποίημα «Ἀγάπη».

Δροσοῦλα τὸ ἱαρόν τὸ πρόσωπό της
κι' ἐγὼ ἦμουν τὸ κατάερον ἀσφοδεῖλι.
Πὼς μ' ἐκλείσει τὸ ξύπνημα μίαν νεότητι
καὶ πὼς γελάσαν τὰ πικρά μου χεῖλη
σάμπως τὰ μάτια της νά μοῦ εἶπαν, ὅτι
δὲν εἶμαι πλέον ὁ ναυαγὸς κι' ὁ μόνος
κι' ἐλύγισα σάν ἀπὸ τρυφερότη
ἐγὼ ποῦ μοῦχε πέτρα κάνει τὴν καρδιά μου ὁ πόνος.

Ὁ Καρυωτάκης ὅμως εἶναι φιλόδοξος. Διαβάσει Γαλλικὰ, Ἀγγλικὰ, Γερμανικὰ συγχρόνως. Κλείνεται σπῆτι ὥρες πολλῆς—ἀτελείωτης. Γιὰ νὰ φτάσῃ κανεὶς κάποιον χειρῶνεται θυσίαι. Μάχθος πολὺς. Γιὰ νὰ γίνουν τέχνη τὰ βιώματα κι' οἱ φαντασιώσεις, θά σχιστοῦν πολλῆς φορῆς τὰ πρῶτα σχεδιάσματα καὶ θά τύχουν πολλῆς ἐπεξεργασίας, ὡς ποῦ νὰ φτάσῃ ὁ καλλιτέχνης νὰ δώσῃ τὸ μᾶξιμουμ τῶν δυνατοτήτων του. Κι' ἂν τὸ δώσῃ...

Ἐτσι στὴ 2ῃ ποιητικὴ συλλογὴ, ποῦ βραβεύθηκε στὸ Φιλαδέλφειον διαγωνισμό, θά ξεχωρίσουν στίχοι μεστοὶ ἀπὸ νόημα καὶ λυρισμό:

Μὲ ἀδιάφορον τὸ μέτωπο καὶ πρᾶς,
τὰ δειλία, τίς αὐγῆς θά χαιρετάω.
Δέντρον θά στέκομαι, ὅμοια νά κοιτάζω
τὴ θυελλαν ἢ τὸν οὐρανὸ γαλάζιο.
Εἶναι ζωὴ, θά λέω, τὸ φέρετρο ὅπου
λύπη, χαρὰ τελειώνει τοῦ ἀνθρώπου.

(Δέντρο)

Στὸ ποίημα «Ἦνος» ἡ ταραγμένη κι' ἀνήσυχη ἰδιοσυγκρασία του θά βρῆ ἴσως

ἀπὸ ἀντίδρασι τῆ γαλήνῃ. Θά μιλήσῃ σ' ἕναν τόνο εἰδυλλιαζὸ καὶ ἄβρὸ γιὰ τὸ τέμα τῆς ζωῆς :

Θά μᾶς δοθῇ τὸ χάρισμα καὶ ἡ μοῖρα
 νὰ πᾶμε νὰ πεθάνουμε μιά νύχτα
 στὸ πράσινο ἀκρογιάλι τῆς πατρίδας.
 Γλυκὰ θά κοιμηθοῦμε σάν παιδάκια
 γλυκὰ. Κι' ἀπάνωθὲ μᾶς θὲ νὰ φεύγουν,
 στὸν οὐρανὸ, τ' ἀστέρια καὶ τὰ ἐγκόσμια.
 Θά μᾶς χαιδεύῃ ὡς ὄνειρο τὸ κύμα.
 Καὶ γαλανὸ σάν κύμα τ' ὄνειρό μᾶς
 θά μᾶς τραβάῃ σὲ χώρες ποῦ δὲν εἶναι.
 Ἀγάπες θάναι στὰ μαλλιά μᾶς οἱ αὐρες,
 ἡ ἀνάσα τῶν φυκιῶν θά μᾶς μυρώνῃ,
 καὶ κάτω ἀπ' τὰ μεγάλα θλέφαρά μᾶς,
 χωρὶς νὰ τὸ γρικοῦμε, θά γελᾶμε.
 Τὰ ρόδα θά κινήσουν ἀπ' τοὺς φράχτες
 καὶ θάρθουν νὰ μᾶς γίνουν προσκεφάλι.
 Γιὰ νὰ μᾶς κάνουν ἀρμονία τὸν ὕπνο,
 θ' ἀρίσσουν τὸν ὕπνο τοὺς τ' ἀθήνια.
 Γλυκὰ θά κοιμηθοῦμε σάν παιδάκια
 γλυκὰ. Καὶ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ μᾶς,
 ἀγριαπιδιές, θά στεκουε τριγύρω
 καὶ, σκύβοντας, κρυφὰ θά μᾶς μιλοῦνε,
 γιὰ τὰ χρυσὰ καλύβια, γιὰ τὸν ἥλιο
 τῆς Κυριακῆς, γιὰ τὶς ὀλόσπρες γλάστρες,
 γιὰ τὰ καλά τὰ χρόνια μᾶς ποῦ πᾶνε.
 Τὸ χέρι μᾶς κρατῶντας ἡ κυρούλα,
 κι' ὅπως ἀργὰ θά κλείνουμε τὰ μάτια,
 θά μᾶς δηγιέται—ὠχρῆ—σάν παραμῦθι
 τὴν πίκρα τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ φεγγάρι
 θά κατεβῇ στὰ πόδια μᾶς λαμπάδα
 τὴν ὥρα ποῦ στερνὰ θά κοιμηθοῦμε
 στὸ πράσινο ἀκρογιάλι τῆς πατρίδας.
 Γλυκὰ θά κοιμηθοῦμε σάν παιδάκια,
 ποῦ ὅλη τὴ μέρα ἐκλάψαν καὶ ἀποστάσαν.

(Ἵπνος).

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἀδελφὸ του θά δοθῇ ἀνάγλυφῃ στὸ ποίημα μὲ τὸν τίτλο: «Τοῦ ἀδελφοῦ μου» :

Εἶσαι ἄνδρας, ὅμως ὁ ἴδιος πάντα μένω.
 Τὰ χρόνια ποῦ περάσανε μὲ ἀφήσαν
 παράξενο παιδάκι γερασμένο.
 Καὶ δὲν ποθῶ πιά τίποτα, ἀδελφέ μου.
 Τὰ ὄνειρατα στὰ χέρια μου ἐσκορπίσαν
 καὶ τᾶδῶσα ροδόφυλλα τοῦ ἀνέμου.
 Ὡ πότε θά μπορέσης νὰ ξεχάσης
 τὶς ἐγνοιες τῆς ζωῆς ποῦ σ' ἐκέρδισαν
 νάρθης ἀπὸ κεῖ πέρα νὰ περάσης
 τριγύρω μου τὸ χέρι, καὶ σκυμμένος
 ν' ἀκούσης ὅσα πάθῃ ἐγονατίσαν
 αὐτὸν ποῦ σοῦναι τόσο ἀγαπημένος.
 Καλέ μου, σιγανὰ θά σοῦ μιλοῦσα,
 θά σοῦ λεγα, πὼς ὅλοι μ' ἐμισήσαν,
 πὼς ρεῦοντας τὸ δρόμο μου ἐτραβοῦσα
 διωγμένος κάθε μέρα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους
 μὴ ξέροντας ποιοὶ τόποι μὲ κρατοῦσαν,
 μὴ ξέροντας σὲ ποιοὺς πηγαίνω τόπους.
 Κι' ὡς εἶσαι ὁ λατρεμένος ἀδερφός μου,
 τὰ μάτια σου κοιτῶντας ποῦ ἐθακρῶσαν
 θά ἐξήναγα τὰ βάσανα τοῦ κόσμου
 καὶ θλέποντας μακριὰ κατὰ τὴ δύσι
 τὰ συνεφάκια ποῦ θαμπὰ ἐχρυσίσαν
 φιλῶντας ἰλαρὰ τὸ κυπαρίσσι,
 γιὰ μιά μικρὴν ἠλιολουσμένη πόλι,
 γιὰ ἕνα μεγάλο σπίτι ποῦ ἐκυλήσαν
 τὰ πρῶτα χρόνια μᾶς κι' οἱ θῶλοι,
 γιὰ τὶς χαρὲς ποῦ πάντα μὲ κρατοῦνε
 ἰκέτῃ—θὲ νὰ σοῦ λεγα—μὰ ἐσέησαν,
 γιὰ τοὺς καιροὺς ποῦ δὲν θά ἐξανρθοῦνε.

Ἡ δόξα τὸν ἀγκαλιάζει πιά. Γράφονται χριτικὲς εἰνοϊκώτατες ἀπὸ τὰ σοβαρῶτερα ὀνόματα τῆς λογοτεχνίας μᾶς (Τέλλος Ἄγρας, Κλέων Παράσχος, Π. Χάρης, Ι. Γρουπάκης κ.ἄ.). Τὰ περιοδικὰ τοῦ ζητοῦν συνεργασία.

Στὸ μεταξὺ εἶναι διηγηγός.

Διορίζεται στο Ύπουργείο Προνοίας σὲ μιὰ ἀνώτερη θέσι. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου κάνει μιὰ λαμπρὴ ἔκθεσι γιὰ τὰ προσόντα του τὰ διοικητικὰ καὶ πνευματικὰ. Στὶς κοινωνικὲς του σχέσεις εἶναι ἀψογος. Ἄψογος καὶ στὸ ντύσιμο—στὴν ὀμιλία λεπτὸς κ' εὐγενικὰ ψυχρὸς. Τίποτα δὲν τὸν προδίνει—δὲν ἀφίνει κανένα σημεῖο πὺδ νὰ δείχνῃ τὸ φριχτὸ δράμα πὺδ παίζεται μέσα του.

Ἀπὸ ἀξιοπρέπεια—ἀπὸ περηφάνεια, ἀπὸ σεμνότητα, ἀπὸ ἓνα ἀντόξιο ἀντιμετώπισμα τοῦ πόνου δὲν θὰ δείξῃ στοὺς «ἄλλους» τὶς πληγὲς του. Μόνο κάπου κάπου σκαρώνει φάρσες. Ἔτσι γιὰ νὰ παίξῃ—ἔτσι γιὰ νὰ σπᾶσῃ τὴ θηλειὰ τῆς πλήξης, πὺδ ὀλοένα τοῦ σφίγγει τὸ λαμὸ.

Ὁ Καρνωτάκης εἶχε κληρονομήσει μιὰ τάση ἀπαισιοδοξίας. Αὐτὴν τοῦ τὴν καλλιέργησαν τὸ ἐρωτικὸ τραῦμα, τ' ἀναγνώσματά του, ἡ ὑποκρισία κ' ἡ συμβατικότης τῆς κοινωνίας, ἡ εὐαισθησία του. Τὴν καλλιέργησαν—τὴν ἔκαναν μελαγχολία νόση, ἄγχος, πεισιθανισμὸ, νηχλιόμω.

Δὲν πιστεῖται σὲ τίποτα—οὔτε στὴ γῆ, οὔτε στὸ ὑπερέραν. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ χαρὰ. Ἐνα βάζο ραγιαμέρω εἶναι ἡ ψυχὴ του, ἓνας ἀσκόδς πὺδ τὸν τρώτησαν τόσα ἀτσάλια καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὸ κόκκινο κρασί τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς.

«Κι' ὀλοένα πᾶμε πὺδ ξένοι, πὺδ μόνοι
κι' ὀλοένα πέφτει σὰν περικοκλάδι τὸ μεγάλο ἐράδω»,

γιὰ νὰ θνηθεύωμε τοὺς στίχους τοῦ δικοῦ μας ποιητῆ Μάνου Κράλη.

Νομίζει πὺς τὰ ταξίδια, ἡ συνεχὴς ἀλλαγὴ προσώπων, περιβάλλοντος, θὰ τὸν ὠφελήσῃ. Στὸ ξένο τοπίο, στὴν ξένην ἀτμόσφαιρα, στοὺς ξένους ἀνθρώπους ἴσως μπορέσει νὰ ἀφήσῃ τὴν αἰμάσσουσα διάθεσί του. Πάει στὴ Γερμανία, στὴ Ρουμανία, στὴν Ἰταλία, στὸ Παρίσι.

Τίποτα. Ναί, τίποτα. Καὶ τὸ Παρίσι ἀκόμα εἶναι ἓνα τίποτα. Ὅπου καὶ νὰ πᾶμε σέρνομε τὸν ἑαυτὸ μας. Τὸ Παρίσι δὲν φτάνει... Ποῖν πάη στὸ Παρίσι γνωρίστηκε μὲ τὴν διαλεχτὴ κ' ἀντρὴ ποιήτρια μας Μαρία Πολυδούρη. Ἡ σταράτη κοπέλλα μὲ τὰ ἐξαισία φωτερὰ μάτια, μὲ τὸ βερογολυγερὸ φῖνο κορμί θὰ τοῦ δείξῃ τοὺς στίχους τῆς. Ἀργότερα θὰ τῆς δώσῃ ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν του. Γράφτηκαν πολλὰ γιὰ τὸ δεσμὸ αὐτό. Οἱ καλοθελητὲς δὲν ἔλειψαν νὰ μελοδραματοποιήσουν ἓνα σύνδεσμο ἀνάμεσα σὲ δύο ἐτερόφυλους διαγοσμένους. Κατὰ τὸν κ. Χαρίλαο Σακελλαρίδη, ἀδελφικὸ φίλο τοῦ Καρνωτάκη, καὶ γι' αὐτὸ ἐγκυρότερο βιογράφο του, ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἐρωτικὴ φιλία, μὲ «φάρσεις» σεμνὲς καὶ λιτές, πὺδ κανένας φυσικὰ δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ ὡς ποῖο σημεῖο προχώρησε ὁ σύνδεσμος ἐκεῖνος. Ἐνα φαίνεται ἀ posteriori ἀληθινὸ. Πὺς ἡ Πολυδούρη θὰ τὸν ἀγαπήσῃ παρὰφορα—φυσικὰ πᾶ στὴ Σ ω τ η ρ ἰ α—μὸς ἀσκόδη γιὰ τὴν αὐτοκτονία του. Θὰ τὸν ἀγαπήσῃ μὲ πάθος, ὡς τὴν παραρροσὴν, ὅπως ξέρουσι καὶ μποροῦν ν' ἀγαποῦν μονάχα οἱ μεγάλες ψυχές. Ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς θ' ἀναδυθοῦν ἡ οπαρακτικὲς κραυγὲς ἐνὸς ἄγγιου πάθους ἐρωτικοῦ, ἡ λυσσαλέα δίψα νὰ ξαναδῇ τὸν ἀνθρωπο πὺδ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναδῇ, κερὶν τὸ χλωμὸ νέον πὺδ κάποτε περπάτησε λίγα βήματα μαζί τῆς καὶ τῆς δόννησε τὴν εὐαισθησία κ' ὕστερα χάθηκε στὸ ἄπειρο, «ἔτσι νέος σχεδὸν παιδί», ἀφίνοντας πίσω του λίγες λέξεις πὺδ λάμπουν τυραννικὰ στὴ τραγικὴ ζωὴ τῆς, τώρα πὺδ ὁ θάνατος τὴν πλησιάζει τόσο κ' αὐτὴν... Τὸ τραγοῦδι τῆς θὰ δεσποῖ μὲ τὴ ρωμαλεότητα τῆς ελιγκρίνειας καὶ τὴν ἐνταση τοῦ «αἰσθάνεσθαι» θὰ πνίξῃ—τολμῶ νὰ πῶ—τὶς ἄλλες γυναικεῖες φωνὲς στὴ νεοελληνικὴ ποιήσι μας.

Ὁ Καρνωτάκης στὴν τρίτη, τὴν τελευταία συλλογὴν του, θὰ πῇ γι' αὐτὴν μόνο—ἔτσι ἀπέριττα κ' ἀπλά.

«Ἐνα σπιτάκι ἀπόμερο στὸ δεῖλι, στὸν ἐλαῶνα
μιὰ καμαρούλα φτωχικὴ—μιὰ καθιά πολυθρόνα,
μιὰ κόρη πὺδ στοχαστικὰ τὸν οὐρανὸ κοιτάει,
ὦ μιὰ ζωὴ πὺδ χάνεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο πάει».

(Ἐνα σπιτάκι ἀπόμερο).

Στὴν τρίτη ποιητικὴ συλλογὴν τοῦ «Ε λ ε γ ε ἰ α κ α ἰ σ ἄ τ υ ρ ε ς» ἔχει πᾶ φτάσει στὸ ὄφισμα τῆς τέχνης του—μιᾶς τέχνης κορυφαίας καὶ σπάνιας ὕψης. Ἐδῶ ἡ λ ὕ π η κεριαρχεῖ, εἶναι τὸ λαῖτ μοτίβ του—σὲ διάφορες ἀποχωρήσεις ἀπὸ τὸ λευκὸ—γχορὶζὸ ὡς τὸ σκοτεινὸ—πίσσα. Ἀπὸ τὴ νοσταλγία ὡς τὴν αὐτοκτονία. Ὁ Καρνωτάκης μᾶς ἐπιβάλλεται σεμνὰ καὶ λιτὰ, ἀλλὰ πρωτότυπα. Δὲν κραυγάζει. Δὲν ὕστερῆζεται. Δὲν χειρονομεῖ. Δὲν κάνει μελόδραμα. Δὲν θὰ βῆγῃ στὸ πεζοδρομιο—αὐτὸς ὁ Κώστας

Καρωτάκης ὁ μοναδικός—ὁ ἕνας, γὰ νὰ ζητήσῃ βοήθεια καὶ οἴκτο δείχνοντας τὶς ἀνοιχτὲς πληγὲς του σὲ τόνο θεατρικό.

Ῥοαία τὰ φεγγάρια καὶ τὰ λουλουδία—ιδίως σὲ ἀβού λευκώματα μὲ ἀβρὲς ἀνοησίες πλαγίως ἢ πέριξ—καὶ τὰ δειλινὰ τὰ τριανταφυλλένια καὶ αἱ παρθένοι μὲ τὰς «πονεμένας» καρδίας. Ῥοαία τὰ σεληνόφωτα καὶ τ' ἀστροφόρα καὶ οἱ θάλασσοι καὶ τὰ πουλάκια, μὰ ὅλα αὐτὰ ἔχουν τραγουδηθῆ πολὺ, ἔχουν ζωγραφισθῆ πολὺ, ἔχουν κινηματογραφηθῆ πολὺ, ἔχουν εἰπωθῆ πολὺ, πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἔχασαν τὴν παρθενικότητά τους. Ξεθώριασαν, εἶναι οἰχρά, ἄχρωμα, χυλιοπατημένα μοτίβα, πὺν καταπτοῦν πιά σὰν ψευτικά, σὰν πόδες, σὰν τὸ ροῦξ τῶν χειλιῶν τῆς πρώτης τυχοῦσης κυρίας πὺν ἐπιμένει—τί ἀφέλεια νὰ σὲ νομίζῃ τόσο ἀφελή—πὺς εἶναι φυσικό χρῶμα τῶν χειλιῶν τῆς. Τοῦ Καρωτάκη ὅμως τὸ ἔργο δὲν θὰ εἶναι σὰν κανενός, δὲ θὰ θυμίζῃ, δηλ. δὲν θ' ἀντιγράψῃ κανένα, θάνα ἕνα κομμάτι δικό του, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς του, θάχῃ τῆ σφραγίδα τῆς ιδιοφυΐας του :

Τί νεοὶ πὺν φτάσαμεν ἐδῶ, στὸ ἔρμο νησί, στὸ χεῖλος τοῦ κόσμου, δῶθε ἀπὸ τὸ ὄνειρο καὶ κείθε ἀπ' τῆ γῆ!

Ὅταν ἀπομακρύνθηκεν ὁ τελευταῖος μας φίλος, ἤρθαμε ἀγάλι σέρνοντας τὴν αἰώνια πληγὴ.

Μὲ μάτι βλέπουμε ἀδειανό, μὲ βῆμα τσακισμένο, τὸν ἴδιο δρόμο παίρνουμε καθένας μοναχός, νοιώθουμε τ' ἄρρωστο κορμί, πὺν ἐθάρυνε σὰν ξενο, ὑπόκωφος ἀπὸ μακρὰ ἢ φωνὴ μας φτάνει ἀχός.

Ἡ ζωὴ διαθάνει πέρα στὸν ὀρίζοντα σειρήνα, μὰ θάνατο, καθημερινό θάνατο καὶ χολή μόνο, γιὰ μᾶς ἡ ζωὴ θὰ φέρῃ, ὅσο ἂν γελᾷ ἢ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου καὶ οἱ ἀδρες πνέουσι. Κι' εἴμαστε νεοὶ, πολὺ νεοὶ, καὶ μᾶς ἀψῆσεν ἐδῶ μὴ νύχτα σ' ἕνα θράχο, τὸ πλοῖο πὺν τώρα χάνεται στοῦ ἀπειροῦ τὴν καρδιά, χάνεται καὶ ρωτιόμαστε τί νάχομε — τί νάχω, πὺν σῆνομε ὅλοι, φεύγομε, ἔτσι νεοὶ, σχεδὸν παιδιά...

(Τί νεοὶ πὺν φτάσαμεν ἐδῶ...).

Στὴν «Ὡ δ ἡ σ' ἔ ν α π α ι δ ἄ κ ι» — τὸ παιδάκι τῆς ἀδελφῆς του — θ' ἀφίση ὅλη τὴν τρυφερότητα πὺν εἶναι κομμμένη μέσα του νὰ ἐκδηλωθῆ. Ἐνα κοῦμα πικρίας καὶ στοργῆς καὶ θοῆνον εἶναι τὸ ποίημα αὐτό, γραμμένο σ' ἕνα ὕψος θεληματικὰ παιδικό.

Ἄρη, μαζί μὲ σένα
ἐφυγαν ὅλοι τώρα.
Ἀφρόντιστα ἔχουν μείνει
τὰ ἐπιπλα, καὶ τὰ δῶρα
γυρεύουν τὰ χερᾶκια
πὺν ἐσάλευαν σὰν κρίνοι.

Ἐρημικὰ σπαίνουσι
πρωτογόνριστα μέρη,
οἱ σκάλες, τὰ δωμάτια.
Οὔτε κανεὶς πιά ξερεὶ
ἂν πάλι θ' ἀνατεῖλουν
τὰ παιδικὰ σου μάτια.

Ἀνοιγοκλειῶ τίς πόρτες,
μπαινῶ παντοῦ, μιᾶσω
λόγια πικρὰ στοὺς τοίχους,
χωρὶς αἰτία γελῶ,
θέλοντας νὰ ξυπνήσω
τοὺς κοιμισμένους ἤχους.

Στὴν ἀδεια ζαρντινιέρα
τὰ παγνίδια σου βάνω.
Ἡ μαϊμού σου καθάλλα
στὸ προβατάκι ἀπάνω.

Ἦστερα ἡ πεταλούδα
μὲ τὰ φτερά μεγάλα.
(Κλυδωνίζεται τώρα,
ὡς τὰ θεμέλια φρίττει,
καὶ τὸ πηγαίνει ὁ Χρόνος
τὸ πατρικό μου σπίτι.
Ἄξαφνα βλέπω νᾶμαι
ὁ τελευταῖος, ὁ μόνος).

Εὐτυχίζω σὲ σένα
τίς ἐρχόμενες τύχες,
τὴν ἀγνοία τοῦ κόσμου,
τὸ χαμόγελο πὺν εἶχες,
ὦ ἀγγελε παραστάτη,
ὦ παρήγορο φῶς μου.

Μά ξέρει πώς τὸ τέρας πλησιάζει. Σφίγγει τις γροθιές, συσπᾶ τὰ χεῖλη, σὰ νὰ μὴ θέλῃ ἀκόμα νὰ παραδοθῇ. Δὲν θέλει νὰ ρίξῃ τὰ ὄπλα προτοῦ πολεμήσῃ. Ἀγωνιστικῇ διάθεσι; Πείσμα; Θάρρος; Περιέργεια; Ἡ τὸ ἐνοστιμὸ αὐτοσυντηρήσεως ποῦ προσπαθεῖ γιὰ ἐπιβίωσι;

Ζοφερὴ νύχτα, ξέρω, πλησιάζεις
 μὲ ζητοῦνε τὰ νύχια σου' στὰ χνῶτα
 σου ἔλεπω ποῦ ὠχριοῦν ἄνθη καὶ φῶτα,
 στ' ἀπλωμένα φτερά σου μὲ σκεπάζεις.
 Δῶσε μου λίγο καιρό, νύχτα μεγάλη
 θὰ καταβάλω ὅλη τὴ θέλησή μου,
 σὰ μορφασμὸ θὰ πάρω στη μορφή μου
 τὴ χαρὰ ποῦ στὰ στήθεια ἔχουν οἱ ἄλλοι.
 Καὶ τότε κάποια πρόφαση θὰ μείνει,
 σημαίας κουρελι ἀπὸ χαμένη μάχη
 ἢ ψυχὴ γιὰ νὰ μὴ δειλιά μονάχη
 καὶ γιὰ νὰ λησμονεῖ τὴ σκέψη ἐκείνη.
 Τὸ πάθος ὄχι, τὸ ἰνδαλμά του μόνον
 ἢ τὴ γαλήνη θέλω ν' ἀντικρύσω
 μιά φορά' κ' ὕστερα πάρε με πίσω
 καὶ καλὰ τύλιξε με, ὦ νύχτα αἰώνων.

(Ζοφερὴ νύχτα).

Εἶναι πασιγνώστοι οἱ στίχοι τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ γιὰ τὸ Διάχο.

Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
 τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ ἔγάζ' ἡ γῆ χορτάρει!

Οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι ἀπίθανοι, ρητορικοὶ, ἀντιπραγματικοί, ἕνας ἄνθρωπος— καὶ μάλιστα ἕνας ἥρωας— στὴν ὥρα τοῦ μαρτυρίου του τὴ φοιτητὴ δὲν ρητορεύει. Ὁ Καρωτάκης θὰ μᾶς δώσῃ τὸ Διάχο σ' ἕνα τόνο πολὺ πρὸ ἀνθρώπινο. Ἀφοῦ δηλ. περιγραφή πρώτα τὴν ἐξαισία ὁμοφιλία τοῦ τοπίου καὶ τῆς «ἡρας» θὰ τοῦ δάλλῃ στὰ χεῖλη μόνο τρεῖς λέξεις «πὼς νὰ πεθάνω», (προσέξτε τὶς περιφρασεῖς καὶ δυσκολώτατες ρίμες).

Μέρα τοῦ Ἀπρίλη.
 Πράσινο λάμπος
 γελοῦσε ὁ κάμπος
 μὲ τὸ τριφύλλι.
 Ὡς τὴν ἐφίλει
 τὸ πρωῖνὸ θάμπος,
 ἢ φύση σάμπως
 γλυκὰ νὰ ὠμίλει.
 Ἐκελαδοῦσαν
 πουλιά πετώντας
 ὅλο πρὸ πάνω.
 Τ' ἄνθη εὐοδοῦσαν.
 Κι' εἶπε ἀπορώντας:
 «Πὼς νὰ πεθάνω ;».

(Διάκος).

Μὰ πρέπει ν' ἀλλάξῃ τόνο. Τὸν ἐπνίξαν τὰ φίδια τῆς ὀδύνης, τὸν ἐπνίξαν οἱ ἄνθρωποι, τὸν ἐπνίξε ἡ ἰδία ἢ ψυχοσύνθεση του, ἢ ὑπερευαίσθητη ὡς τὴ νοσηρότητα. Οἱ ὄροι θὰ ἀντιστραφοῦν. Τὸ ἥρεμο ἀξιοπροεπὲς κλάμα, ἢ βαριά κατάθλιψη θὰ γίνῃ εἰρωνεία, μικροχολο χιούμορ, σάτιρα, σαρκασμὸς, καγχασμὸς. Κι' ὁ Καρωτάκης θὰ εἰρωνεύθῃ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Θὰ πλήξῃ σκληρὰ—ἀφοῦ ἐπλήγη τόσο βαθιὰ κ' ὑπόφερε τόσο πολὺ.

Θὰ καρφώσῃ τὸ φέρο στυλὲτο τῆς δεικτικότητός του κατάσθηθα σ' ὅλους—μηδὲ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐξαίρουμένου. Κι' αὐτὸ τὸ στυλὲτο θάνατι βαμένο μὲ τὸ φαρμακερὸ δηλητήριο τῆς μικρίας ποῦ τὸν ἀρρώσθησε, ποῦ τοῦ χάλασε γιὰ πάντα τὴ ζωὴ.

Μὰ ἡ σάτιρα του καὶ στὴν ἐξυτάτη φάσι τῆς θὰ διατηρήσῃ τὸν καρνωστατικὸ ἱποποτισμὸ. Δὲ θάχῃ τίποτα τὸ βάνασο, τὸ χυδαῖο, τὸ μαυναῖς γοῦτ, ὅπως τοῦ Σουρεῖ ἢ τοῦ Λασκαράτου. Ἀκοῦστε τον τί θὰ πῇ γιὰ τοὺς ἰδανικῶς αὐτοκτονούντας :

Γυρίζουν τὸ κλειδί στὴν πόρτα, παίρνουν
 τὰ παλιὰ φυλαγμένα γράμματά τους,
 διαβάζουν ἡσυχᾶ, κ' ἐπειτα σέρονουν
 γιὰ τελευταία φορά τὰ θέματά τους.
 Ἦταν ἡ ζωὴ τους, λένε, τραγωδία.
 Θεέ μου, τὸ φριχτὸ γέλιο τῶν ἀνθρώπων,
 τὰ δάκρυα, ὁ ἰδρῶς, ἢ νοσταλγία
 τῶν οὐρανῶν, ἢ ἐρημιά τῶν τόπων.

Στεκονται στο παράθυρο, κοιτάνε
τὰ δέντρα, τὰ παιδιά, πέρα τῆ φύση,
τοὺς μαρμαράδες πού σφυροκοπάνε,
τὸν ἥλιο, πού γιὰ πάντα θέλει δύσει.

“Ὅλα τελείωσαν. Τὸ σημεῖωμα νάτο,
σύντομο, ἀπλό, εἰσθῦ, καθὼς ταιριάζει,
ἀδιαφορία, συγχώρηση γιομάτο
γιὰ κείνον πού θά κλαίει καὶ θά διαβάζει.

Βλέπουν τὸν καθρέφτη, ἔλεπουν τὴν ὥρα,
ρωτοῦν ἂν εἶναι τρέλλα τάχα ἢ λάθος,
«ὄλα τελείωσαν, ψιθυρίζουν, τῶρα»,
πὼς θ' ἀναθάλουν θέβαιοι κατὰ ἔσθος.

(Ἰβανικοί αὐτόχειρες).

Γιὰ τὶς γυναῖκες θά βρῆ στολίσματα περὶτεχνα νὰ τὶς σαρκάση. Πετῶντας τοὺς
κατάμοντρα ὀλονῶν τὸ ἀνίλο μαστίγωμα τῆς σάτιρας θά δώσῃ διέξοδο λυτρωτικὴ
σὸ μῖσος του, δηλ. στὸν ἰσχυρὸ του ἔρωτα πρὸς τὴν πρώτην Dulcinea. Σκέφτομαι πόσο
πολὺ πρέπει νὰ τὶς ἔχει γνωρίσει κ' ἀγαπήσει τὶς γυναῖκες γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ μιλᾷ
ἔτσι. Μισογυνισμός; Φιλογυνισμός; Ἴσως καὶ τὰ δύο συγχρόνως.

Νά μειοῖ στίχοι του γιὰ τὶς γυναῖκες :

Φθονῶ τὴν τύχη σας, προνομιούχα
πλάσματα, κοῦκλες ἰαπωνικές,
κομφά, ρόδινα μέλη, πλαστικές
γραμμές, μεταξωτά, διάφανα ρούχα.

Ζωὴ σας ὅλη τὰ ὠραῖα σας μάτια,
στὰ χεῖλη μόνο οἱ λέξεις τῶν παθῶν
ἓνα ἔχετε ὄνειρο : τὸν ἀγαθὸν
ἄντρα σας καὶ τὰ νόμιμα κρεββάτια.

Χορὸς ἡμιπαρθένων δύο δύο
μ' ἀλύγιστο τὸ σῶμα, θριαμβικά,
ἐπίσημα καὶ τελετουργικά
πηγαίνετε σὸ ντάνσιγκ ἢ σὸ ὠδεῖο.

Ἐκεῖ ἀπειράριθμες παίρνετε πόζες
σάν τῆ σελήνη, πρὶν ρωμαντικές,
αὔριο Παναγίες ὅσο προχτές
ἀκούοντας τῆ Βαλέντζια σκαμπρόζες.

Ἐνα διάστημα παίζετε τὸ τέρας,
μὲ τὰ τέσσερα πόδια κολλητά,
τρέχετε καὶ διαβάζετε μετὰ
τὸν ὀδηγὸ σας διὰ τὰς μητέρας.

“Ω! Νά μποροῦσε ἔτσι κανεὶς νὰ θάλλῃ
μέγα ρόδο κάποιας ὥρας χρυσοῦς
ἢ νὰ εὐθομετρούσατε καὶ σεῖς
μὲ μιὰ φουρκέτα τ' ἀδεῖο σας κεφάλι!

Ἄτιθασα μέλη, διαφανῆ ρούχα,
γλοιώδη στόματα ὑποκριτικά,
ἀνυποψίαστα μηδενικά
πλάσματα καὶ γι' αὐτὸ προνομιούχα.

(Φθονῶ τὴν τύχη σας).

Στὴν κλασσικὴ σάτιρα τοῦ ὀ «Μιχαλῖος» κάνει ἓνα ἔντονο ἀντιμιλιταριστικὸ κίνημα,
ἀφίνοντας συνάμα ὅλη του τὴ βαθιὰ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀπλοὺς καὶ καλοὺς ἀνθρώπους
νὰ ἐκδηλωθῇ.

Τὸ Μιχαλῖο τὸν πήρανε στρατιώτη.
Καμαρωτὰ ξεκίνησε κ' ὠραία
μὲ τὸ Μαρῆ καὶ μὲ τὸν Παναγιώτη.
Δὲν μπόρεσε νὰ μάθῃ κὰν τὸ «ἐπ' ὠμου».

“Ὁλο ἔμουρμούριζε: «Κύρ Δεκανέα,
ἄσε με νὰ γυρίσω σὸ χωριὸ μου».

Τὸν ἄλλο χρόνον, σὸ νοσοκομεῖο
ἀμίλητος τὸν οὐρανὸ κοιτοῦσε.
Ἐκάρφωνε πέρα σ' ἓνα σημεῖο
τὸ βλέμμα του νοσταλγικὸ καὶ πρᾶο,
σὰ νᾶλεγε, σὰ νὰ παρακαλοῦσε:
«Ἀφήστε με σὸ σπίτι μου νὰ πάω».

Κι' ὀ Μιχαλῖος ἐπέθανε στρατιώτης.
Τὸν ξεπροβόδισαν κἀτι φαντάροι,
μαζί τους ὀ Μαρῆς κ' ὀ Παναγιώτης.
Ἄπάνω του σκεπάστηκε ὀ λάκος,
μὰ τοῦ ἄφησαν ἀπ' ἔξω τὸ ποδάρι:
ἦταν λίγο μακρὺς ὀ φουκαράκος.

(Ἄ Μιχαλῖος).

Ὁ Καρνωτάκης ὑπῆρξε μεταφραστής ἔξοχος, ἀφομοιώνει σχεδὸν τὸ ξένο κείμενο. Νὰ ἔνα δείγμα τῆς ἱκανότητος του αὐτῆς.

Περνοῦσε ἡ ζωὴ μου γλέντι ἀληθινό,
δίχως μετάνοια μήτε χαλινό.
Τώρα παραξενεύομαι, γιατί
ὁ θάνατος νὰ μὲ συλλογίστη,
ποὺ δὲν τὸν συλλογίστηκα ποτέ μου.

(Regnier: Ἐπιτύμβιο).

Σ' ἔνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ποιήματα—στὴν «Πρέβεζα»—διακωμωδεῖ τὴ στενὴ ἐπαρχιακὴ ἀντίληψιν ζωῆς μὲ τὴν ἔλλειψιν πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος, μὲ τὸ πρόστυχο καὶ χυδαῖο κουτσομπολίον:

Θάνατος εἶναι οἱ κάργες ποὺ χτυποῦνται
στοὺς μαύρους τοίχους καὶ στὰ κεραμιδιά,
θάνατος οἱ γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦνται
καθὼς νὰ καθαρίζουσε κρεμόδια.

Θάνατος οἱ λεροί, ἀσημαντοὶ δρόμοι
μὲ τὰ λαμπρά, μεγάλα ὀνόματά τους,
ὁ ἐλαιώνας, γύρω ἢ θάλασσα κι' ἀκόμη
ὁ ἥλιος, θάνατος μέσα στους θανάτους.

Θάνατος ὁ ἀστυνόμος, ποὺ διπλῶνει
γιὰ νὰ ζυγίσει μιὰ «ἐλλιπῆ» μερίδα,
θάνατος τὰ ζουμποῦλια στὸ μπαλκόνι
κι' ὁ δάσκαλος μὲ τὴν ἑφημερίδα.

Βάσις, Φρουρά, Ἐξηκονταρχία Πρεβέζης.
Τὴν Κυριακὴ θ' ἀκούσουμε τὴ μπάντα.

Ἐπῆρα ἔνα βελιγάριο Τραπεζῆς,
πρῶτη κατάθεση δραχμές τριάντα.

Περπατώντας ἀργὰ στὴν προκουμαία
«ὕπάρχω;» λές, κι' ὕστερα «δὲν ὑπάρχεις!»

Φτάνει τὸ πλοῖο... Ὑψωμένη σημαία.—
Ἴσως ἔρχεται ὁ κύριος Νομάρχης.

Ἄν τούλάχιστο μέσα στους ἀνθρώπους
αὐτοὺς ἕνας ἐπέβαινε ἀπὸ ἀηδία,
σιωπηλοί, θλιμμένοι, μὲ σεμνοὺς τρόπους,
θὰ διασκεδάσαμε ὅλοι στὴν κηδεῖα!

(Πρέβεζα).

Στὰ πεζά του ὁ Καρνωτάκης διακρίνεται γιὰ τὴν πρωτοτυπία, γιὰ τὸ περίτεχνο, ξερό καὶ νευρώδες ὕφος, γιὰ τὸ δυναμισμό ποὺ ἐκτοξεύει ἢ κάθε φράση του.

Διαλέγω ἐπίτηδες ἕνα κομμάτι, ὅπου πρῶτη φορὰ αὐτὸς—ὁ τόσο σεμνὸς καὶ ταπεινόφωνος, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ξενοπούλου, ἀφίνει ὅλη τὴ συναίσθησι ὑπεροχῆς ποὺ νοιώθει ἀπάνω στους ἄλλους νὰ ἐξωτερικευθῆ. Ἔτσι σὰν δικαίωσι, σὰν ἀμοιβὴ γιὰ τὴν κορφή τῆς τέχνης ποὺ ἔφτασε δίνοντας—στάλα στάλα τὸ αἷμα τῆς ζωῆς του:

«Στὸ χυδαῖο αὐτὸ κερναβάκι ἐφόρεσα ἀληθινὴ πορφύρα, ἕνα στέμμα ἀπὸ καθαρὸ ἀτόφιο χρυσάφι, ὕψωσα ἕνα σκῆπτρο πρῶν ἀπὸ τὰ πλήθη, κι' ἐπήγαινα ἀκολουθώντας τὴν ἐσωτερικὴ μου φωνή.

Ἔχανα τὴ συνείδησιν τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ ἐπήγαινα σὰν ὑπνοβάτης, ἀκολουθώντας τὴν ἐσωτερικὴ μου φωνή.

Οἱ παλιάτσοι ἔτρεχαν μπροστά μου σὰν δαιμονισμένοι. Ἐφώναζαν, ἐκτυποῦσαν. Ἄλλὰ ἐγὼ ἐπήγαινα ἐλέποντας τὰ σύνεφα καὶ ἀκολουθώντας τὴν ἐσωτερικὴ μου φωνή».

Ὁ Καρνωτάκης αυτοκτόνησε στὴν Πρέβεζα, ὅπου μετετέθη, ἄδικα κνηνημένος ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Κύρο ἀπὸ προσωπικὰ ἐλατήρια. Ὁ θάνατος ἦρθε μὲ τὸ δικὸ του χέρι ἀφοβὰ ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέτυχε διὰ θάλασσης. Τὸ πρόβλημα τῆς αυτοκτονίας εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολότερα ψυχολογικὰ προβλήματα. Συνηθίσαμε νὰ πιπιλάμε στὸ στόμα σὰν καραμέλλα τὴν φράσιν «ὅποιος αυτοκτονεῖ εἶναι δειλός, ἢ εἶναι τρελλός»! Μποροῦν θαυμασία νὰ συμβαίνουν καὶ τὰ δύο. Μὰ ὄχι πάντα δυστυχῶς. Ὅταν ἕνας νέος στὰ 32 του χρόνια, ἐπιστήμων, ὑγιής, γλωσσομαθής, εὐπορος μὲ τόση φήμη, καλλιεργημένος μὲ πλήρη διαύγεια πνεύματος, φτάνει ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀκρότατο τραγικὸ δρόσημο τοῦ πόνου, τότε πρέπει νὰ σταθοῦμε μὲ δέος καὶ εὐλάβεια μπροστὰ στὴ φοιτητὴ ἀνθρώπινη μοῖρα του. Ἀτομικὰ πιστεύω πὼς ἡ αὐτοχειρία τοῦ Καρνωτάκη ἦταν φραστικὴ συνέπεια τῆς δραματικῆς καὶ τυρανισμένης ζωῆς του. Ἦταν ἡ κόκκινη σφραγίδα τοῦ αἵματος του ποὺ ἐπεσφράγισε τὸ ἐξάισιο ἔργο του. Φάνηκε συνετὴς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖον παραμένει ἕνα θαυμαστὸ μαῦρο διαμάντι, ποὺ ἦρθε νὰ στολίσῃ μὲ τὴν ἀκτινοβολία του τὸ λαμπρὸ διάδημα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΝΟΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Ἡ νύχτα ἔμενε ἀκίνητη, ἀμίλητη μέσα στὸν χρόνο. Ἡ χρυσή ἡμισέληνος ἔλαμπε παράξενα μέσα ἀπ' τὶς σκοτεινὲς φυλλωσιές. Τὰ δέντρα τέντωναν τὰ χέρια τους νὰ ξεμουδιάσουν καὶ κάπου-κάπου ἓνα φύλλο ἔπεφτε ἤσυχχα, ἀθέβαια, μ' ἓνα τελευταῖο σπαρτάρισμα στὴ γῆ.

Ἡ Βάσω ἔμενε κι' ἐκείνη ἀκίνητη, χωρὶς νὰ περιμένει καὶ χωρὶς νὰ φεύγει. Σὰν τὴ νύχτα.

«Τί νὰ συμβαίνει ἀπόψε;», ψιθύρισαν τὰ δέντρα. Καὶ τὰ κίτρινα φύλλα ἀναστέναξαν.

«Ἐρχεται τὸ φθινόπωρο».

Καὶ ἡ Βάσω περίμενε μὲ τὸ φθινόπωρο στὰ μάτια, μὲ τὰ λυμένα μαλλιά γεμάτα νύχτα.

Ἐκεῖ τὸν περίμενε κάθε βράδυ. Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὸν μεγάλο πλάτανο, ποὺ λές κι' ὅλο φούντωνε μὲ τὴν ἀγάπη τους. Μὰ τώρα, πέρασαν νύχτες καὶ ἐκεῖνος δὲν ἦρθε... Θυμῆθηκε τὰ δυὸ παιδιὰ τοῦ παίζαν στὴν ἀκρογιαλιά, μὲ τὸ φῶς στὰ μάτια, τὸν ἄνεμο στὰ μαλλιά. Μάζευαν πετραδάκια, ἀναμνήσεις τοῦ πέταγαν στὴ θάλασσα, μ' ἓνα γέλιοιο γιομάτο φῶς, γιομάτο μέρα...

Ἄναρῆξε σὰν ἄκουσε τὰ ἀργὰ του θήματα πάνω στὰ ξερὰ κιτρινωμένα φύλλα. Τὸ βλέμμα του θολὸ τὴν προσπερνοῦσε, περνοῦσε πέρα ἀπ' τὰ δέντρα, ὡς βαθειὰ μέσ' τὴ νύχτα.

«Ἀλέξη, πές μου, τί σου συμβαίνει. Μίλα μου...».

Ἡ ματιά του ἦταν μακρινή, χαμένη. Μὰ γρήγορα γύρισε στὸ μισόφως τῆς νύχτας καὶ στὴ Βάσω. Ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ σιγὰ χαίδευε τὸ πρόσωπό της, ἑλαφρά, χαδιάρικα ἄφησε τὰ μακριὰ του δάκτυλα νὰ παίξουν μὲ τὰ μαλλιά της.

—(Ἡ Βάσω... ἡ Βάσω... Ἡ παιδούλα μὲ τὰ ξέπλεκα μαλλιά, μὲ τὸ ἡλιοψημένο κορμί. Τῆς εἶχε δώσει τὸ πρῶτο φιλή κάτω ἐκεῖ στὴν ἀμμουδιά, πίσω ἀπὸ μιὰ θαρκούλα. Τὴν ἔρριξε κάτω καὶ τὴ φιλοῦσε, τὴ φιλοῦσε στὸ στόμα, στὰ μάτια, στὰ μαλλιά.)—

Κοίταξε ἀπάνω τὸν οὐρανό. Τὸ φεγγάρι εἶχε δώσει καὶ μαῦρα σύννεφα σεργιάνιζαν χαμηλά, ἀφήνοντας λίγες σταγόνες στὸ πέρασμά τους.

«Ἦρθε τὸ φθινόπωρο», σκέφθηκε ὁ Ἀλέξης σὰν κοίταξε τὰ δέντρα μὲ τὰ κιτρινωμένα φύλλα. Ἐβγαλε τὸ μαντῆλι του καὶ σφόγγισε τὸ πρόσωπό του —γιομάτο ἰδρώτα καὶ φθινοπωρινὴ βροχή.

Ἦρα πολλὴ μείναν ἀκίνητοι, σιωπηλοί. Τὸ πρωτοβρόχι τοὺς κτυπᾷ στὰ πρόσωπα. Ἡ ξερὴ γῆ ὀλόγυρά τους ρουφᾷ μὲ ἀπληστία τὸ ἀραιὸ πρωτοβρόχι. Πίνει τὸ νερὸ καὶ ἐτοιμάζεται γιὰ μιὰ νέα ἀνοιξη, μὲ μαργαρίτες, ἀνεμώνες, ἥλιους.

Ἡ Βάσω καὶ ὁ Ἀλέξης κρατιοῦνται χέρι χέρι, καὶ περιμένουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀνοιξη. Τὴ δική τους ἀνοιξη, ποὺ δὲ μπορεῖ ν' ἄργει.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΕΝΗ ΑΝΔΡΕΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΑ ΔΕΪΠΝΑ ΜΑΣ

Τὰ δεῖπνα μας ἔχουνε πάρει πιά τὴ νεκρικὴ τὴν ὄψη δεῖπνων παρηγοριᾶς: σὰν νὰ μᾶς λείπει κάποιος, ἢ σιωπὴ κουρνιαρίζει πλάι μας, ἐνῶ βαθιὰ μέσ' τὶς καρδιές μιὰ μυστικὴ δέρνει μας θλίψη μ' ἀπονία.

Βούλιαξε ὡς κι' ἡ γλωμὴ ἐλπίδα μέσ' τὸ τρικύμισμα τοῦ καημοῦ κι' ἡ ἀποκοτιὰ κρατᾷ σκλάβα τὴ σκέψη μας.

Μόλις τολμώντας, κάτι ἀνοιγοκλεῖ τὸ στόμα της καὶ λέει βραχνά, σπρώχνοντας με στὸ φαγητὸ ἢ μάνα, ἢ μάνα μου.

Κι' ἡ σιωπὴ ξανά, σὰν ἓνα ὄρνιο σκεφτικό, ἀπλώνει τὰ φτερά, σι' ἀτέλειωτο ἡδονικὰ βυθώντας πλάι μας, μεθυσί τοῦ καημοῦ.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐκλογή τοῦ Κωνσταντίνου Σπυριδάκι ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους αὐτῆς ἀποτελεῖ δικαίαν καὶ ὀφειλομένην ἀναγνώρι- σιν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οὗτος ἐπὶ σειράν ἐτῶν προσέφερεν εἰς τὸν ἔθnikόν, ἐκπαιδευτικόν καὶ ἐπιστημονικόν τομέα τῆς Νήσου.

Ὁ Κωνσταντίνος Σπυριδάκις, υἱὸς διακεκριμένου Ἡπειρώτου ἐκπαιδευ- τικοῦ, ἀπόγονος δ' ἐκ μητρὸς τῆς ἐγκρίτου Κυπριακῆς οἰκογενείας τῶν Οἰκο- νομιδῶν, ἐναπέθεσε κατὰ τὰ τελευταῖα δεκαπέντε ἔτη τὴν σφραγίδα τῆς προ- σωπικότητός του ἐπὶ τῆς ἐν γένει Κυπριακῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ διὰ τῆς εὐσυνειδησίας, τῆς ἐργατικότητος, τοῦ ἤθους καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν ἰκασιτήτων του ὑπῆρξεν εἰς τὴν κυρίαν συντελε- στῶν τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἣτις παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν τῇ Νήσῳ.

Τὸ ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Σπυρι- δάκι, πολυσχιδὲς καὶ πολυσύνθετον, ἐκ- τείνεται εἰς τὰς χαρακτηριστικώτερας πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις τόσοσ τῆς ἀρ- χαίας, ὅσον καὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας Κυπριακῆς ἱστορίας, καὶ κα- λύπτει πλείστους ὄσους τομεῖς τῆς κοι- ωνικῆς, ἔθnikῆς, ἐκπαιδευτικῆς, ἐπιστη- μονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐν γένει ζω- ῆς τῆς συγχρόνου Κύπρου. Συγγραφεὺς δόκιμος, φωτισμένος ἐκπαιδευτικὸς, ἀ- καταπόνητος ἔθnikὸς ἀγωνιστῆς καὶ ἐμπνευσμένος κοινῶν ἐργάτης, προσέφερεν οὗτος καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρῃ ἀνιδιοτελῶς καὶ προθύμως τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν τόπον του, ἔχων ὡς ἔμβλημά του τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἔθnikὴν ἀξίαν καὶ τὴν κοινωρικὴν σημασί- αν τῆς ἐργασίας.

Ὁ Κωνσταντίνος Σπυριδάκις ἤρχισε, τὸ 1923, τὸ στάδιόν του ὡς καθηγητῆς τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, διακρίθη δ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν λεπτήν κρίσιν του, ὡς καὶ διὰ τὸν χειρισμὸν πλείστον ὄσων

ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλολογικῶν, γενικώτερον, ζητημάτων, ἅτινα ἀντεμετώπιζε μὲ ἰδιαιτέρον δημιουργικὸν πνεῦμα, καὶ σέψιν ἐπιστημονικὴν καὶ πρωτότυπον. Ὁ γράφων ἠτύχησε εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας Γυμνασιακὰς τάξεις νὰ τὸν ἔχη καθηγητὴν του, ἐνθυμεῖται δὲ μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως καὶ εὐγνωμοσύ- νης τὸν δημιουργικὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον προσέβαλλε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν του τὰς ἠθικὰς ἀξίας τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξωντάνευε τὸ πνεῦμα καὶ τὰς παραδόσεις του.

Τὸ ἔργον ὁμοσ τοῦ Κ. Σπυριδάκι ἤρχισε νὰ καθολικεῦται καὶ νὰ ἀκτι- νοβολῇ εὐρύτερον, ἀφότον ἰδίως, μετὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἀνωτέρας σπουδὰς του, ἀνέλθειν, ἀπὸ τοῦ 1936, μόλις 33 ἀκόμη ἐτῶν, τῆς διεύθυνσιν τοῦ πρώτου δι- δακτηρίου τῆς Νήσου, τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐκδώ- σει ἐν Στουτγάρδῃ τὴν ἐπιστημονικὴν περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμίνος Εὐαγόρου τοῦ Α' διατριβὴν του, καὶ αἱ ἔρευναι του ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Κυπρια- κῆς ἱστορίας εἶχον ρίψει νέον φῶς εἰς τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῆς ἱστο- ρίας τῆς Νήσου μας. Ὁ Κωνσταντίνος Σπυριδάκις διέκρινε μὲ καθαρότητα καὶ διαύγειαν, ἅ ἐν συναισθηματισμῶν καὶ ἐξάρσεων, τὴν ἔκτασιν καὶ προσ- διώρισε τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου Σαλαμίνιου βασιλέως, τὸν ὁ-

Κ. Σπυριδάκις

ποῖον ἐποποθέτησε μὲ πολλὴν ἐμβρίθειαν μέσα εἰς τὸ γενικώτερον ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν πλαίσιον τῆς ἐποχῆς του, φωτίζοντας οὕτω ὅλας τὰς πλευράς τοῦ πολυπύλου καὶ πολυσυθέτου ἔργου του. Μέσα εἰς τὴν μελέτην του αὐτὴν ἢ προσωπικότης τοῦ Εὐαγόρου ὁλοκληροῦται ὁ δὲ σύνδεσμός του μὲ τὰς λοιπὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἰδιαίτερός τας Ἀθήνας παρέχει εἰς τὸν συγγραφέα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνακινήσῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ γενικώτερα Ἑλληνικὰ ἱστορικὰ ζητήματα, εἰς τρόπον ὅστε τὸ σύγγραμμά του τοῦτο νὰ ἀποτελῇ ἀπαραίτητον βοήθημα διὰ τὴν μελέτην καὶ κατανόησιν ὄχι μόνον τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας τοῦ τέλους τοῦ 5ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀντιστοιχίου Ἑλληνικῆς γενικώτερον.

Ἐξ ἴσου σημαντικά, καὶ πρωτότυποι ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἐργασίαι του περὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τοῦ κυνικοῦ Ἀντισθένης, περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Εὐαγόρου τοῦ Β', τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως, τῆς πολιτείας τοῦ ἀρχαίου Ἰδαλίου, τῆς ἱστορίας τοῦ Νικοκλέους τοῦ Παφίου, τοῦ Νικοκρέοντος τοῦ Σαλαμινίου καὶ τοῦ Εὐέλθοντος καὶ τῆς Φερετίμης, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κιτιέως φιλοσόφου Περσαίου, τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν ἀρχαίων Κυπριακῶν βασιλείων κ.ἄ., αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἴτε εἰς τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», τὸ «Δελτίον τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» καὶ τὴν φιλολογικὴν «Πάφον», εἴτε ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαίτερα τεύχη καὶ ἔχυσαν νέον ἐπιστημονικὸν φῶς εἰς τὰ οἰκεία θέματα.

Ἀλλὰ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ Κωνσταντίνου Σπυριδάκι δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Κυπριακὴν ἱστορίαν. Ἠσχολήθη οὕτως ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς μὲ ποικίλα θέματα τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας Κυπριακῆς, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γενικώτερον ἱστορίας, ὡς καὶ μὲ καθαρῶς φιλολογικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀντεμετώπισε μὲ ὀξείαν κριτικὴν διορατικότητα καὶ εὐρείαν ἀνθρωπιστικὴν ἀντίληψιν. Οὕτω εἰς τὴν πρώτῃν περίπτωσιν ἐδημοσίευσεν ἐργασίας διὰ τὸν Ἰλαρίωνα Κιγάλαν, τὴν Παναγίαν ἐν Κύπρῳ, τὸν ρόλον τῶν Φράγκων ἐν Κύπρῳ κ. ἄ. καὶ ἐξέδωκε χειρόγραφον περιγράφον τὴν Μονὴν Κύκκου, ἀνήκον εἰς παλαιότερους τοῦ Ἐφραίμ χρόνους, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, μελέτας γλωσσολογικὰς («Κυθρέα» κ. ἄ.), ἐρμηνευτικὰς (εἰς στίχους τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους κ. ἄ.), λαογραφικὰς (περὶ Κυπριακῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ παραδόσεων) κλπ.

Καὶ γενικώτερον, ὅμως, ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Εὐαγόρου τοῦ Α' ἐνδιεφέρθη καὶ ἐμελέτησε τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον, τοῦ ὁποῖου τὰ ἰδεώδη προέββαλεν εἰς πλείστας συναφεῖς ἐργασίας του ὡς αἱ «Ἀθηναί τοῦ Περικλέους», «Ἀνατολὴ καὶ Δύσις» κλπ.

Ὡς Γυμνασιάρχης ὁ Κωνσταντίνος Σπυριδάκις ἐπέτελεσεν ἐξαιρετικὸν τῶ ὄντι ἔργον, κατορθώσας, ἐν μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ σάλου τῆς ἐποχῆς μας, νὰ ἀναδείξῃ τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον εἰς ἓν τῶν λαμπροτέρων διδαστηρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Κ. Σπυριδάκις ἀπέβλεψεν, διὰ τῆς ὀρθῆς κατευθύνσεως τῆς κλασσικῆς παιδείας, εἰς τὴν ἀξιοποίησιν τῶν διδαγμάτων καὶ τοῦ ἠθικοῦ καθόλου περιεχομένου τῆς ἀνθρωπιστικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς ἀκένωτον πηγὴν καὶ ἰσχυρὸν παρορμητικὴν διὰ πᾶσαν εὐγενῆ καὶ ὠραίαν πράξιν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς δ η μ ι ο υ ρ γ ι κ ῆ ς ἀ ρ χ α ι ο λ α τ ρ ε ῖ α ς κατάρθωσεν ὡς Γυμνασιάρχης νὰ ἐμφυσῆ εἰς τοὺς μαθητὰς του, καὶ, ἐμπλοτιζῶν τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν τροφίμων τοῦ σχολείου του, νὰ δημιουργήσῃ ἐνδιαφέροντα γενικώτερα καὶ εἰλικρινέστερα. Ἀπόρροια τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως ὑπῆρξαν αἱ ποικίλαι μαθητικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ δημιουργαὶ εἰς τὸν καθαρῶς φιλολογικὸν καὶ λογοτεχνικὸν τομέα ὡς καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς γενικώτερον μαθητικῆς ζωῆς. Ἐπὶ τῆς γυμνασιαρχίας του ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου ἠξήθη εἰς τὸ διπλάσιον, ἀνασυνεστάθη τὸ ἐπιστημονικὸν πρακτικὸν τμήμα τοῦ σχολείου, ἰδρῦθη ἡ ἐμπορικὴ τάξις, ἀναδιοργανώθη ἡ Βιβλιοθήκη, ἰδρῦθησαν τὰ Μουσεῖα φυσικῆς, ἱστορίας κλπ., ἐπεξετάθη καὶ ἐβελτιώθη τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς, ἰδρῦθη ὁ Οἶκος Μαθητοῦ, καθιερώθη ἡ ἔκδοσις τῆς σχολικῆς ἐπετηρίδος καὶ τοῦ μαθητικοῦ περιοδικοῦ («Μαθητικὴ Ἔστια») καὶ ἐν γένει ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ σχολείου συντελεσθῆ καὶ ἐβάδισε μὲ ἐντατικώτερον ρυθμὸν.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ὁμῶς δράσις τοῦ Κωνσταντίνου Σπυριδάκι δὲν περιορί-

ζεται μόνον εις τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον. Ἐξέρχεται τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ προσλαμβάνει παγκύπριον χαρακτήρα. Ὡς μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν παρέσχεν οὗτος πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν στοιχειώδη παιδείαν τοῦ τόπου. Ἄλλα καὶ ὑστερώτερον, μετὰ τὴν παραίτησίν του, ἀντέδρασε διὰ παντός μέσου κατὰ τῆς προσπάθειας τοῦ Γραφείου Παδείας, ὅπως ἀφελληνίσῃ τὴν παιδείαν τῆς Νήσου. Μημειώδεις θὰ παραμείνουν οἱ ἀγῶνες του διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰσαγομένων Ἀναγνωστικῶν, τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐν τοῖς κατωτέροις ἡμῶν ἐκπαιδευτηρίοις καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ Διδασκαλικοῦ Κολλεγίου Μόρφου. Τὰς ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐκπαιδευτικὰς ἀπόψεις του ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ἀνέπτυξεν ἐπανειλημμένως εἴτε δι' ἄρθρων, εἰς τὸν καθημερινὸν καὶ τὸν περιοδικὸν τύπον τῆς Νήσου, εἴτε δι' ὁμιλιῶν, καὶ πολλάκις ἐπέτυχεν, ὡς εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἀναγινωστικῶν, νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀπόψεις του. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἔπρεπε προσέτι νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερατικῆς σχολῆς, διατελεῖ οὗτος μέλος τῆς Ἐφορείας τῆς.

Τὸ πνευματικὸν ὄμως ἔργον τοῦ Κ. Σπυριδάκι ὑπῆρξε γενικώτερον. Ἐμφορούμενος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ πρόοδος ἐνός τόπου, καὶ δὴ ὑποδοῦλου, μόνον ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀνυψώσεως τοῦ λαοῦ δύναται νὰ προέλθῃ, ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς Νήσου, αἵτινες θὰ ἠδύαντο οὕτω νὰ ἀκτινοβολήσουν ἐπιτυχέστερον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτου, συνέλαθεν ἐκ τῶν πρώτων τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως διὰ τὴν μελέτην τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας, παραδόσεως καὶ ζωῆς, καὶ, τὸ 1936, προέβη μετ' ἄλλων Κυπρίων, διανοουμένων εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς «Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν», τῆς ὁποίας ἔκτοτε διατελεῖ Πρόεδρος. Τὸ ἔργον τῆς Ἐταιρείας, ἔργον μελέτης καὶ διασώσεως τῶν πηγῶν καὶ τὸ ἐν γένει ὄλικόν τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας καὶ παραδόσεως, ὑπῆρξε σημαντικὸν, εἰ δὲ Ἐταιρεία ἀναπτυχθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ, ἐπεβλήθη, διὰ τῆς ἐτησίως ἐπιστημονικῆς τῆς ἐκδόσεως καὶ τῆς καθόλου δράσεώς της, εἰς τοὺς διεθνῆς πνευματικούς κύκλους, καὶ εἰς ἀναγιώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐβραβεύθη τὸ 1946 ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ συμβολὴ τοῦ Κωνσταντῖνου Σπυριδάκι εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐταιρείας ὑπῆρξε σημαντικὴ, αἱ δ' ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἐταιρείας δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι του περισπούδαστοι.

Δώδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἐταιρείας ὁ Κ. Σπυριδάκις ἔρριψε τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως πνευματικοῦ ὁμίλου, ὅστις νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ἀσχολῆται γενικώτερον μὲ τὰς ἀξίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, παλαιοῦ καὶ νέου. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔλαβε σάρκα καὶ ὄστα διὰ τῆς συμπήξεως τοῦ «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου», οὗτον ἐπίσης διατελεῖ οὗτος Πρόεδρος ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἰδρύσεώς του. Τὸ ἔργον τοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου, συνεχῶς διευρυνόμενον, ἀποτελεῖ σήμερον μίαν ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Νήσου.

Πλὴν τούτου ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκι εἰργάσθη εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς Νήσου τομέα ὡς σύμβουλος τῆς Βιβλιοθήκης Φανερωμένης, ὡς μέλος τῆς Κεντρικῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρχαιοτήτων, ὡς συνεργάτης ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν κ.ο.κ.

Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του εἰς τὸν κοινωνικὸν τομέα τῆς Νήσου. Οὕτω, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, διετέλεσε μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς προσφύγων, ἀναπτύξας ἰδιαιτέραν δρᾶσιν διὰ τὴν περιθαλψίν αὐτῶν, εἶναι δὲ σήμερον μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς διαφόρων κληροδοτημάτων, τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς Προνοίας κλπ.

Ἰδιαιτέρως ὄμως ἀξιόλογος ἐν πᾶσιν εἶναι ἡ ἔθνικὴ δρᾶσις τοῦ ἀνδρός, ὅστις δὲν παρέλειπεν ἑυκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ προασπίσῃ, εἴτε διὰ τῆς γραφίδος, εἴτε διὰ τοῦ λόγου, εἴτε διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς ἔθνικὰς ὀργανώσεις καὶ συμβουλία, τὰ ἔθνικὰ δίκαια τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἀναγιώρισιν αὐτῶν. Πλήθος εἶναι αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μελέται, τὰ ἄρθρα καὶ αἱ διατριβαὶ του, τινὲς δὲ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέρας τεύχη εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἔθνικῶν ἐκδόσεων τοῦ Γραφείου Ἐθναρχίας Κύπρου. Ὁ Κ. Σπυριδάκις ὡς Ἐθναρχικὸς Σύμβουλος καὶ ὡς μέλος τοῦ Γραφείου Ἐθναρχίας παρέχει πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Κυπριακὸν ἀγῶνα, εἶναι δὲ εἰς τῶν κυ-

ριωτέρων συνεργατῶν τοῦ ἐπισήμου ὄργανου τῆς Ἐθναρχίας «Ἑλληνική Κύπρος».

Ὁ ἀνὴρ ὁμοῦς εὐρίσκεται εἰσέτι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του καὶ ἡ ἀνωτέρω σκιαγραφία του, χωρὶς νὰ ἐπιτυγχάνῃ νὰ φωτίσῃ τὸ πολὺπλευρον ἔργον του, δίδει ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα τῆς φιλοπατρίας, τῆς ἐπιστημοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός.

Κατωτέρω δημοσιεύομεν κατάλογον τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων, τῶν ἄρθρων καὶ τῶν βιβλιοκρισιῶν του, εἰς τὸν ὁποῖον ὁμοῦς δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἐργασίαι του αἱ δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον :

Α΄ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ.

1926. 1. Ἱστορία τῆς Κύπρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως.
«Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεία», ΙΕ΄ σελ. 421-422.
1929. 2. Λουκιανὸς καὶ Χριστιανισμὸς.
«Ἀπόστολος Βαρνάβας» περίοδος Β΄ τόμ. Α΄ (Στ΄) σελ. 607-609 καὶ σελ. 625-628.
1935. 3. Euagoras I. von Salamis. Untersuchungen zur Geschichte des Kyprischen Königs. Verlag W. Kohlhammer. Stuttgart, 1935.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
4. Νέα εὐρήματα παπύρων.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α΄ σελ. 377-8.
5. Ἡ Κύπρος στὰ «Ἑλληνικά» τῆς Ὁξυρύχου.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α΄ σελ. 445-7.
6. Τὰ πολιτικὰ ἰδεώδη τοῦ Κυνικοῦ Ἀντισθένη.
«Κυπριακὰ Γράμματα», Α΄ σελ. 619-623.
1936. 7. Εὐαγόρας Β΄, βασιλιάς τῆς Σαλαμίνας (361-343 π.Χ.) καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Κυπρίων κατὰ τῶν Περσῶν (351-346 π.Χ.).
«Κυπριακὰ Γράμματα» σελ. 412-422.
1937. 8. Μωάμεθ ὁ Β΄ καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ Α΄ στὶς σχέσεις τους μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν.
«Κυπριακὰ Γράμματα», Γ΄ σελ. 166-168.
9. Ζήνων ὁ Κιτιεύς.
Εἰς «Διαλέξεις περὶ τῶν κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων καὶ πεζογράφων» (Συλλόγου «Κινύρα») Πάφος-Κύπρου 1937 σελ. 5-26.
10. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Πολιτείας τοῦ ἀρχαίου Ἰδαλίου, 15ος αἰὼν π.Χ.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Α΄ σελ. 61-78, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.
1938. 11. Ἡ Ἀρχαία Κυπριακὴ Ποίησις.
Εἰς Διαλέξεις περὶ τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως (τοῦ Συλλόγου «Κινύρα») Πάφος-Κύπρου 1938 σελ. 5-24, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.
12. Κοινὸν Κυπρίων.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Β΄ σελ. 31-44, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.
13. Μικραὶ συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνιστικῆς Κύπρου.
1) Νικοκλῆς ὁ Πάφιος.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Γ΄ σελ. 1-11, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.
1940. 14. Ἀνάμεικτα: Κυθρέα ἢ Κυθραία;
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Δ΄ σελ. 113-114.
1941. 15. Εὐαγόρας ὁ Α΄, βασιλεὺς τῆς Σαλαμίνας. Ἐρευναὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Κυπρίου Βασιλέως, μεθ' ἐνὸς πίνακος.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Ε΄.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
1942. 16. Μικραὶ Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου.
2) Νικοκρέων ὁ Σαλαμίσιος (331-311 π.Χ.).
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Στ΄ σελ. 71-82, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.
17. Ἀνάμεικτα: Πόθεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Κύπρῳ Κλαρίου ποταμοῦ;
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Στ΄ σελ. 93-95.
1943. 18. Ἡ Μονὴ Μακεδονιτίσσης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Ζ΄ σελ. 1-20, καὶ αὐτοτελὲς τεύχος.

19. Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, τὸ πρῶτον πρόγραμμα καὶ αἱ πρῶται του ἐνέργειαι. (1893-94).
«Κυπριακὰ Γράμματα» Η' σελ. 7-18.
20. Τὸ δράμα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κύπρῳ.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Η' σελ. 155-166.
1944. 21. Κύπρος καὶ Ἀθῆναι εἰς τὴν ἀρχαιότητα.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Θ' σελ. 97-105, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
22. Εὐέλθων καὶ Φερετῆμη. (Ἡρόδ. IV 162).
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Η' σελ. 55-59, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
23. Ἀνάμεικτα: Ἡ Παναγία ἐν Κύπρῳ.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Η' σελ. 135-137, καὶ «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» Στ' σελ. 285-286.
24. Ἡ Ἱστορία τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου (1893-1943).
Εἰς Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα Παγκυπρίου Γυμνασίου 1944, σελ. 1-43, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1945. 25. Περί τὸν Ἰλαρίωνα Κιγάλαν.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Θ' σελ. 1-5, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
26. Ἀνάμεικτα: Προσθετέα εἰς τὸν Εὐαγόραν.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Θ' σελ. 143-144.
27. Περσαῖος ὁ Κιτιεὺς φιλόσοφος.
περιοδ. «Πάφος» 1945, σελ. 78-86, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
28. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα μέσης παιδείας.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Ι' σελ. 15-27, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1946. 29. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ φύλακος εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους.
Αἰσθητικὴ ἐρμηνεία μιᾶς σκηνῆς (στ. 223-331).
«Κυπριακὰ Γράμματα» Ι' σελ. 207-214, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
30. Ἡ γησιότης τῶν στίχων 904-920 τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΑ' σελ. 23-32, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
31. «Κύπριος χαρακτήρ» παρ' Αἰσχύλῳ (Ἰκέτ. 277 κ.έ.).
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Ι' σελ. 37-43, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
32. Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν βασιλείων τῆς ἀρχαίας Κύπρου.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΒ' σελ. 229-238, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
33. Ἡ Κύπρος εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνευματικὸν κόσμον. Λευκωσία—Κύπρου, 1947.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
34. Οἱ ἅγιοι Καρπασίας Φίλων, Συνέσιος, Θύρσος, Φωτεινὴ, Σωζόμενος.
Εἰσαγωγή.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» ΙΑ' σελ. ια'-ιβ', καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1948. 35. Αἱ Ἀθῆναι τοῦ Περικλέους.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΓ' σελ. 14-23, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
36. Ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Εὐαγόρας τοῦ Ἰσοκράτους.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΓ' σελ. 294-296.
37. Ἡ Ρόδος καὶ αἱ λοιπαὶ Δωδεκάνησοι ἱστορικῶς ἐξεταζόμεναι.
«Ἑλληνικὴ Δωδεκάνησος», Λευκωσία, 1948 σελ. 9-33 καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
38. Ἡ περιγραφή τῆς Μοῆς Κύκκου ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότου χειρογράφου.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» ΙΓ' σελ. 1-28, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
39. Κύπρος καὶ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Λευκωσία—Κύπρου, 1949. Ἐκδοσις Γραφείου Ἐθναρχίας.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
1950. 40. Σύντομος Ἱστορία τοῦ Ἐνωτικῆς ζητήματος τῆς Κύπρου. Ἐκδοσις Γραφείου Ἐθναρχίας Κύπρου.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
41. A brief history of the Cyprus question. Ἐκδοσις Γραφείου Ἐθναρχίας Κύπρου.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).

42. Ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πολιτικά σκέψεις τοῦ Θουκυδίδου (II 35-46).

Ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, περίοδος 1949, σελ. 25-45, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.

Β' Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ: ΛΟΓΟΙ, ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ.

1934. 1. Εὐαγόρας Α', Βασιλεὺς τῆς Σαλαμίνας.
«Γνώσις», Α' σελ. 312-334, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1935. 2. Ἀνατολὴ καὶ Δύσις.
«Ἀπόστολος Βαρνάβας», Ζ' σελ. 8-18.
1939. 3. Δημοτικά Τραγούδια. Τὸ Γιούφριν τῆς Μαρουλλοῦς.
«Κυπριακά Γράμματα» Δ' σελ. 409-410.
1940. 4. Λόγος ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τοῦ Ἀργυροκάστρου, Λευκωσία, 1940.
(Αὐτοτελὲς βιβλίον).
1945. 5. Τὸ ἐν Κύπρῳ Μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ὁ περιγητὴς John Carne.
Περιοδικὸν «Ἀγάπη» σελ. 196-98.
6. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Λεόντιος.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Θ' σελ. 145-146.
7. Γεώργιος Χατζηδάκις.
«Κυπριακά Γράμματα» Θ' σελ. 157-162, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1946. 8. Τὰ ἀρχαῖα βασίλεια τῆς Κύπρου.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΑ' σελ. 255-258.
9. Αἱ Κυπριακαὶ Σπουδαί εἰς τὸ παρελθὸν καὶ σήμερον.
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» Ι' σελ. 3-24, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
1947. 10. Φράγχοι καὶ Κύπρος.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 20-22.
11. Ἡ πνευματικὴ Κύπρος στὴν Ἀρχαιότητα.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 84-86.
12. Ὁ Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς χαρακτήρας τῆς Κύπρου μέσα στοὺς αἰῶνες.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 158-162.
1948. 13. Ὁ Ρήγας καὶ ἡ ἐθνικὴ ἑλληνικὴ παράδοσις.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 264-274, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
14. Σερ Τζῶρτζ Χίλλ.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 380-381.
1949. 15. Νεοελληνικὰ προβλήματα.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 78-82.
16. Ἡ Ἑλληνικὴ μέση ἐκπαίδευσις.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 284-87.
17. Ἡ ἠθικὴ ἐκτίμησις τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Α' 1, σελ. 7.
18. Τὸ πνεῦμα τῶν κλασσικῶν ἀγῶνων.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Α' 2, σελ. 7.
19. Ἐκκλησία καὶ Ἔθνος.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Α' 3, σελ. 7.
20. Ἡ ἱερὰ Μονὴ Κύκκου.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος», Α' 5, σελ. 8.
21. Τὸ νέον πρόγραμμα τῶν Δημοτικῶν σχολείων καὶ ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος», Α' 6, σελ. 7.
22. Ἡ ἀρχαῖα Κύπρος, ὅπως ἀποκαλύπτεται μὲ τὰς ἀνασκαφάς.
«Ἑλληνικὴ Δημογραφία» τόμος Δ' σελ. 855-859.
1950. 23. Μιχαὴλ Βολονάκης.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 165-169 καὶ 201-204, καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος.
24. Ἡ ἠθικὴ νίκη τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 33.
25. Ἐθνικαὶ καὶ Διεθνεῖς πολιτικαὶ συνέπειαι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 94.

26. Αἱ ἀνακρίθειαι, παραλείψεις καὶ ἐλλείψεις τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γραφείου τῆς Παιδείας.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 128.
27. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης (Μακάριος Β') ἀγωνιστής.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 201.
28. Ἑλληνικὴ Ἀνασυγκρότησις.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 232.
29. Αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι τοῦ πολιτισμοῦ μας.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Β' σελ. 292.
1951. 30. Λόγος εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς 25ης Μαρτίου.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Γ' σελ. 85.
31. Οἱ κίνδυνοι τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως Κύπρου.
«Ἑλληνικὴ Κύπρος» Γ' σελ. 31, 54, 92, 111.
32. Μακάριος Β' Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου. (Νεκρολογία).
«Κυπριακαὶ Σπουδαί» ΙΔ' σελ. 213.

Γ' Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ: ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ.

1935. 1. F. Goëhert: *Archaeologische Funde auf Cypern*. Sonderabdrucke aus «Archaeologischer Anzeiger», 1934.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α' σελ. 510-511.
2. Westholm Alfred: *The Paphian Temple of Aphrodite and its relation to oriental architecture*. Reprint from *acta Archaeologica*, Vol. IV Kobenhavn, 1933.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α' σελ. 577-579.
3. Fürst M. Carl: *Zur Kenntnis der Anthropologie der praehistorischen Bevölkerung der Insel Cypern*. Lund 1933.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α' σελ. 722-723.
4. Buckler H. W.: *Documents from Phrygia and Cyprus* (I.H.S. LV [1935]).
«Κυπριακὰ Γράμματα» Α' σελ. 723.
1936. 5. Ι. Σκουτρῆ: Οἱ Ἴχνευταὶ τοῦ Σοφοκλέους. Λευκωσία 1935.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Β' σελ. 46.
6. Cyprus Department of Antiquities: *Report No. 2, 1934, Nicosia, 1935*.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Β' σελ. 46-47.
7. Schachermayer Fritz: *Hethiter und Achaër*. Leipzig, 1935.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Β' σελ. 171.
8. Φιλαρέτου Ν. Γεωργίου: *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων*. Ἀθῆναι—Ἀλεξάνδρεια 1935.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Β' σελ. 172-3.
9. Ι. Θ. Κακριδῆ: *Τὸ μεταφραστικὸ πρόβλημα*. Θεσσαλονίκη 1936.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Γ' σελ. 47-48.
1937. 10. *Report of the Department of Antiquities Cyprus, 1935, Nicosia, 1936*.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Γ' σελ. 190-191.
1939. 11. *Report of the Department of Antiquities Cyprus, 1936. Part I, Nicosia, 1938*.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Δ' σελ. 186-187.
1940. 12. *Report of the Department of Antiquities Cyprus, 1936. Part II, Nicosia, 1939*.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Δ' σελ. 536-537.
1943. 13. Jablonski: *Gedichte des Kavaphis aus dem Neugriechischen uebersetzt*.
«Κυπριακὰ Γράμματα» Η' σελ. 73.
1946. 14. Béquignon Yves: *Paysages et images de l'Iliade*, Paris, 1945.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΑ' σελ. 133.
1947. 15. Στ. Κυριακίδου: *Γλώσσα καὶ λαϊκὸς πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων*. Ἀθῆναι, 1946.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΒ' σελ. 47-48.
16. Στ. Κυριακίδου: *Τὰ ὄρεια ἐθνολογικὰ ὄρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ*. Θεσσαλονίκη, 1946.
«Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΒ' σελ. 48-49.

17. Μ. Τριανταφυλλίδη: Οί ξένες γλώσσες καὶ ἡ ἀγωγή. Ἀθήνα, 1946.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 49-51.
18. Διον. Α. Ζακυθινού: Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀθήναι, 1945.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 117-119.
19. Ἀλεξ. Διομήδη: Αἱ Σλαβικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Βυζαντίου. Ἀθήναι, 1946.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 119-121.
20. Ρ. Δικαῖος: A guide to the Cyprus Museum. Nicosia, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 184-185.
21. Ζημία τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν στρατῶν κατοχῆς. Ἔκδοσις Διευθύνσεως ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Ὑπουργείου Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς παιδείας. Ἀθήναι, 1946.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 185-186.
22. Κ. Ι. Ἀμάντου, Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. (1566-1822). Πειραιεύς, 1946.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΒ' σελ. 186-188.
1948. 23. Κ. Ι. Ἀμάντου: Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, Τόμ. Β' 867-1204. Ἀθήναι, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 39-41.
24. I. A. K. Thomson: The Classical background of English Literature. London, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 92-93.
25. Μάρκου Τσουρή: Ὁργάνωση Παιδείας καὶ Λειτουργία Σχολείων. Ἀθήναι, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 93-94.
26. The Island of Cyprus. An illustrated guide and handbook compiled and edited by L. and H. A. Mangoian. Nicosia, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 134-135.
27. Μαν. Τριανταφυλλίδη: Λεξικολογικαὶ ἀσκήσεις τοῦ μαθητῆ. Ἀθήναι, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 213-214.
28. Γεωργίου Σπανοπούλλου: Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις 1941-44. Λευκωσία.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 217-218.
29. Δωδεκάνησος. Α' γενικὴ περιγραφή. Ἀθήναι, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 249-251.
30. Φαίδωνος Κουκουλέ: Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός. Τόμ. Α' 1-11. Ἀθήναι, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 307-309.
31. Bulletin Analytique de Bibliographie Hellenique, 1947. Fasc. I-III. Athènes, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΓ' σελ. 343-345.
1949. 32. Νικ. Π. Τωμαδάκη: Ὁ Ἰωσήφ Βρυένιος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὸ 1400. Ἀθήναι, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 31-32.
33. I. Θ. Κακριδῆ: Τὸ μεταφραστικὸ πρόβλημα. Ἀθήναι, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 66-67.
34. I. D. Beazley: Some Attic vases in the Cyprus Museum. London.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 67.
35. Στ. Κυριακίδου: Ὀμηρικὰ καὶ Ἡσιόδειο. Θεσσαλονίκη, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 96-97.
36. I. Θ. Κακριδῆ: Προσευχὴ στὶς χάριτες. Θεσσαλονίκη, 1947.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 97.
37. Φαίδωνος Κουκουλέ: Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός. τόμ. Β' 1-11. Ἀθήναι, 1948.
«Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 133-4.

38. a) P. Dikaios, Two «Naukratite» chalices from Marium.
 b) T. B. Mitford, Religions documents from Roman Cyprus.
 c) A. H. S. Megaw, Three vaulted basilicas in Cyprus.
 d) W. H. Duckler, A tour in Cyprus.
 ἐνθ. ἀν. σελ. 168-169.
39. Fr. Halkin: Un Monestère copte à Famagouste au XIV siècle. Louvain, 1946.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 201.
40. Fr. Halkin: I Distiques et notices proppres au Synaxaire de Chifflet, II La vie de S. Triphyllios. Bruxelles, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 201.
41. K. Hönn: Solon, Staatsmann und Weiser. Wien, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 238-9.
42. E. D. Sterghiopoulos: Les finances grecques au VI siècle. Athènes, 1949.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 321-322.
43. Bulletin Analytique de Bibliographie Hellenique, 1947. Fasc. V, Athènes, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 322-323.
44. Κ. Ἀράντου: Ἱστορικά σχέσεις Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Ἀθήνησι, 1949.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 323-324.
45. P. Dikaios: Trial excavations of Sotira (site Teppes, on behalf of the University Museum Cyprus expedition, Philadelphia, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 356.
46. P. Dikaios and T. B. Mitford: Kafizin and the Syllabary, Cyprus.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 356-357.
47. P. Dikaios: Fifteen iron age vases in the Cyprus Museum.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 388-9.
48. The Swedish Cyprus Expedition, vol IV, part 2. The Cypro-Geometric, Cypro-archaic and Cypro-classical periods, by E. Gjerstad. Stockholm, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΔ' σελ. 389-391.
1950. 49. Johannes Th. Kakridis, Homeric Researches.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 60-61.
50. Νικολάου Δ. Βασιλοπούλου: Δημοσθένης—Φίλιππος, Ἡ ἐποχὴ τῶν καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 92-94.
51. Φαίδωνος Κουκουλέ: Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Γ' .
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 153-155.
52. Institut Français d'Athènes: Bulletin Analytique de Bibliographie Hellenique. Tome IV, 1948.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 155-156.
53. Ἐ. Κριαρᾶ: Κατσαίτης.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 219-21.
54. Γ. Μέγα: Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκία.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 297-98.
55. Ἀ. Σικελιανού: Θυμέλη.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΕ' σελ. 252-53.
1951. 56. T. B. Mitford: New inscriptions from Roman Cyprus.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΣΤ' τόμ. σελ. 28.
57. Ἀ. Γαβριηλίδου: Τὰ Ἐθναρχικὰ δικαίωματα καὶ τὸ ἐνωτικὸν δημοψήφισμα.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΣΤ' σελ. 92.
58. Anne Hadjmicolaou—Marava: Recherches sur la vie des esclaves dans le Monde Byzantin.
 «Κυπριακά Γράμματα» ΙΣΤ' σελ. 161-162.

ΕΝΑ ΘΕΙΜΟ ΠΟΥ ΕΣΒΗΣΕ

Η ΔΙΑΠΟΜΠΕΥΣΗ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ

Τὸ θεῖμο τῆς διαπόμπευσης καὶ τοῦ καψίματος τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα πού πρόδωκε τὸν Χριστό, συνηθίζοταν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια στὴν ἐνορία τοῦ Ἁγ. Κασσιανοῦ τῆς Λευκοσίας. Ἦταν μιὰ τελετὴ ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη μὲ τὴν Κυριακὴ τῆς Λαμπρῆς, κι οἱ ἐνορίατες δὲ μπορούσαν νὰ γιορτάσουν τὴν μεγάλη γιορτὴ τους χωρὶς τὸ θεῖμο τοῦ Ἰούδα.

Τὴ δαπάνη γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα ἀναλάμβανε τὸ Ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ. Γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ὁμοιώματος ὑπῆρχεν εἰδικὸς τεχνίτης ἐνοριατῆς, πού ἤξερε ἀπὸ παράδοση τὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς, ἣ ὅποια ἀρχίζε τις τελευταῖες μέρες τῆς Μ. Ἑβδομάδος γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμο τὸ ὁμοίωμα τὴν Κυριακὴ τῆς Λαμπρῆς. Ὁ τεχνίτης χρησιμοποιοῦσε δύο ράβδους ἀπὸ φοινικιά, μακριῆς ὅσο τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου καὶ καθαρισμένες ἀπὸ τὰ φύλλα. Ἔδενε καὶ τις δύο μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ σχηματίζουν ἓνα Χ. Ἐπαίρνε ὕστερα ἓνα παλιὸ πουκάμισο, τὸ ὁποῖον τοποθετοῦσε στὸ ἄνω μέρος τοῦ Χ, κούμπωνε τὰ κουμπιά του καὶ τὸ γέμιζε μὲ φύκια καὶ τὸ κορμὶ καὶ τὰ μανίκια. Παλιὰ γάντια, γεμισμένα ἐπίσης μὲ φύκια, προσαρμόζονταν στὶς ἄκρες τῶν μανικιῶν τοῦ πουκάμισου. Ἐπαίρνε ὕστερα ἓνα παλιὸ πανταλόνι, τὸ προσάρμοξε στὸ κάτω μέρος τοῦ Χ, γέμιζε τὰ σκέλη του μὲ φύκια, καὶ προσάρμοξε στὶς ἄκρες τῶν ράβδων παλιὰ παπούτσια γεμισμένα ἐπίσης μὲ φύκια καὶ καλὰ στερεωμένα στὶς ἄκρες τῶν ράβδων. Ἀνάμεσα στὰ φύκια μὲ τὰ ὅποια γέμιζε τὸ πανταλόνι καὶ τὸ πουκάμισο, τοποθετοῦσε σὲ διάφορα κλίμακα (κροτίδες). Ὑστερὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκουμποῦσε τὸ ὁμοίωμα στὸν τοῖχο γιὰ νὰ προσθέσῃ τὸ κεφάλι, τὸ ὁποῖον ἔτοιμασε μὲ μιὰ νεροκολοκίθα. Στὸ μπροστινὸ μέρος σκέπαζε τὴ νεροκολοκίθα μὲ μιὰ μάσκα, ἀπάνω στὴν ὅποιαν κλήθουσε μὲ λυωμένη πίσσα μουστάκια καὶ γένια ἀπὸ τρίχες γαϊδάρου. Μὲ τις ἴδιες τρίχες σκέπαζε ἐπίσης τὸ πάνω καὶ τὸ πίσω μέρος τῆς νεροκολοκίθας, καὶ τοποθετοῦσε στὸ ψεύτικο αὐτὸ κεφάλι ἓνα παλιὸ ἡμίψηλο, καὶ στὸ κορμὶ μιὰ παλιὰ ρεδιγκότα. Στὸ ἀριστερὸ χερὶ τοποθετοῦσε 30 ψεύτικα νομίσματα (πολυοῦσαν τέτοια τότε οἱ γυαλοπούληδες), τὰ ὅποια ἀντιπροσώπευαν τὰ 30 ἀργύρια τῆς προδοσίας, καὶ διευθετοῦσε τὸ δεξιὸ χερὶ μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ δείχνῃ πὼς ζητοῦσε νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τὰ ἀργύρια γιὰ νὰ προδώσῃ τὸν Χριστό.

Ἡ διαπόμπευση ἀρχίζε τὴν Κυριακὴ τῆς Λαμπρῆς, ἀρκετὴν ὥρα πρὸ τῆς λιτανείας. Ἀπάνω σ' ἓνα γαϊδούρι τοποθετοῦσαν τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα καὶ πίσω ἀπὸ τὸ ὁμοίωμα καθόταν ἓνας ἄνθρωπος ἠλικιωμένος, ὁ ὅποιος τὸ κρατοῦσε στερεὰ καὶ ὑποκρινόταν πὼς κλαίει γιὰ τὴν ἀπώλειά του. Ἐνα παιδί ἔσυρε τὸ σχοινὶ τοῦ γαϊδουριοῦ, συνοδευόμενο ἀπὸ βιολιστὴν καὶ λαγούτάρη πού ἔπαιζαν διάφορους σκοπούς, καθὼς καὶ τὸν τεχνίτη πού κατασκεύαζε τὸ ὁμοίωμα. Ὁ τεχνίτης αὐτὸς κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓνα σφραγισμένο κουτί, μέσα στὸ ὁποῖον οἱ διαβάτες ἔρριχναν χάλκινα νομίσματα. Πίσω ἀκολουθοῦσαν ἑκατοντάδες παιδιῶν. Ἡ πομπὴ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ καὶ προχωροῦσε σὲ ὅλους τοὺς δρόμους τῶν κάτω ἐνοριῶν τῆς Λευκοσίας, σταματοῦσε σὲ λέσχες καὶ καφενεῖα, γιὰ νὰ ρίξουν οἱ θεατῆς τὸν ὄβολο τους στὸ κουτί. Στὸ πέρασμα τῆς πομπῆς ὅλες οἱ οἰκογένειες ἔβγαιναν στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τους γιὰ νὰ δοῦν τὸν Ἰούδα κι ἢ εἰσπραξῇ τὸ κουτιοῦ τοῦ Ἰούδα μεγάλωνε. Ἡ πομπὴ γύριζε στὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Κασσιανοῦ τὴν ὥρα τῆς λιτανείας. Τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα δένονταν μὲ σύρματα ἀπάνω στὰ σιδερένια κάγγελα τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ. Δεκάδες «πιοτόλες» ἦσαν προτεταμένες ἀπὸ νεαροὺς ἐνορίατες ἐναντίον τοῦ ὁμοιώματος καὶ περίμεναν νὰ πῆσῃ ἡ πρώτη πιστολιά ἀπὸ τὸν τεχνίτη, ὅποτε ἐκपुरσκοροῦσαν ὅλες οἱ πιστόλες διὰ μιᾶς καὶ τὸ ὁμοίωμα ἔπαίρνε φωτιά μὲ ἀλλεπάλληλες ἐκपुरσκοροτήσεις τῶν φυσεκιῶν πού ἦσαν κρυμμένα στὸ ὁμοίωμα. «Τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα» παρακολουθοῦσε κλήθος κόσμου, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδιῶν, ὄχι μόνον τῶν κάτω ἐνοριῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἐνοριῶν τῆς Λευκοσίας καὶ τῶν προαστείων τῆς. Τὸ κουτί μὲ τὰ χρήματα παραλάμβανε ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας γιὰ ἐνίσχυση τοῦ ταμεῖου τῆς, ἀφοῦ ἄλλως τε αὐτὴ ἀναλάμβανε καὶ τὰ ἔξοδα τῆς τελετῆς. Ὁ τελευταῖος τεχνίτης καὶ διοργανωτῆς τῆς τελετῆς Χριστοῦ Κουσκοῦτης ζῆ ἀκόμα, καὶ βαρέως φέρει τὴν κατάργηση τοῦ θεῖμου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον πιστεύει πὼς γινόταν ἀφορμὴ νὰ σκορπισθῇ ἡ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο στοὺς δρόμους καὶ στὰ σπύτια τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς.

Ἡ διαπόμευση τοῦ Ἰούδα καὶ τὸ κάψιμο τοῦ ὁμοιώματός του εἶναι πανελληνίον ἔθιμο. Δὲν ξέρω τώρα ἂν ὑφίσταται, ἀκόμα τὸ ἔθιμο καὶ σὲ ποιά μέρη, ἢ ἂν ἔχη ἐξαφανιστῆ καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ σὲ ἄλλες Εὐρωπαϊκὰς χώρας ποὺ συνηθίζονταν, καὶ ποὺ γεννήθηκε ἀσφαλῶς ἀπὸ μίσος τῶν χριστιανῶν πρὸς τὸν προδότην τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας των. Τὸ ἔθιμο ἀσφαλῶς δημιουργήθηκε σὲ ἐποχὴ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὃ ὁποῖος κυριαρχοῦσε στὰ Βυζαντινὰ χρόνια. Ὁ λαὸς αὐθόρμητα τὸ δημιούργησε καὶ γελιοποίησε τὸ πρόσωπο τοῦ προδότη, χρησιμοποιώντας τὸν τρόπο τῆς διαπόμευσης ζωντανῶν προσώπων, ἢ ὁποῖα συνηθίζονταν σὰν ποινὴ πολὺ βαριὰ ἐναντίον γυναικῶν μοιχαλίδων (Μωσαϊκὸς Νόμος) καὶ ἀνθρώπων ποὺ μὲ τὶς πράξεις τους προκαλοῦσαν τὸ μίσος τοῦ λαοῦ. Τὴν ποινὴ τῆς διαπόμευσης ὑπέστη, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Ἀντρόνικος Κομνηνός, ὃ ὁποῖος περιεφέρθη στοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως κοθισμένος ἀπάνω σὲ γκαμήλα, κὶ ὕστερα ὠδηγήθηκε στὸν ἵππόδρομο, κρεμμάστηκε ἀνάποδα, καὶ θανατώθηκε. Τὸ ἔθιμο διατηρήθηκε καὶ στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ Ἑνετοκρατίας κὶ ἐφαρμοζόταν σὲ διάφορους τύπους ἐγκληματιῶν.

Πρὶν ἑκατὸν ἀκριβῶς χρόνια τὸ κάψιμο τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα στὴν Ἀθῆνα ἔγινε ἀφορμὴ σοβαροῦ ἐπεισοδίου, ἐπειδὴ ἡ ἀστυνομία ζήτησε νὰ τὸ ἐμποδίσῃ. Ὁ λαὸς ἐπειδὴ ὑποψιάστηκε πῶς ἡ ἀστυνομία δωροδοκήθηκε ἀπὸ κάποιον Ἑβραῖο, ποὺ λεγόταν Πατσίφικος καὶ ποὺ ἦταν κάτοικος τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἄγγλος ὑπήκοος, ἔκανε ἐπίθεση στὸ σπίτι του στὴν ὁδὸν Καραϊσκάκη, κατὰστρεψε τὰ ἐπιπλά του, τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα καὶ τὸ λεηλάτησε. Κάποια εἶθρα τῆς Ἀγγλίας τότε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἔγινε αἰτία νὰ ἐπιβληθῇ στὴν Ἑλλάδα ἀποκλεισμός τῶν παραλιῶν της γιὰ νὰ καταλήξῃ σὲ συμφωνία, στὴν ὁποῖαν ἡ Ἑλλάδα ὑποχρέωθηκε μεταξὺ ἄλλων νὰ πληρῶσῃ στὸν Ἑβραῖο Πατσίφικο 430 χιλ. δραχμῆς, ποσὸ ὑπερβολικόν, τὸ ὁποῖον ὀργότερα ὑποβιάσθηκε σὲ 3.750 δρ. καὶ πληρώθηκε στὸν Πατσίφικο σὰν ἀποζημίωση.

Στὴ Λευκοσία τὸ ἔθιμο σταμάτησε ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ 1931. Ἀπὸ καιρὸ οἱ προοδευμένοι κάτοικοι τῆς Λευκοσίας ἀποδοκίμαζαν τὸ ἔθιμο καὶ τὸ θεωροῦσαν σὰν μεσαιωνικὸ καὶ θάρβυρο. Δὲν τολμοῦσε ὅμως κανένας νὰ εἰσηγηθῇ τὸ σταμάτημά του. Καὶ ἐπίτροποι ἀκόμα τοῦ ναοῦ ποὺ δήλωναν πῶς τὸ ἀποδοκίμαζον, δὲν ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψη. Τὴ Λαμπρῇ τοῦ 1932 σταμάτησε ὀριστικὰ τὸ ἔθιμο. Ὑστερα ἀπὸ τὰ Ὀκτωβριανὰ τοῦ 1931 καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα ποὺ ἀκολούθησαν γιὰ τὶς συγκεντρώσεις καὶ παρελάσεις, δὲ μπορούσε νὰ ὀργανωθῇ ἡ τελετὴ αὐτή. Μερικοὶ ἐνοριῆτες νοσταλοῦν ἀκόμα γιὰ τὴν ἐπανάληψη τοῦ ἔθιμου, μὰ δὲ βρίσκουν καμμιὰ ἀνταπόκριση καὶ ὑποστήριξη ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν ἐνοριῶν.

ΝΕΑΡΧΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΗΣΥΧΗ ΝΥΧΤΑ

Τὴ νύχτα τούτην ἀγαπῶ,
π' ἀπλώθηκε μὲ χάρη,
κὶ' ὀλόγιομο φεγγάρι
μὲ κάνει ν' ἀγρυπνῶ.

Στὸ φῶς, σὲ κάποιον κλῶνι
—καὶ μὲ τὴ σύντροφόν του
κρυφὸ γλυκόνειρό του—
σωπαίνει τ' ἀηδόνι.

Ἄδιάφορη τοῦ φεγγαριοῦ
ἀχτίδα παιγνιδίξει,
πολλῶρα καὶ στολιζει
τὸ κύμα τοῦ γιாலοῦ.

Τὴ νύχτα τούτην ἀγαπῶ,
π' ἀπλώθηκε μὲ χάρη
κὶ' ἀνάψαν χίλιοι φάροι
στὸ κύμα τ' ἀγρυρῶ!

ΑΝΔΡΕΑΣ Θ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ *

Στό Β' μέρος, με τόν τίτλο «Ἡ Κ ύ π ρ ο ς σ τ ὸ ν Π α λ α μ ᾶ» δημοσιεύονται τὰ παρακάτω:

1) Ἄρθρο τοῦ μακαρίτη Μ. Δ. Φραγκοῦδη με τόν τίτλο: «Ἡ Νεοελληνική ποίηση», πού λέει ἀνάμεσα στ' ἄλλα: «Ἡ Μοῦσα τοῦ Παλαμᾶ ἀντικρύζει ὅλα τὰ προβλήματα καί γρῶσει νά σηκώσει ὄλον τῶν μυστηρίων τοὺς πέλους».

2) Ἐνα ἐπίγραμμα καί δύο ἄρθρα τοῦ Σίμου Μενάρδου γιά τόν ποιητή. Νά τὸ ἐπίγραμμα:

«Ἄκου τροπάρια τῶν πουλιῶν στὸν Ἥλιο ἅμα δύση!
μέσα στὰ δέντρα ἔσπερινό τοῦ ψάλλουν στό χωριό.
Πῶς τὸ λευκάδι ἀχολογεῖ μέσ' τῆ γαλήνια φύση
ψηλότερο ἀπὸ μιναρὲ —κι' ἀπὸ καμπαναριό!».

Στό 1ο ἄρθρο του ὁ Μενάρδος ἔγραφε: «Πράγματι διὰ τοῦ Παλαμᾶ ἡ Νεοελληνική ποίηση κατέφθασε τὰς πρώτας γραμμὰς τῶν συγχρόνων Λογοτεχνῶν καὶ ὡς δημιουργός, ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι κατώτερος κανενὸς τῶν ζῶντων Εὐρωπαίων». Στό 2ο ἄρθρο του ἀναφέρεται τὸ ἀκόλουθο: «Ἡ Τέχνη τοῦ Παλαμᾶ οὐδέποτε ἀπεκουσταλλώθη, ἀλλὰ μεταβάλλεται συνεχῶς ὡς ὁ Πρωτεύς».

3) Τρία ποιήματα τοῦ Γλαῦζου Ἀλιθέρση, ἀφιερωμένα στὸν μεγάλο Ποιητή. Νά μὰ στροφὴ ἀπὸ τὴν «Ὁδῆ» του στὸν Παλαμᾶ.

«Ὡ πνέμα ὠραῖο κι' ἀγέραστο! στὴν ὠρα
τὴν κρίσιμη καὶ ταπεινὴ, πού ζοῦμε,
πού τὴν ψυχὴ μας τῆ φτερουγοφόρα
νιάθουμ ἀλυσσωμένη, καὶ ἱρασθῶμε
τοῦ πόνου μας τὸ δρόμο, ὅλα τὰ δῶρα
τὰ θεϊκά σου κάμε νά αἰστανθῶμε.
Στὰ στήθη τὴν εὐγενεῖα ἐξήνησέ μας
καὶ τὴν ἀπόλυτη ὁμορφιά φανέρωσέ μας».

4) Κομμάτι ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κ. Γιάννου Ἡλιάδη με τόν τίτλο: «Μιά ματιὰ στὴν ποίησή μας» καὶ κριτικὴ τοῦ στή συλλογῆ: Τὰ «Παράκαιρα», πού ἀναφέραμε παραπάνω.

5) Ὁ «Ἔμνος στὸν Κ. Παλαμᾶ» τοῦ κ. Παύλου Βαλδασερίδη. Νά ἓνα κομμάτι:

«Ἐκλεισεσ ἓναν κόσμον στὴ ψυχὴ
κι' εἶναι τῆς λύρας σου οἱ ἀχοί
στοιχεῖα τοῦ κόσμου.
Ἡ Ἑλλάδα, ἂν εἶχε μίλημα, θέ ν' ἄκουγες «χαῖρε, ὁ γιός μου».

6) Καὶ κλείνει τὸ Β' μέρος με τόν «Ἔμνο στὸν Παλαμᾶ» τοῦ κ. Ξάνθου Λυσιώτη. Στό Γ' μέρος με τόν τίτλο «Τὰ πενήντα χρόνια τοῦ Παλαμᾶ» δημοσιεύονται:

1) Δυὸ μουσικὲς συνθέσεις τοῦ κ. Σόλ. Μιχαηλίδη. Ἡ μιά εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Πανηγύρι τῆς Καζάδας» κι' ἄλλη ἀπὸ τὸν «Τάφο».

2) Συνέντευξη τοῦ Τ. Μ. Φραγκοῦδη με τόν τίτλο «Μισὴ ὠρα με τὸν Παλαμᾶ».

3) Ἡ μελέτη τοῦ κ. Κ. Προῦση γιά τὸν «Ἀρχαῖο», πού ἀναφέραμε.

4) Ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἄντ. Ἰντιάνου στὰ «Τραγοῦδια τῆς Πατρίδος μου».

5) Καὶ τὸ Γ' μέρος κλείνει με ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ διάλεξη τοῦ κ. Γιάννου Ἡλιάδη, πού δόθηκε στὴ Λεμεσό τὸ 1936 στὴ γιορτῆ γιά τὰ 50χρονα τοῦ Παλαμᾶ.

Στὴν Κυπριακὴ Παλαμικὴ βιβλιογραφία τῶν «Κ. Γ.» βόσκομε, πὼς με τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ ἔργο του ἀσχολήθηκαν κι' οἱ παρακάτω Κύπριοι: Ν. Κλ. Λανίτης, Ν. Κρανιδιώτης, Πάνος Παπαδόπουλος (Ἀτιζός), Ν. Στυλιανᾶκης, Ζ. Ρωσσίδης, Μ. Ἀλευράς, Γ. Α. Μαρζίδης, Ζ. Ν. Ζαυετίδης, Δ. Θ. Λιπέρης, πού χάρισε τὸ ποίημά του «Μητροῦ» στὸν «μαλλήτερον ποιητὴν τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας», Ἄ. Γουίτφιλντ, Ἄντης Πεονάρης, Α. Γιαννίδης, Π. Ἰωαννίδης, Κ. Μόντης, Π. Ταλιαδῶρος, Φρ. Βράχας, Μαρία Ἰωάννου, Τεῦχος Ἀνθίας, Α. Δημητριάδης, Α. Φιλίππου, Χρ. Γαλατόπουλος, Κ. Ἀσσιώτης, Σ. Ἀντωνιάδης, οἱ 4 τελευταῖοι στὸ πανηγυρικὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Π ἄ φ ο ς» τοῦ 1936, κ. ἄ.

Με τὴν εὐκαιρία τῶν 50χρονων τοῦ Ποιητῆ ἔγιναν ἐδῶ στὴν Κύπρο οἱ παρακάτω Παλαμικὲς γιορτές:

1) Στὴν Πάφο, 29)3)36. Ὁμιλητὲς οἱ κ.κ. Ἄ. Πεονάρης καὶ Σ. Ἀντωνιάδης.

2) Στὴν Κερύνεια, 10)5)36. Ὁμιλητὴς ὁ κ. Κ. Προῦσης.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

3) Στη Λευκωσία, 17)5)36. 'Ομηλητής ὁ ἐποδιευθυντής τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου κ. Χρ. Παπαχριστοστόμου.

4) Στην 'Αμμόχωστο, ἀπὸ Λύκειο 'Ελληνίδων, 24)5)36. 'Ομηλητής ὁ μακ. Βενιζέλος Σωτηρίου.

5) Στὸ ἴδιο σωματεῖο: 31)5)36. 'Ομηλητής ὁ κ. Κ. Προσοῆς καὶ ἀργότερα ἡ κ. Γουτίφιλντ.

6) Στη Λεμεσό: 6)6)36. 'Ομηλητής ὁ κ. Γ. 'Ηλιάδης κ' ὁ κ. 'Αν. 'Ιντιάνος. 'Ο κ. Σόλ. Μιχαηλίδης ἐξετέλεσε τὶς 2 συνθέσεις του ἀπὸ τὸ «Πανηγύρι τῆς Κακάρας» καὶ τὸν «Τάφος».

Στὴ Λευκωσία, τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο ἔκαμε φιλολογικὸ μνημόσυνο μὲ ὀμηλητὴν τὸν κ. Προσοῆ στὰ 1943, ὁ Ε.Π.Ο.Κ. μὲ ὀμηλητὴν τὸν κ. Δ. Εὐαγγελίδη, κ' ἡ Πνευματικὴ 'Αδελφότης μὲ ὀμηλητὴν τὸν κ. Σῶτο Βασιλείαδην.

Στὴν Πάφο ἔγιναν Παλαμικὲς γιορτές: «'Εβδομάς Παλαμᾶ», ἀπὸ τὸν Δήμο καὶ τὰ Σχολεῖα στὰ 1949 μὲ ὀμηλητὲς τοὺς κ.κ. Χρ. Γαλατόπουλον, Π. Πανλίδην, Γυμνασιάρχην, Γ. 'Ηλιάδην, Α. Βορεαδὴν, Α. Σωτηριάδην, 'Αστραῖον καὶ Παπαθάννου. 'Ἐγινε καὶ ἐντειχιμὸς μαμαριῶνον πλακῶν στὴν πλατεῖα «Κ. Παλαμᾶ» ἀπὸ τὸν δήμαρχο κ. Χρ. Γαλατόπουλο.

Στὰ 1950 ἐπαναλήφθηκαν οἱ Παλαμικὲς γιορτές στὴν Πάφο, κ' ἀνατέθηκε στὸν κ. Τόμπο κ' ἐφιλοτέχνησε τὴν προτομὴ τοῦ Ποιητῆ. Π' ἀποκαλυπτήριά της θὰ γίνοντο στὸς Παγκύπριους ἀγῶνες στὴν Πάφο μὲ μεγάλη ἐπισημότητα.

Παλαμικὲς γιορτές ὁργανώθηκαν κ' ἐφέτος ἀπὸ τὸν Δήμο Πάφου στὶς 4 τοῦ Μάρτη. Σ' αὐτὲς μίλησε ὁ κ. Νίκος Κρανιδιώτης μὲ θέμα: «'Ο Παλαμᾶς καὶ ἡ ἐποχὴ του». Τὴν ὁμιλίαν τοῦ ὁ κ. Κρανιδιώτης ἐπανάλαβε στὸ Λύκειον 'Ελληνίδων 'Αμμοχώστου.

Κ' ἀφοῦ εἶδαμε, πὼς τίμησε ἡ Κύπρος τὸν Παλαμᾶ, ἄς γνωρίσουμε στὴν ἐξέτασιν τοῦ ἔργου τοῦ Ποιητῆ κ' ἄς δοῦμε τὸν στίχο του καὶ τὴ γλῶσσα.

'Ο μεγαλόστομος τραγουδιστής, πίστευε, πὼς ὁ στίχος εἶναι πάντα ν' ἀπαγγέλλεται κ' ὄχι νὰ διαβάσεται.

Συχνά, λένε, ὁ Παλαμικὸς στίχος «δὲν ἔχει τὴ μουσικότητα καὶ τὴν ἀβρότητα τοῦ Ὀλομικοῦ στίχου. 'Η φράση τοῦ Παλαμᾶ εἶναι πολυχρωμάτιστη, μεγαλόπρεπη καὶ πολλὲς φορὲς ὑπάρχει κάποιον ῥητορικότητα, πὸν θυμίζει Βαλαωρίτη» καὶ τὴν ὁποία οἱ Κριτικοὶ τὴν καταλογίζουν σὰν ψεγάδι. Γιὰ τὴν Ποιητικὴν τοῦ Παλαμᾶ ἔγραψε θαυμάσιο ἄρθρον ὁ κ. 'Ε. Παπανούτσος στὸ τεῦχος τῆς «Ν. 'Εστίας» γιὰ τὸν Ποιητῆ.

'Ο λεκτικὸς πλοῦτος τοῦ Παλαμᾶ εἶναι ἄφθονος. 'Η σύνταξιν εἶναι παρατακτικὴ. 'Η γλῶσσα του εἶναι, ὕστερα ἀπ' τὰ 1888, καθάρια, στρωτὴ δημοτικὴ, πειθαρχημένη, χωρὶς ἰδιωματισμούς.

'Ο Παλαμᾶς φανέρωσε γλωσσολογικὴ δύναμιν, ἀναδημιούργησε τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν, τὴν ἔπλασε «πολυσύνθετη, εὐλύγιστη, καρπερὴ, δροσερὴ, γεμάτη νεῦρα καὶ χυμούς». Διαφοριστικὸν εἶναι τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ν. 'Ανδριώτη γιὰ τὴ γλῶσσαν τοῦ Παλαμᾶ στὴ Χριστογ. Ν. 'Εστία τοῦ 1943.

'Ο Παλαμᾶς ἔκανε τὴ Νεοελληνικὴν γλῶσσαν: πλαστικὴ καὶ μουσικὴ, μιὰ γλῶσσα, πὸν ἔγινε: πηγή καὶ πρότυπον ὁλόκληρης τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.

'Ο Ποιητῆς μας κατάλαβε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴ σημασίαν τοῦ Δημοτικισμοῦ γιὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς κ' ἀγωνίστηκε στὴν πρώτη γραμμὴν γιὰ τὴν ἐπιζωότησίν του. Καὶ γι' αὐτὸ τὸν εἶπαν...προδότη! Κινδύνευε κάποτε κ' ἡ ζωὴ του.

Πολλοὶ μελετητὲς κάνουν λόγο γιὰ τὴν ἐπίδρασιν, πὸν δέχτηκε ὁ Παλαμᾶς ἀπὸ τοὺς Ξένους. Λένε, πὼς ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὁ Ποιητῆς ἦταν ἐπηρεασμένος πὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, παρὰ ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς μας. Κι' αὐτὸ κάνει τὸ ἔργον του δυσκολοληψίαστο, μέσα στὸ ὁποῖον ἀπλώνεται μιὰ πολυμάθεια ἀπέραντη, σὰν τοῦ Βίττωρα Οὐγγῶ.

Λέει σ' ἓνα βιβλίον τοῦ ὁ Παλαμᾶς: «Δὲν ξέρω, τί εἶναι δικό μου. 'Αν καμιά κριτικὴ θαρρότανε νὰ μὲ δεβαιώσει, πὼς δὲν ἔχω τίποτα δανειστεί ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θάβγαζα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐγὼ ἢ ἡ κριτικὴ ἔχουμε πολὺ μικρὴ ἀξία». Κι' ἄλλου λέει! «Οἱ φτωχοὶ ἄνθρωποι καταστρέφονται μὲ τὰ δάνεια, πὸν κάνουν ἀπὸ ἄλλους, γιὰτὶ δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ πληρώσουν τὸ χρέος τους».

'Ο 'Ολλανδὸς 'Ελληνιστὴς Hesseling ἔγραψε κάπου, πὼς «ὁ Παλαμᾶς πλήρωσε μὲ ἀρετὰ μεγάλο τόπον ἐκεῖνον, πὸν πήρε ἀπὸ τοὺς Ξένους πολιτισμούς».

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο).

Α.Π. ΖΟΡΜΠΑΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΑΝΑΣΤΑΣΗ

«'Ανάμεσα σ' όλους τους μεγάλους Έραστές τῆς Ἀνθρωπότητος, κί' ασύγκριτα ψηλότερα ἀπ' όλους, στέκεται Ἐκεῖνος, πού κατάφερε νά ἐπιτελέσει τὸ θαῦμα τῆς ζωῆς, πού κατάφερε, μ' ἄλλα λόγια, νά ἐνσαρκώσει — νά ἐνανθρωπίσει» — τὴν ἠθικὴ ἀλήθεια καὶ τὴ γέννηση, μὲ τὸ βίο καὶ μὲ τὸ θάνατο του. Τ' ὄνομά του στὸν αἰῶνα εἶναι Ἰησοῦς, λέει κάπου χαρακτηριστικὰ ὁ κ. Π. Καλλιόπουλος. Κί' ἀσφαλῶς ὁ λόγος του δὲν εἶναι καθόλου κενός. Ἀντίθετα συμπυκνώνει μέσα του μιὰν πραγματικότητα, πού μόνο τυφλοὶ καὶ στείροι μποροῦν νά ἀρνηθοῦν. Γιατί ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Ἰησοῦς κατέβηκε στὴ γῆ, κί' ὕψωσε μὲ τὸ αἷμα του κί' ἐπισφράγισε μὲ τὸ θαῦμα τῆς ἀνάστασής του τὸ μέγα τρόποιο τῆς λύτρωσης τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν κόσμο ἄρχισε μιὰ καινούργια καὶ φωτεινὴ ἱστορία. Ἡ ἱστορία πού ξεκόλλησε τὸ ἄτομο ἀπ' τὴν ἀγωνία τοῦ τέλματος καὶ τὸ ἔστησε κατάντικρυ στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν ἥλιο τῆς ψυχῆς του.

Προτίτερα ὁ ἄνθρωπος πάλαιε μὲ τὴ σκέψη καὶ μόνο — αὐτὴν πού του εἶχε κληροδοτήσει ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα. Μία σκέψη, βέβαια, γόνιμη κί' ἄτρομη, πού ἐπίμοια κί' ἐπίμοια ἄλλοτε εἶχε βαλθῆ νά ἐξιχνιάσει ὅλα τὰ μυστήρια τῆς φύσης καὶ τῆς ζωῆς. Μά, ἀκριβῶς, γιατί τὸ πέταγμα τῆς ἡτῶν ὀρμητικὸ καὶ μεγάλο ἦλθεν ἡ ὥρα πού κουράστηκε κί' ἄρχισε νά κάμπτεται. Ἐτσι ὁ ἄνθρωπος κινδύνευε νά καταβαρῶσθῃ καὶ νά συντρίψει μαζί ὀριστικὰ καὶ τὴν προσωπικότητά του καὶ τὴ χαρὰ του καὶ τὴ λευτεριά του — τὰ ἀγαθὰ ἀκριβῶς ἐκεῖνα πού αἰῶνες ὀλόκληρους πάσκιζε νά θεμελιώσει. Ἡ δοκιμασία κί' ἡ ἀπογοήτευση εἶχαν προβάλλει κιόλας στοὺς θολούς ὀρίζοντες ἐφιαλτικά.

Μὰ ὁ Χριστιανισμὸς πρόλαβε. Καὶ τὴ στιγμή πού στὰ πνεύματα ἀπλωνόταν τὸ σκοτάδι, καταύγασε πού τ' γαλήνιο καὶ θεῖο φῶς του τῆς ψυχῆς. Ἐνα καινούργιο χῶρο, μαγικὸ κί' ἀνεξερεύνητο ξάνοιγε τώρα μπρὸς στὸν κουρασμένο ἄνθρωπο. Ἐνα χῶρο μὲ δυνατότητες τόσο ρωμαλέες πού ἀνέβαιαν ὡς αὐτὸ τὸ Θεό. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς ψυχῆς. Καὶ τὴν ὥρα ἐκεῖνη ὀρθῶνοντας μέσα του τὸ ἄτομο τὴν παρθενικὴ τούτῃ δύναμη σύμμαχο τοῦ πνεύματος, κατάφερε νά

ὀλοκληρώσει τὴν προσωπικότητά του, νά ξεφύγει μὲς ἀπ' τὰ ἀσφυκτικὰ πλαίσια τοῦ πεπερασμένου, ν' ἀντικρύσει τὸν ἐαυτὸ του «πλάσμα κί' εἰκόνα τοῦ κοσμογονικοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ κί' οὐσία ἀπὸ τὴ ρίζα πού χάνεται μέσα στοὺς κόλπους τοῦ αἰώνιου, μέσα στὴν ὑπερούσια φύση τοῦ θείου». Οἱ ἀνθρώπινοι προσανατολισμοὶ διαγράφονταν πιά καθαρά. Καὶ τὸ αἴτημα-χαρὰ τῆς ἀειρήνευτης πάλης γιὰ τὸ ἐλεύθερο, τὸ μέγα, τὸ ἄπειρο καὶ τὸ ἀπόλυτο κέρδιζε τὶς συνειδήσεις καὶ σὰν ἐλατήριο καὶ σὰν σκοπός.

Ὁ Θεάνθρωπος μὲ τὴ στούρωσή του μόνο θὰ ἀπέβαλλε τὴν οὐράνια φύση του — ὀσοδήποτε συνταραχτικὸ κί' ἂν στάβηκε τὸ πάθος του. Ἐπρεπε νά ῥθῆ ἡ ἀνάσταση γιὰ νά κατοχυρωθῆ ὁ θρίαμβος τοῦ Φωτός, τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Αἵμιου. Κί' ἡ ἀνάσταση — θαῦμα ἀφαστοπέτυχε νά στήσει πάνω ἀπ' τὴ δοκιμασμένη σκέψη τὴν πίστη καὶ τὴ σωτηρία. Ἐτσι ἡ Εἰρήνη, πού ἐπαγγέλληκαν οἱ οὐρανοὶ τὴ νύχτα τῆς γέννησης τοῦ Ἰησοῦ, ἡ Ἀγάπη, πού κήρυξε ἐνόσο ζούσε, κί' ἡ Λύτρωση, πού πρόσφερε, ἀνεβάζοντας μὲ τὸ Γολγοθὰ καὶ τὴν Ἀνάστασή του ὡς τὸ Θεό, γίνηκαν ἀξίες ἀπαρασάλευτες. Δίπλα τους φρουρὸς ἀκοίμητος ἡ ψυχὴ μὲ τὴ μαγικὴ οὐσία τῆς τὰ διαφεντεύει πάντα, τὰ ἀνανεώνει καὶ τὰ ζωντανεύει.

Κοίταξα πέρυσι στὸ ἀναμμένο μὲ τὸ ἄγιο φῶς κεριὸ πού κρατοῦσα τὸ Πάσχα στὴν ἐκκλησιὰ τὴ φλόγα τοῦ τρεμόσβηνε κί' ὅλο κρατιόταν κί' ἀνέβαινε. Κί' εἶδα μπρὸς στὴν ἐπιμονή τῆς τῆς δύναμη τῆς ψυχῆς πού, ὅσο καὶ νὰ φθίνει τὸ κορμί, ξέρει μὲ τὸ σκίρτημά τῆς νά τραβάει πάντα πρὸς τὶς κορφές καὶ τὰ ὄραματά τῆς. Καὶ χάρηκα ἀκόμα καὶ τὸ μοιραῖο σθῆσιμο τοῦ κεριοῦ, γιατί καὶ τότε εἶδα τὴν πνοή του νὰ μὴ λυγίζει καὶ νὰ γιομίζει τὰ πάντα — ἔτσι σὰν τὴν ψυχὴ πού κρατᾷ στὰ χεῖρια τῆς τὴν ἐκλεχτὴ μοῖρα νά ὑψώνεται πάνω ἀπ' τὸ θάνατο.

Μὲ τὸ Χριστιανισμὸ ὁ ἄνθρωπος ἀναβάπτισε τὴ ζωὴ του. Κί' ἀπὸ παθητικὸ στοιχεῖο μετέβαλε τὴν ὑπαρξή του σ' ἀγωνιστικὸ κί' ἐνεργητικὸ ὑποκείμενο. Τὸ ἀπόλυτο αἴτημα τοῦ ἠθικοῦ χρέους ἤρθε καὶ τοποθετήθηκε κάθετα μέσα μας. Κί' ἡ πάλη ἡ ἀσίγαστη ἄρχισε. Μαζί κέρδισε τὸ νόημα τῆς κί' ἡ ζωὴ μας. Τὸ

ἄτομο ὑψώθηκε σὰν ἀνεξάρτητη κι' ὑπεύθυνη μονάδα κι' ἡ χαρά μας ἀναστήθηκε μὲς ἄπ' τὴν ἀτέρμονη ἀγωνία ποὺ συντρίψε ἡ θέληση κι' ἡ πίστη.

Δὲν ὑπάρχει τομέας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ποὺ ἡ Ἀνάσταση νὰ μὴν προβάλλει σὰν σύμβολο. Στὴ Φυλὴ μας κατάντησε βίωμα, αἴτημα καὶ σύνθημα. Μόνο ποὺ πρέπει νάχουμε ὑπ' ὄψη μας τὴν κάθε ὥρα πὼς «ὅποιοι ἐπαναπαύεται στὸ θῶμα τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἠθικὰ ἀνυπαρχτος. Ὁ Πασκάλ εἶπε: Ὁ Ἰησοῦς βρίσκεται στὴν ἀγωνία ὅσο νὰ ῥθῆ ἡ συντέλεια» στὸ διάστημα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς πάρει ὁ ὕπνος!».

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ

Ἐνα ποίημα ὁμορφίας καὶ ζωῆς ὁ κίμπος, ἕνα ὄνειρο τὸ μωρομένο λουλούδι, μιά σφράγισα συμφωνία τὸ κελαίδημα τῶν πουλιῶν, ἕνα γλυκὸ παραμῦθι τὸ κλαρί ποὺ ἀνθίζει! Τίποτα δὲν συμβολίζει καλύτερα καὶ πιστότερα τὴ ζωὴ ἄπ' αὐτὸ τὸ κλαρί. Προβάλλει περὶφανο κι' ἀγέρωχο. Τίποτα δὲν τὸ σκιάζει καὶ τίποτα δὲ σταματᾷ τὸ δρόμο του στὴν ἀνθήση καὶ τὴ ζωὴ. Νά! ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ μὲ τὴν ὁμορφίαν της, τὴ ματαιότητα καὶ τὴ φρενιὰ της, λέει. Ἀγκαλιάστε με, κρατηθῆτε ἀπάνω μου σφιχτά. Εἶμαι τὸ σύμβολό της, σ' ὅλες της τίς ἐκδηλώσεις. Γοργὸ τὸ πρᾶσινομά μου, γοργότερη ἡ ἀνθήση μου κι' ἀκόμα γοργότερο τὸ τέλος μου. Ἐνα κλεισίμα τοῦ ματιοῦ γιὰ νὰ σβήσουν ὅλα, ἀφοῦ μιά φορὰ ἔζησαν. Μὰ τί σημασία ἔχει τοῦτο; Κάποιο προορισμὸς ἐξετελέσθη: τὸ μοιραῖο καὶ τ' ἀνθρώπινο. Κι' ἡ σκέψη ποὺ φτερουγίζει γύρω ἄπ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ μοιραῖο, εἶναι βαρειά, πολὺ βαρειά, γιατί διαβλέπει ἀνάμεσα σ' ὅλα τὸ αἰῶνο καὶ ἀκατάλυτο φέμα καὶ μαζὶ καὶ τὴν ἀλήθεια ποὺ περιβάλλει τὴν ἐπαρξὴ μας, ποὺ σφίγγει τὴ ζωὴ μας. Καὶ τὴ μεγάλη τοῦτη ἀλήθεια νάτηνε μπροστά μας, μπροστά στὸν ἀνοιχτὸ Τάφο, στὸν Ἅγιο Τάφο ποὺ ἀνοίξε μὲ τὰ νύχια ἡ ἀνθρώπινη κακία καὶ μηδαιμότητα.

Κι' ἐνῶ γύρω ἡ φύση δογιάζει, ἐνῶ ἡ γῆ μοιάζει μ' ἕνα ἀπέραντο λουλούδι καὶ τὰ πουλιὰ κελαιδῶν χαρούμενα κι' ἡ πεδιάδα καὶ τὸ βουνὸ γελοῦν, κι' ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀναξωογονεῖ τὰ πάντα καὶ μὰ ἀτέλειωτη εὐχὴ γιὰ εὐτυχία ξεπετιέται ἀπὸ παντοῦ κι' ἄπ' ὅλα, ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴ μαύρη ψυχὴ καὶ μὲ τὴ μάσκα, ἐτοιμάζει τὴ μεγάλη προδοσία, ἀνοίγει ἕνα

τάφο. Νομίζει πὼς τὸ χῶμα μὲ τὸ βάρος του θὰ μπορέσει ν' ἀμαρῶσει τὴν ἀγνότητα, νὰ διαγράψει τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ἀπάτη! Καταραμμένη ἀπάτη ποὺ ἡ κατάρα της ἔπεσε σ' ὀλονῶν μας τὸ κεφάλι. Ἐπιπόλοιοι καὶ ἀπολίτιστοι, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸν ἐγοισμὸ μας, τὸν κατατρέξαμε, τὸν κατηγοροῦσαμε γι' ἁμαρτωλὸ καὶ τὸν καταδικάσαμε, αὐτὸν, ποὺ ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε ὅλη συγγνώμη καὶ ἀγάπη, ἀγάπη παντοῦ καὶ πάντα. Καὶ τῆς ἀγάπης του αὐτῆς μᾶς ἔδωσε τρανὸ δείγμα. Θυσίασθηκε γιὰ νάνα πάντα μαζί μας στὸν τραχὺ δρόμο τῆς ζωῆς, νὰ μᾶς καθοδηγῆ καὶ νὰ μᾶς προστατεύῃ. Τὴ Θεότητα του τὴν ἔκρυψε μέσα στὴ σάρκα τῆς φθορῆς γιὰ νὰ μπορέσουμε εἶσι νὰ δοῦμε σ' αὐτὴ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἴσο μας. Κι' αὐτὸ μιά ἐνδειξὴ τῆς ἀγάπης του. Πιὸς ὅμως μπορεῖ ν' ἀναμετρήσῃ τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τὸ βάθος της; Κατατόνησαν τὸ σῶμα του, τὸ γέμωνσαν, τὸ ἔξοζισαν, μὰ ἡ καρδιά του ἔμεινε ἀέροισι, γεμάτη ἀγάπη καὶ παλμούς γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο ποὺ τὸν παραγνώρισε καὶ τὸν περιφρόνησε, αὐτὸν ποὺ ἀφιερώνει τὴ σκέψη καὶ τὴν καρδιά του σὲ πράγματα ποὺ περνοῦν καὶ φθείρονται: Στὴ ζωὴ ποὺ σβήνει· στὴν παρουσία ποὺ καταστρέφεται, στὴν ὑγεία ποὺ κλονίζεται, στὴν ὑπόληψη ποὺ προσβάλλεται. Ὅλα περνοῦν σὰν ἄνεμος, ὅλα σβήνουν. Πόσον οἶκτο εἶμαστε ἄξιο!

Κι' ὅμως!... «Ἐχε ἐμπιστοσύνη σὲ μένα! μᾶς φωνάζει γεμάτος ἐπιείκεια Ἐκεῖνος. Μὴ φοβάσαι, ἄνθρωπε, γιὰ τίς ἁμαρτίες σου. Εἶμαι ὁ γιὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ κατέβηκα στὴ γῆ καὶ θυσίασθηκα γιὰ νὰ ξεπλύνω τ' ἁμαρτήματά σου μὲ τὸ αἷμα μου. Ἡ καρδιά μου πόνησε γιὰ σένα. Τὰ μάτια μου δάκρυσαν καὶ τὰ πόδια μου κοροάστησαν. Ἐχε ἐμπιστοσύνη σὲ μένα! Μὴ φοβάσαι γιὰ τίς ἀδυναμίες σου. Εἶμαι στὸ πλευρὸ σου, τὸ φῶς καὶ ἡ βοήθειά σου, ἡ σωτηρία σου. Πίστευε σὲ μένα καὶ προχώρει μὲ θάρρος στὴ ζωὴ ποτὲ δὲ θὰ προσκορούσης σὲ ἐμπόδιο καὶ ποτὲ δὲ θὰ κάνης τίποτα ποὺ νὰ πληγώσῃ τὸν ἄλλο. Ἐλπίζε σὲ μένα κι' ἡ ζωὴ σου θὰ διαβῆ χωρὶς ἀταγοῦτην καὶ δάκρυ καὶ χωρὶς καύμους ποὺ σκοτώνουν τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς. Ἀγάπα ἐμένα καὶ μαζί μὲ μένα ὅλους καὶ ὅλα, κι' ἡ ψυχὴ σου θὰ ἐξωραϊστῆ καὶ δὲ θάνα ἰκανὴ παρὰ γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ ὀρθὸ μονάχα. Ἐχε ὑπομονὴ στὴ δυστυχία σου, γιατί ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἡ ἄμυνα τῶν

δυστυχιωμένον καὶ τῶν ἀποκλήρων. Πίστευε λοιπὸν καὶ μὴ φοβάσαι! Θὰ σὲ σώσω!»

«Πίστευε!» φωνάζει Ἐκεῖνος. «Πίστευε!» φωνάζουν τὰ λουλούδια τ' ἀνοιχτάκι καὶ τὰ γελιδόνια. «Πίστευε!» ἀκούεται μέσ' ἀπ' τὸν ἀνοιχτὸ τὸν τάφο. «Πίστευε!» ἀντιλαλεῖ ὁ κάμπος καὶ ἡ ρεματιά. «Πίστευε!» φωνάζει κ' ἡ ψυχὴ μας. Κι' αὐτὴ ἡ φωνὴ ἡ τελευταία, εἶναι μιὰ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς μας, φωνὴ πού μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξὴ κάποιου ἀνώτερου. Χωρὶς τὴν πίστη δὲν ὑπάρχει ψυχικὴ γαλήνη κ' εὐτυχία κ' οἱ ἀνάγκες τῆς ψυχῆς μας καὶ οἱ τάσεις τῆς μένουσιν ἀνεκασπύρητες κ' ἀνέπαφες. Ἡ πίστη εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀρετὴ, ἡ ὁμορφιά. Εἶναι ἡ ἔκδοραση τῆς ψυχῆς, τὸ βάλοισμα τοῦ πόνου, ἡ κάθαρος ἡ πνευματικὴ. Μὰ πόσο λίγοι πιστεύουν! Πόσο λίγοι ἐξαγνίζονται καὶ ἀνηπρόνουν μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν προσευχὴ! Ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος ὁ ὕλισθης καὶ ἐπιπόλαιος, δὲ θέλει συγκινήσεις πού γεννᾷ μιὰ θεῖα μυσταγωγία δὲ θέλει ν' ἀνέβῃ σὲ ψηλότερους ὀρίζοντες, εὐρύτερους καὶ καθαρότερους. Γιαντὸν δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ τοῦ ἀνυψώσῃ τὸν νοῦ καὶ νὰ τοῦ θερμάνῃ τὴν καρδιά. Ὁ ἀνεμος τῆς ὕλης πνέει ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα! Γιαντὸ καὶ ἡ τὴν ὀρθὴ σκευτικὴ ἀδιαφορία σήμερον κ' ἡ τὴν ἐπιπολαιότητα. Γι' αὐτὸ ἡ τὴν ἀπιστοδοξία κ' ὁ τόσος ψυχικὸς μαρασμὸς. Γιαντὸ παντοῦ ἠθικὴ κατάρτιση καὶ ἀπονάρκωση διανοητικὴ. Διανύομεν περιόδον ἠθικὸν σκότους ἀπὸ ἔλλειψη πίστεως. Ἐπομένως ἠθικὴ βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ κατορθωθῇ, κ' ἔτσι τὴν εὐτυχία, τὸν μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς μας, τὸ μοναδικὸ τῆς περιεχόμενου, δὲ μπορούμε νὰ τὸ ἐξασφαλίσωμε. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ στραφοῦμε στὸ Χριστὸ γιὰ νὰ μᾶς φωτίσῃ μὲ τὸ φῶς του, νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ τὸ λόγον του, νὰ μᾶς τονώσῃ τὸ ἠθικόν, νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ τὸν προσωπικὸν χαρακτήρα, νὰ βροῦμε κοντὰ του τὴ χαμῆνη συνειδηση καὶ τὴν ἀξία τῆς προσωπικῆς μας ἀξιοπρέπειας πού χάσαμε μέσα στὸν κινεῶνα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Ἡ ὁμορφία τῆς ἀνοιχτῆς μὲ τὴν ἐρωτικὴ ἀκμὴ ἃς μᾶς συνεφέρη κ' ἡ πασχάλια κ' ἡ ἀνεμώνη, τὰ λουλούδια τῆς χαρῆς καὶ τῆς ἀγάπης πού ὕμνησαν οἱ ποιητῆς, ἃς μᾶς χαϊδέφουν τὴ ψυχὴ μὲ τὴν ὁμορφίαν τους, ἃς τὴν ἀπαλύνουν μὲ τὴν ἁρμονία τους κ' ἃς τὴν γεμίζουν μὲ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πίστεως!

ΕΛΕΝΑ ΒΑΡΛΑΑΜ-ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

Ἀπωλέσθη ἄνθρωπος.

Στὴ φιλικὴ συγκέντρωση ἐνῶ ὅλοι προσπαθοῦσαν νὰ δημιουργήσουν κέφι, κάποιος καθόταν ἀπαθῆς καὶ τὰ παρακολουθοῦσε ὅλα τυπικά, ἄνεφα.

— Πῆς κάτι, καϊμένε, τοῦ εἶπαν κοινή σου, γέλασε, τραγοῦθησε. Κάνε κάτι στὴ συντροφιά, πού σὲ προσκάλεσε.

Γέλασε.

— Ἀπὸ ποῖο τὰ ζητᾶτε ὅλ' αὐτὰ, ρώτησε ἀπὸμένα ἢ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου;

Τώρα γέλασαν οἱ ἄλλοι, γιὰ τὴ διάκριση. Κάποιος γιὰ νὰ τὸν εἰρωνευθῇ τοῦ πε.

— Ἀπ' τὸν ἑαυτό σου, ὄχι ἀπὸ σένα.

— Τὸν ἔχω χάσει, κύριοι, εἶπε σοβαρά.

Οἱ ἄλλοι κωχάτηκαν. Μὴν τὰ χε χαμένα;

— Μάλιστα, κύριοι, συνέχισε σοβαρά. Ἐχω χάσει τὸν ἑαυτό μου. Λὲς κάποιος ἄλλος ἔχει μετεμνησχοθῆ μέσα μου, πού ξῆ, σκέπτεται, ἐπιθυμεῖ, κινεῖται διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου. Δὲν ἀναγνωρίζω τὸ εἶναι μου. Κι' ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι οὔτε τῆς ἐξελίξεως οὔτε τῆς ἡλικίας. Ἐγὼ δὲν ἄλλαξα. Εἶμαι μιὰ πλαστογραφία τοῦ ἑαυτοῦ μου. Ὅλα μου τὰ παλιὰ ἰδανικά, ὅλες μου οἱ ἐπιθυμίες, ὅλες μου οἱ σκέψεις ἔχουν χαθῆ. Τίποτε ἀπὸ κείνα δὲν ὑπάρχει μέσα μου. Ἐχουν γίνεαι ἀφαντα μαζί μὲ τὸν ἑαυτό μου, πού καταγίνομαι... νὰ τὸν βροῦ.

Κάποιος ἀπὸ τὴν παρέα κάνοντας πνεῦμα ψιθύρισε στὸ διπλανὸ τοῦ.

— Δίκαιο ἔχει' τὰ χε χαμένα.

Τὸν ἄκουσε.

— Ἐχετε ἄδικο, κύριε, τοῦ πε. Μακάρι νὰ ταν ἔτσι. Δὲ θάξερα τί μούλειπε. Ἐνῶ τώρα, δυστυχῶς, ξέρω τί ἔχω χάσει.

Καὶ στρέφοντας σὲ μᾶς, πού τὸν βλέπαμε ἀπορημένα

— Γιατὶ ἀπορεῖτε, κύριοι, μᾶς εἶπε. Παράξενο σᾶς φαίνεται πού ἔχω χάσει τὸν ἑαυτό μου; Σήμερα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χάνουν ὅ,τι ἔχουν, μέσα στὴ βία των ν' ἀποκτήσουν ὅ,τι δὲν ἔχουν. Κάθε μέρα ἡ ἐφημερίδες εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἀγγελίες «Ἀπωλέσθη τὸάντα, ἀπωλέσθη ὄρολόγιον, ἀπωλέσθη δέσμη κλειδιῶν...». Ἐθνη ὀλόκληρα χάνονται καὶ λαοὶ ὀλόκληροι «ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται» κατὰ τὸ Γραφιζόν, καὶ ἀπορεῖτε πῶς ἔχασα ἐγὼ τὸν ἑαυτό μου; Ἡ δὲ μὲ πιστεύετε,

γιατί δὲν ἔβαλα στὴν ἐφημερίδα τὴ σχετικὴ ἀγγελία «'Απολέσθη ἄνθρωπος. 'Ο εὐρὸν παρακαλεῖται...». Δὲν τὴν ἔβαλα, γιατί ἤμουν βέβαιος πὸς καὶ νὰ τὸν δυνατό νὰ τὸν βροῦν, δὲν θὰ μοῦ τὸν ἔφεραν ἀπὸ, γιατί πρὸ πολλοῦ ἀπολέσθη ἢ ἀνθρωπιά.

'Ο κύκλος γύρω του ἄρχισε νὰ διαλύεται.

'Ο πειὸ μορφωμένος ἔλυσε τὴν ἀπορία τῆς συντροφιάς.

— Ἐχει δίκαιο νὰ νοιώθῃ, ὅτι κάποιος ἄλλος μετεμνησθῆ μέσα του καὶ πὸς ἔχει χάσει τὸν ἑαυτό του. Ἐγὼ τοῦλάχιστο νομίζω πὸς μέσα του ἔχει μετεμνησθῆ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου Διογένη. Καὶ κείνος εἶχε χάσει τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸν ζητοῦσε μέρα μεσομέρι μὲ τὸν φανό. Γιατὶ τάχα σήμερα, πὸς ἄλλα χάνονται εὐκολώτερα, ἀ μὴ πιστέψουμε πὸς «ἀπολέσθη ἄνθρωπος» στὴ στιγμή πὸς κάθε μέρα ἄλλοι πνεῦμα νὰ χάνονται μὲ τὴν ματαιότητα τὰ ἴχνη ὀρισμένων ἀνθρώπων;

ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣ ΤΟΜΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Anne Hadjinicolaou — Marava : Recherches sur la vie des esclaves dans le Monde Byzantin, pp. 134. Athènes, 1950, Collection de l'Institut Français d'Athènes 45.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετάζει ἕνα πολὺ ἄνδιαφέρον θέμα καὶ προβαίνει εἰς πολὺ σοβαράς διαπιστώσεις. Μέχρι σημερινὸ οὐδεὶς εἶχεν ἀσχοληθῆ εἰς εἰδικὸν ἔργον μὲ τὸ ζήτημα τῆς δουλείας εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον, παρ' ὅλον ὅτι σποραδικῶς περὶ αὐτοῦ γίνεται μνεῖα εἰς ποικίλα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὸν βυζαντινὸν πολιτισμόν.

Τὸ πρόβλημα τῆς δουλείας παρουσιάζεται, ὡς γνωστόν, εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ ἀπασχόλησε τόσοσιν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἑλληνὰς διανοουμένους ὅσων καὶ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ἡ συνέχειά του ἐμφανίζεται εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ χριστιανισμοῦ, δὲν εἶχε κατορθώσει ἐν τῇ πράξει νὰ ἀπαλλαγῆ τοῦ στίγματος τούτου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους εἶχε διὰ διαφόρους λόγους ἐπέλθει πολὺ σημαντικὴ βελτίωσις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἔτσι μπορούμεν νὰ πούμεν, ὅτι οἱ νεώτεροι χρόνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπέτυχον σχε-

δὸν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, πολὺ ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν σημειωθείσης μεγάλης προόδου εἰς τὸ ὅλον ζήτημα.

'Η ἔρευνα τῆς Ἄννης Χατζηνικολάου—Μαράβα εἶναι διὰ τοῦτο πολὺ εὐπρόσδεκτος καὶ πολὺ χρήσιμος. Ἐξετάζει, μετὰ ἔνδιαφέρουσιν εἰσαγωγῆν, εἰς 3 κεφάλαια, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὅλου θεματοῦ. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἀναλύει τὴν θέσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ βυζαντινοῦ κράτους ἐνώπιον τοῦ προβλήματος τούτου τῆς δουλείας, εἰς τὸ δεύτερον τὴν τάξιν τῶν δούλων εἰς τὸ βυζάντιον καὶ εἰς τὸ τελευταῖον τὴν προέλευσιν τῶν δούλων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν των. Διὰ τῆς ἐρεύνης ταύτης τὸ θέμα ἐξαυτλείται εἰς ὄλα τὰ βασικά του σημεία. Ἡ συμβολὴ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, τόσοσιν ἡ θεωρητικῆ, ὅσον καὶ ἡ ἐμπράκτος, εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ζητήματος εἶναι ἀπαραγνώριστος. Διὰ τοῦτο πολὺ ὀρθῶς ἀρχίζει ἀπὸ αὐτῆν, ὄχι μόνον διὰ χρονολογικοὺς λόγους. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὅπως καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας, ἐκφράζονται καὶ οἱ νόμοι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος κατευθύνονται αἱ ἐνέργειαι καὶ τῶν λοιπῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, πλὴν ἄλλων καὶ διὰ λόγους ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους.

Περὶ πάντων τούτων διαλαμβάνει ἐκτενῶς ἡ συγγραφεύς. Ἐν συναφεῇ ἐξετάζεται ἡ θέσις τῶν δούλων μέσα εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐν γένει καὶ ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν αὐτοῦ. Διότι ἐκ τῶν παραγόντων τούτων αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων. Περαιτέρω ἐκτίθεται, ὅτι οἱ δούλοι ἀποτελοῦν ἐν γένει διὰ τὸ βυζάντιον ἕνα σπουδαιότατον στοιχεῖον τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς. Καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως γίνεται διεξοδικὴ ἔρευνα ὑπὸ τῆς συγγραφέως.

'Η θέσις τῶν δούλων ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἀποτελεῖ ἄλλο τμήμα τοῦ κεφαλαίου τούτου τοῦ ἔργου. Οἱ κώδικες τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀπόψεις ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν πηγὴν συγκριτικῆς ἐρεύνης τῆς θέσεως τῶν δούλων εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τῶν δούλων εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἰδιαίτερα κεφάλαια ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τῶν δούλων, ἡ ὁποία παρουσιάζει ξεχωριστὸν ἄνδιαφέρον, καὶ μάλιστα μὲ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς κυρίους

των και την εν γενει υπ' εκείνων μεταχείρισίν των.

Τὸ τρίτον και τελευταίον τμήμα τοῦ ἔργου περιλαμβάνει τὴν προέλευσιν τῶν δούλων, τὸ ἐμπόριον και τὴν ἀπελευθέρωσιν των. Ἀμφότερα τὰ θέματα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα, διότι παρουσιάζουσι προβλήματα ὄχι μόνον ἀνθρωπιστικῆς φύσεως, ἀλλὰ και ἰδιαίτερος κρατικῆς και κοινωνικῆς. Εἰς ὅλα αὐτὰ ἡ ἔρευνα τῆς συγγραφῆς εἶναι πολὺ ἐπιτυχῆς. Ἄλλ' ὅπως και ἡ ἰδία ἐκθέτει ἐν συμπεράσματι, ἡ ἔρευνα τῆς θέσεως τῶν δούλων εἰς τὴν βιομηχανίαν και τὴν γεωργίαν δὲν ὠδήγησεν ἀκόμη εἰς ἀκριβῆ συμπεράσματα. Ἐνα παράρτημα περὶ τῶν λέξεων τῶν χρησιμοποιουμένων περὶ τῆς ἐνοσίας τῶν δούλων και πίνακες βιβλιογραφίας τῶν πηγῶν, παλαιῶν και νέων, και ἀλφαριθμητικῶν ὀνομάτων συμπληρώων τὸ ὅλον ἔργον.

Ἡ μελέτη τῆς Α. Χατζηνικολάου—Μαράβα εἶναι ὄχι μόνον ἡ πρώτη εἰς τὸ εἶδος τῆς, ἀλλὰ και διακρίνεται κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔθεσε πλείστα ζητήματα σχετικὰ με τοὺς δούλους ἐξ ἀρχῆς πολὺ ὀρθῶς. Ὡστε θὰ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ πολὺ καλὴν βάσιν διὰ περαιτέρω ἐρεύνας. Διότι τὸ ζήτημα δὲν ἔχει σημασίαν μόνον ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως διὰ τοὺς βυζαντινοὺς. Ἐχει γενικωτέραν σημασίαν διὰ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν. Καὶ ἀπὸ ἀφοπτερόν των ἀπόψεων τούτων εἶναι ἡ ἐργασία αὐτῆ τῆς Α. Χατζηνικολάου—Μαράβα πολὺ εὐπρόσδεκτος, ὅπως ἐτονίασμεν και εἰς τὴν ἀρχὴν. Τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτούτον Ἀθηνῶν εἶναι και πάλιν ἄξιον θερμῶν συγχαρητηρίων, διότι ἐπλούτισε τὴν βυζαντινὴν βιβλιογραφίαν δι' ἐνὸς λίαν ἐνδιαφέροντος και ὠφελίμου ἐπιστημονικοῦ ἔργου.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἡ λέξις «ἀρκοτζεραμιον»

Ἀξιότιμη Κύριε Διευθυντά,

Ὁ συνάδελφος καθ. κ. Κ. Π. Χατζηιωάννου εἰς τὴν μελέτην του «Δύο δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κύπρου με θέμα τὸ Χάρο» πού δημοσίευσεν στὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» τοῦ Μαριτίου σ. 69 κ.έ. ἐρημνεύει τὴν λ. «ἀρκοτζεράμιον τὸ ἄγριο κρεμμύδι» (σ. 74 ἐνθ. ἀν.). Θὰ ὑπενηθίμω σοὺς Κυριοὺς ἐρημνευτῆς τὴν γνώμη τοῦ καθηγητοῦ μου κ. Β. Φάβη γιὰ τὴν ἐτυμολογία και τὴ σημασία τῆς λέξεως με τὴν ἐλπίδα πὺς θὰ προκύρῃ κάποιον κέρδος.

Ἡ λ. γράφεται συνήθως με ν (ἐσφαλμένως κατὰ Φάβην), ἀπαντᾷ και ὡς ἀρκοτζεραμιον (περὶ τῶν λοιπῶν τύπων τῆς λ. ἰδὲ Ἄγριο. εἰς Χατζιδ. σ. 117—120 και Λαογ. 8,230), ἐξηγεῖται δὲ «εἶδος ἀσφοδέλου» (Σακελλ., Κυπριακὰ 2,470), «ἄγριον κρόμμιον» (Παντελίδης εἰς τὴν Λαογ. 8,581), «βολβὸς τοῦ ἀγρίου φυτοῦ σάλλης» (Π. Σιούτα, Ἄπὸ τὰ τραγούδια μας σ. 83), ὅπου παρατίθεται κ' ἡ ἀπλοῖα ἐξήγηση ὅτι «χορδαίεται μεγάλη παλληκαριά γιὰ νὰ φῆ κανεὶς τὸν βολβὸν τῆς σάλλης». Ἐπὶ τοῦ Σακελλοῦ (ἐνθ. ἀν.) ἐτυμολογεῖται ἡ λ. ὡς σύνθετος ἐκ τοῦ ἄρκου = ἄρκιος και κέραμον ἢ κεράμιον = κρόμμιον». Λέξις κέραμον ἢ κεράμιον πού νὰ σημαίη κρόμμιον δὲν ὑπάρχει, ἐξ ὅσον γνωρίζω. Ὁ καθ. Στ. Κυριαζίδης ὁμολογεῖ τὴν ἀδυναμίαν του νὰ ἐρημνεύσῃ τὴν λέξιν καὶ γράφει εἰς τὴν Λαογ. 6,404: «ἐν λήθῃς ποσάων μετεβλήθη τὸ ἀρκοκαλαμιῶνα εἰς ἀρκοτσεραμιῶνα, ὃ ἐστὶ, ἄγριον κεράμιον λέξιν και πράγμα ἀμφιδόλου μὲν ὑπάρξεως ἐν τῇ πραγματικότητι, ἄσχετον δὲ τελείως πρὸς τὰ ἀζουλοθούντα ἐν τῷ ἄσματι». Περὶ τῆς λέξεως ὁ ἀείμνηστος Φάβης ἔγραψε εἰς τὸ Ἀφιέρωμα εἰς Χατζιδάκι, Ἀθῆνα, 1921 σ. 117—120 και εἰς τὸ Λεξίλογ. Ἄρχ. στ' (1923), σ. 351—361. Συντομώτατα δὲ ἀνέφερε τὴν ἐτυμολογίαν του και εἰς τὸ Λεξίλογ. Δελτ. 1 (1939) σ. 118 εἰς τὴν μελέτην του: «Μετάθεσις και ἀντιμετάθεσις φθόγγων».

Κατὰ τὸν Φάβην πρῶτον συνθετικὸν τῆς λ. εἶναι τὸ ἐπίθετον ἄρκιος (ἄρκος στὴν Κυπριακῇ), δεύτερον δὲ συνθετικὸν ἡ λ. χίμαρος (= τράγος, γενικῶς ἡ αἶγα, ἔριφος) πού ἀπαντᾷ και εἰς τὸν Ἄριστοφ. Ἰπλ. στ. 661 και εἰς τὸν Θεόκριτον 1,6 κ. ἄ. (Περὶ τῶν τύπων τῆς λ., τῶν ὑποχωριστικῶν αὐτῆς και τῶν συνθέτων ἰδὲ Liddel—Scott—Jones, Greek—English Lexicon). Ἡ λ. ἀπαντᾷ και εἰς τὸν Σουΐδαν, σ. 807 (ed. Ada Adler) και σώζεται μέχρι σήμερον εἰς τὴν Κορὴν ὡς τσίμαρος, Ὁ τσίμαρα (ἰδὲ Ε. Γενεράλι, Βουκολικὰ Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου, ἔκδ. 5η (1927) σ. 43, εἰς τὴν Μυτιλήνην ὡς χιμαίρι, εἰς τὴν Τσακωνίαν χίμαρος, ἄ. ἐ. χίμαροι, ν. ἐ. κατσάικα, ἥτις ἐμπῆκεν εἰς τὸ δεύτερον ἔτος και δὲν ἐξήτησεν ἀκόμη. Ἐπίσης εἰς τὴν Σκύρον τὸ κατσάικ ἐνὸς ἔτους λέγεται τὸ χιμαίρι (ἰδὲ Μ. Λέφνεο, Λεξ. τῆς Τσακ. Διαλέκτου σ. 393). Ὡστε ἀρκοτζεράμιον εἶναι ἡ ἀργία αἶγα, τὸ ἰδιωματικῶς χιμαριδί και ἀργιοχίμαριδί

(ιδε Μεγ. Έλλ. Έγκυκλ. εις τήν λ. χίμαρα).

Τὸ δεύτερον συνθετικὸν ὑπέστη μερικὰς φθογγικὰς μεταβολὰς. Μὲ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων μ καὶ ρ προήλθεν ἡ μορφή χιμάριον ἐκ τοῦ χιμάριον καὶ μὲ τὴν παλαιάν προφοράν του χ, ὡς sh sberáμion. Ὁ φθόγγος διὰ τὸ ἐπόμενον ὕρον ἐγινε ε (πρβλ. ξηρός—ξηρός, κηρίον—τσερίν, μηρίον—μερίν κ.λ.π.) καὶ εἶται ἔχομεν: ἀρκοσεράμιον. Ὁ τ. ἀρκοσεράμιον προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρκοσιαμαρον = ἀρκοσιάτακιο. Ἀρκοσεραμιῶνας δὲ εἶναι ὁ τόπος ὅπου ζοῦν πολλὰ ἀρκοσιάτακα. Τὸ σ ἐγινεν εἰς τὴν Κυπριακὴν διάλεκτον τζ καὶ εἰς τὴν Κρητικὴν διάλεκτον τσ πιθανῶς ἀπὸ παρετυμολογίαν, ἐπειδὴ εἶναι σπανία λέξεις καὶ τὸ ἰνδάλμα τῆς εὐκόλου μεταβάλλεται (ἴσως ὅμως ἀνάλογος μεταβολὴ παρουσιάζεται εἰς τὸ σ+ι πού τρέπεται εἰς τὴν Νίσυρον καὶ τὴν Μεγίστην τὸ σ εἰς κ. π.χ. ἴσια—ἴσια, κερσία—κερσία κ.λ.π., ἰδὲ Παντελίδη—Φωνητικὴ, σ. 9' ὥστε πιθανῶς καὶ σ+ε ἐτρέπη καὶ εἰς τὴν Κυπριακὴν εἰς τζε).

Τὴν ἐτυμολογίαν αὐτὴν δὲν δέχεται ὁ Στίλβων Κυριακίδης, ἐπειδὴ τὴν λ. ἀρκοσεράμιον τῶν Κυπριακῶν ἀσμάτων σχετίζει πρὸς τὰ ἀρκοσεράμιδα ἐνὸς βυαντινοῦ χωρίου. Εἰς τὰ Anecdota Graeco-Byzantina τοῦ Vasilief σ. 275 ἀναγινώσκται: «Ἀγαστᾶσα δὲ ἡ Δεβόρα (ρ) α καὶ κορηῖσασα ἐναντήν, λαβοῦσα δὲ μεθ' ἐαυτῆς δύο παιδίσκας βαστάζουσας παντοίας ὀπώρας καὶ ἐτέρας δύο βαστάζοντας ὄλων παλαιῶν ἔκκοιτον καὶ συλγνία καὶ ἀρκοσεράμιδα καὶ ἐξεληθούσης τῆς πόλεως αὐτῆς ἀπῆ πρὸς τὸ Ἄρτασίριν». (ἰδὲ Λιγογ. 8, 230). Ἡ ἔρμηνεία τοῦ Φάβη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθῆς διότι, λέγει, δὲν ἦτο δυνατόν ἐν πολιορκημένῃ πόλει, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται ἡ Δεβόρα, νὰ ὑπάρξωσιν ἄγρια αἰγίδια. «Μήπως, συνεχίζει, πρόκειται περὶ ὄστων ἢ πλακουντιῶν κατ' ἰδιαίτερον τινὰ τρόπον ἐπὶ κροάμιον ἐφομένον, ὁπότεν ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα» (ἐνθ. ἀν. σ. 231). Καὶ περαιτέρω: «Δὲν δέγομαι καὶ τὴν προτεινομένην ὑπὸ τοῦ Φάβη, ἔρμηνεϊαν διὰ τὴν λέξιν ἀρκοσεραμιῶνας, ἣ ὁποία ὀρθῶς εἰς ἄλλας παραλλαγὰς φέρεται ὡς ἀρκοκαλαμιῶνας, καὶ τὴν ὁποίαν ἐξακολουθῶ νὰ θεωρῶ ὡς παραφθασείσαν ἐκ τῆς ἀνωτέρω λέξεως».

Ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ ἔρμηνεία τοῦ Φάβη εἶναι ἐξαιρετος προκειμένου περὶ τοῦ κοινού τῶν ὁποίων ἀπαντᾷ
«νὰ φῆς ἄγρη τοῦ λαοῦ, νὰ φῆς ὄφτομ (περτίτζιν

νὰ φῆς ἀρκοτσεράμιον πού τῶν ἀντρεϊω-
(ὠμένον»

Ἔτι ἡ ἀναγωγή τῆς λέξεως εἰς τὸ ἄγριον κροάμιον προσκρούει εἰς τὴν γραμματικὴν καὶ εἰς τὰ πράγματα νομίζω φανερόν. Εἰς τὸ χωρίον τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων γίνεται λόγος περὶ φαγητῶν ἐκλεκτῶν διὰ τοὺς κατὰ φύσιν ζῶντας καὶ σπανίον εἰς τοὺς πολλοὺς. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω πῶς ὕστερα ἀπὸ τὰ «ἄγρη τοῦ λαοῦ» καὶ «ὄφτομ περτίτζιν» θ' ἀνεφέρετο ἡ ἄγρια σκίλλα. Ὅτι δὲ τὸ κρέας τοῦ ἐρφιῖον ἐθεοορίτο ἐξαιρέσταν καὶ ὁ γνωστός τοῦ Θεοκρίτου στίχος μαρτυρεῖ

...χιμάρω δὲ καλὸν κρέας, ἔστε κι' ἀμέλης
δηλ. προτοῦ γεννήσης. Ἴσως τὸ ἐξαιρεσταν τοῦ φαγητοῦ νὰ ἔρχεται εἰς τὴν δυσκολίαν τοῦ κνηγίου τοῦ ἀγομίου ἢ τὸ σπάνιον αὐτοῦ. (Περὶ τῆς ὑπόθεσεως αἰγάρων κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ τοῦ κνηγίου τῶν, ἰδὲ Φ. Κουκουλέ, Κρητικὰ ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, ΕΕΒΣ., 9 (1932), σ. 28.). Ὅσον διὰ τὸ βυζαντινὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον περιπέλει τὰ πράγματα, δὲν δύναται νὰ ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄμιν ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι δὲν εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς ὀρθῆς παραδόσεως τοῦ κειμένου καὶ δὲν ἠμποροῦμεν μὲ βεβαιότητα νὰ τὸ σχετίσωμεν πρὸς τὰ ἀρκοτσεράμι(δα) τῶν Κυπριακῶν ἀσμάτων.

Μὲ τίς εὐχαριστίες μου,
Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗΣ

Λευκοσία, 15.3.51.

Τὰ ἄγρη τοῦ λαοῦ.

Ἄγαπητέ Κύριε Κρανιδιώτη,

Σὰς παρακαλῶ, νὰ μοῦ φιλοξενήσετε στὰ «Κυπριακά Γράμματα» τὰ ἐξῆς:

Στὸ τεῖχος τοῦ Ἄρλιη ἄρ. 190 τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων», στὴ στήλη τῶν ἐπιστολῶν, διάβασα σημείωμα τοῦ κ. Κώστα Νικολαΐδη, πού μὰς ἐξηγεῖ τὴν φράση «ἄγρη τοῦ λαοῦ».

Ἐχω ρωτήσει κάποιον κνηγὸν ἀπ' τὸ χωριὸ Κέδαρες σχετικὰ μὲ τὴ χρῆση καὶ τὴ σημασία τῆς ἀνω φράσης καὶ μοῦ εἶπε πῶς χρησιμοποιεῖται αὐτὴν κλημερινὴ ὀμμία ἀπ' τοὺς χωριανούς του μὲ τὴ σημασία πού ἀναφέρει ὁ κ. Νικολαΐδης, μὲ τὴ διαφορά πῶς χρησιμοποιεῖται στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου «τὰ ἄγρη» καὶ ὄχι στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ θηλυκοῦ τοῦ ἐνικοῦ «ἡ ἄγρη». Αὐτὴ ἡ χρῆση συμφωνεῖ μὲ τὸ «τραγοῦδι τοῦ

Διγενή» πού λέει, «νά φάμεν τ' ἄγορ τοῦ λαοῦ» καί μᾶς δείχνει τήν ὀρθογραφία τῆς λέξης «ἄγορ», γιατί ἂν ἦταν «τό ἄγορ» ἔπρεπε νά γράψουμε τήν κατάληξη μέ ι.

Μέ ἐκτίμηση,
Κ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

Νατά, Πάφου, 16.4.51.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, σέ τελευταία συνεδρία της, ἐξέλεξε ἀντιπροσέλλοντα μέλη στήν τάξη τῶν Γραμματέων καί τῶν Καλῶν Τεχνῶν τόν κ. Κ. Σπυριδάκι, Γυμνασιάρχην τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, καί τόν ἐν Παρισίῳ γλύπτην καί μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν κ. Λουί Αἰμέ Λεζάν, στήν τάξη δὲ τῶν Ἡθικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τόν κ. Περικλῆ Βιζουκίδην, τακτικόν καθηγητὴν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

— Στις 21 Μαρτίου δόθηκε σὸ Μαγικό Παλάτι, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Γενικοῦ Προέξενου τῆς Ἑλλάδος καί τῆς κ. Α. Παππά, τὸ ρεσιτάλ πιάου τοῦ κ. Γ. Θέμελη. Ὁ κ. Θέμελης ἔδωσε ὑστερα κ' ἄλλα ρεσιτάλ στὴ Λευκωσία κ' ἄλλες πόλεις τῆς Κύπρου.

— Τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου ἐώρτασεν τὴν ἐθνικὴν ἐπέτειον σὸ οἰκημά του, μέ ὁμιλίην τόν κ. Θ. Σοφοκλέους. Μετὰ τὴν ὁμιλίαν ἀπήγγειλαν ἐθνικά ποιήματα αἱ κυρία Ναταλία Μιχαλίδου, Ἐρστώ Χατζηθεοφάνους καί Λουκία Νεοφύτου, αἱ δ. Μάρω Ἀττεσλῆ καί Εὐούλα Κασσαμπά καί ὁ κ. Ἀνθούλης Ἀττεσλῆς. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε ἐκτέλεση ἐθνικῶν ἄσματων ἀπὸ τὴν παιδικὴν καί μὴτὴν χορωδίαν τοῦ Λυκείου, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ μαέστρου κ. Σ. Βασιλειάδη.

— Κατὰ τὴν μουσικοφιλολογικὴ συγκέντρωση τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου τῆς 29ης Μαρτίου ὁ κ. Κώστας Πετρίδης ἐξετέλεσεν ἐπὶ βιολοντσέλλου ἔργα κλασσικῆς μουσικῆς, συνοδείᾳ πιάνου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Ἀρδανιτάκη.

— Στις 31 Μαρτίου καί 4 Ἀπριλίου ὁ κ. Ν. Χατζηστεφάνου μίλησε στὴ σειρά τῶν διαλέξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου γιὰ τὸ Δ. Σολωμῶ, καί ἀνέγνωσε καί ἀνέλυσε ποιήματά του.

— Στις 8 Ἀπριλίου ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμιλος Κύπρου ἐτέλεσε φιλολογικὸ μνημόσυνο ἐπὶ τῇ ἐπετειῷ τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ εἰσαγωγικὴν ὁμιλίαν τοῦ Προέδρου κ. Κ. Σπυριδάκι ὁ κ. Χρ. Παπαχρυσοστόμου ὠμίλησε γιὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐξόδου, ὁ δὲ κ. Ν. Χατζηστεφάνου ἀνέγνωσε περιγραφὴν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Μεσολογγίου καί τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Μάιτηρ.

— Στις 11 Ἀπριλίου ὁ Μουσικὸς Σύλλογος «Μῆτςαρτ» ἔδωσε στὴ Λευκωσία συναυλίαν ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Σόλωνος Μιχαηλίδη μέ κλασσικόν πρόγραμμα.

— Στις 15 Ἀπριλίου ἐδόθη ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Σ. Βασιλειάδη, στὸ Θέατρο Χατζηγαμπὶ Βαρωνίων, τὸ θρησκευτικόν μουσικόν ἔργο τοῦ Κερουμπίνι «Ρέκβιεμ».

— Στις 15 Ἀπριλίου ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμιλος Κύπρου ἐτέλεσε φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ποιητῆ Γ. Δροσίνη. Μετὰ σύντημον εἰσαγωγικὴν ὁμιλίαν τοῦ Προέδρου κ. Κ. Σπυριδάκι, ὁ κ. Φρίδης Βρά-

χας ὠμίλησε γιὰ τὴ ζωὴ καί τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ κ' οἱ δ. «Ἥθη Χατζηδημητρίου καί Κόρινθα Χαραλαμπίδου ἀπάγγειλαν ποιήματα ἀπὸ τὸ ἔργο του.

— Στις 17 Ἀπριλίου συγκροτήθηκε στὴ Σεθερίου Βιβλιοθήκῃ συνεδρία τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως 15 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της. Στὴ Συνεδρία παρέστη καί ἡ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος, Κατόπι ὁμιλίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Σπυριδάκι γιὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον, τοῦ σκοποῦ καί τῆς ἐπιδιώξεως τῆς Ἑταιρείας, ἔγιναν οἱ ἑξῆς ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεις: 1. Τοῦ κ. Γ. Παπαχαραλάμπους «Περὶ τῶν ἀρχαίων ἐθίμων ταφῆς ἐν Κύπρῳ», 2. Τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι «Παρατηρήσεις τινεὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ὀνηταίου καί τῶν συνεπειῶν αὐτῆς». Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Κ. Μυριανδόπουλος, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας, συνεχάρη ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας τόν κ. Κ. Σπυριδάκιν διὰ τὴν ἐκλογὴν του ὡς ἀντιπροσέλλοντος μελοῦς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καί ἀνέπτυξε τὸ πνευματικόν, ἐκπαιδευτικόν καί ἐθνικόν ἔργον του. Τόν κ. Σπυριδάκιν προσεφώνησεν ἐν τέλει ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, συγχάρισε αὐτὸν ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἐσπέρας ἡ Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν, ὁ «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμιλος Κύπρου» καί ὁ «Καθηγητικὸς Σύλλογος τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου» παρέθεσαν πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι γεῦμα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποῦ προσεφώνησαν αὐτὸν οἱ κ.κ. Γ. Παπαχαραλάμπους, Θ. Σοφοκλέους, Ν. Κραυιδιώτης, Ἀθ. Μερεμέτης, Π. Δίκαιος καί Σ. Εὐαγγελίδης.

— Στις 18 Ἀπριλίου ὁ κ. Κλ. Γεωργιάδης μίλησε στὴ σειρά τῶν συγκεντρώσεων τοῦ Συλλόγου Ἀποφοίτων Γυμνασίου Κυρηνείας μέ θέμα «Ἡ τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ Οἰδίπους Τύραννος».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τ ο ὄ λ α ν Χ α ρ α λ α μ π ο υ ς ,
Λάρνακα: Θά δημοσιευθῶν εὐχαριστοῦ-
μεν.— Μ. Ξ ε ν ο φ ὠ ν τ ο ς ,
Βαρώνια: Ἐχετε ποιητικὴ διάθεση. Ὑστερεῖτε
ὀμως ἀκόμη σὸ τεχνικὸ μέρος καί τὴ λυ-
ρικὴ σύνθεσις.— Μ. Κ α λ ο ζ ῶ η ν ,
Λάρνακα: Ἡ «Τριανταφυλλία μᾶς» ἀδύνα-
το. Στὴν «Πραγματικὴ Ἱστορία», μ' ὄλο
ποῦ τὸ ὕφος σας εἶναι ἀρκετὰ ζωηρὸ καί
πραστακτικόν, σὰς ζημιώνει ἡ κοινὴ ὑπόθεσις,
γύρω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν περιστρέφεται τὸ διη-
γημῆ σας. Διαλέξτε θέματα, ποῦ νά σας
ἐπιτρέψουν νά βάλετε μέσα τὴν προσωπικὴ
σας σκέψη καί διάθεσι.— Ν. Ὀ ν η σ ι φ ὀ ρ ο υ ,
Λάρνακα: Ὁ «Ὀνήσιλος» κατὰ
τὰ «Βελούδινα μάτια» καλὰ θά δημοσιευ-
θοῦν. Ἡ «Μπαλλάντα στὴ σκλαβωμένη Κύ-
προ» ἀπὴρῆ καταθλιπτικὰ τὴ «Μπαλλάντα
στούς ἀδοξομένους ποιητῆς» τοῦ Καρωτάκη.—
Γ ι ἄ ν ν η ν Ἀ ν δ ρ ι κ ὸ π ο υ λ ὸ ν ,
Πειραιᾶ: Εὐχαριστοῦμε' θά δημοσιευθῶν.

ΑΛΛΑΓΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ

Τὰ «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»
μετέφεραν τὰ γράφειά των εἰς τὴν
ὄδον Σ α ν τ α ρ ὸ ζ α ἀ ρ . 5,
Λ ε υ κ ω σ ί α, ὅπου πρέπει νά στέλ-
λωνται εἰς τὸ ἐξῆς συνεργασία, ἐι-
θλία καί ἐπιστολαί.